

Pohjois-Pohjanmaan
ympäristökeskuksen moniste

26

Seija Kemppainen

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuus-
toiminta ja ympäristöasenteet

OULU 2005

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus
www.ymparisto.fi/ppo

Pro gradu -tutkielma
2005
Oulun yliopisto
Maantieteen laitos

ISSN 1455-4151

Taitto: Mari Wuolio
Kartta: Helena Heikkinen

Painotupa Ky
Oulu 2005

Alkusanat

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimintaan pääsin tutustumaan läheisesti toimiessani Oulun yliopiston toiminnan vetovastuuvuoden 2004 ajan Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimikunnan sihteerinä. Toiminta oli minulle aiemmin tuntematon alue ja tieto toiminnasta ”murusina maailmalla”. Tieto päätettiin koota yksiin kansiin, tähän opinnäytetyöhön.

Vuosi 2004 on ollut mielenkiintoinen ja olen saanut olla osallinen vuoden ajan ainutlaatuisen ja arvokkaaseen toimintaan. Ympäristö on meille kaikille tärkeä ja olen omalta pieneltä osaltani saanut olla osallisena ympäristötietoisuuden hyväksi tehtyyn työhön.

Haluan kiittää kaikkia tutkielman valmistumiseen vaikuttaneita henkilöitä sekä Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskusta ja Oulun yliopiston ympäristöalaa, jotka ovat mahdollistaneet tutkielman tekemisen. Erityisesti haluan kiittää saamastani avusta ja kommentteista työni eri vaiheissa Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen tutkimuspäällikkö Anneli Ylitolosta ja erikoissuunnittelija Liisa Kantolaa sekä Oulun yliopiston ympäristöalan opetuskoordinaattori Riitta Kamulaa. Opinnäytetyöni on saanut heiltä arvokasta huomiota ja väsymättömästi he ovat minua asian-
tuntevasti neuvoneet. Lisäksi haluan kiittää suunnittelumaantieteen professori Jussi S. Jauhiaista työni ohjauksesta.

Sisällys

Alkusanat	3
Tiivistelmä	7
1 Johdanto	8
1.1. Ympäristötietoisuuden herääminen	8
1.2. Ympäristötietoisuus aiemmissa tutkimuksissa	10
2 Keskeiset käsitteet	12
2.1. Ympäristö	12
2.2. Ympäristötietoisuus	13
2.2.1. Ihminen-luontosuhde	14
2.3. Kestävä kehitys	16
3 Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminta ja toiminnan tausta	18
3.1. Ympäristöhallinnon kehittyminen	18
3.2. Alueellisten ympäristökeskusten tehtävät	19
3.3. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus ympäristötietoisuuden edistäjänä	20
3.4 Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminta	22
3.4.1. Toiminta vuosina 1997 - 2001	22
3.4.2. Toiminnan uudelleenorganisointi	25
3.4.3. Uusi toimintamalli	27
3.4.4. Toiminta vuodesta 2003 lähtien	28
4 Aineisto ja menetelmät	30
5 Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimintaan osallistuneiden ympäristöasenteet ja mielipiteet toiminnasta	32
5.1. Taustamuuttujat	32
5.2. Ympäristöasenteet	34
5.2.1. Yksityisen ihmisen vastuu ja vaikutusmahdollisuudet	34
5.2.2. Energia ja teknologia	36
5.2.3. Yhteiskunnalliset keinot	39
5.3. Ympäristöuhkien kokeminen Pohjois-Pohjanmaalla	41
5.4. Ympäristöasiat arkielämässä	42
5.4.1. Luontoharrastukset	42
5.4.2. Työmatka	44
5.4.3. Kulutus	44
5.4.4. Kierrätys	46
5.5. Mielipiteet toiminnasta	47
5.5.1. Vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat	48
5.5.2. Toiminnan näkyminen ja hyöty eri organisaatioissa	49
5.5.3. Ehdotukset ympäristötietoisuustoiminnan kehittämiseksi	49
6 Johtopäätökset ja suositukset Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan kehittämiseksi	50
7 Yhteenveto	53
Lähteet	56
Liitteet	61

Tiivistelmä

Työn tavoitteena oli kartoittaa Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimintaan osallistuneiden ympäristöasenteita sekä mielipiteitä toiminnasta ja toiminnan kehittämistä. Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnasta syntyneestä materiaalista koottiin lisäksi lyhyt historiikki.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnalla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen aloitteesta alkanutta toimintaa, jonka tavoitteena on edistää kestävästä kehitystä Pohjois-Pohjanmaalla. Toimintaan osallistuvat organisaatiot edustavat hallintoa, oppi- ja tutkimuslaitoksia, elinkeinoelämää, järjestöjä, yhdistyksiä ja seurakuntia.

Tutkimus toteutettiin postikyselynä. Kyselykaavakkeessa ympäristöasenteita kartoitettiin monivalintakysymyksillä ja avoimilla kysymyksillä tiedusteltiin vastaajien mielipiteitä Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnasta. Ympäristöasenteita verrattiin muiden suomalaisten asennetutkimusten tuloksiin kysymyksenasettelun ollessa samanlainen.

Asenneosion aineisto käsiteltiin kvantitatiivisesti ja tilastollisista menetelmistä käytettiin pääasiassa suoria jakaumia ja ristiintaulukointia. Mielipiteistä laadittiin SWOT -analyysi, jolla kartoitettiin Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimintaan osallistunut on keskimäärin 40 – 59 -vuotias, työskentelee valtiolla ja asuu omakotitalossa. Asenteiltaan hän on ympäristötietoisempi kuin suomalaiset keskimäärin. Omista elinolosuhteista ollaan kuitenkin valmiita tinkimään ympäristön hyväksi vähemmän kuin suomalaiset keskimäärin. Omaa autoa käytetään keskimääräistä enemmän työmatkaan. Miehet ovat naisia ympäristötietoisempia, mikä on poikkeava tulos verrattuna muihin suomalaisiin ympäristöasennetutkimuksiin. Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimintaan osallistuneet, ja erityisesti naiset, ovat kuitenkin keskimääräistä innokkaampia kierrättämään ja luontoharrastuksissaan.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan vahvuuksina koettiin toiminnan laaja-alaisuus ja monipuolinen asiantuntemus. Heikkouksia olivat resurssien puute, tiedotus ja toiminnan hajanaisuus. Mahdollisuuksia nähtiin yhteistyön kehittämisessä ja syventämisessä sekä yhtenäisessä tiedotuksessa. Toiminnan pahin uhka oli toimijoiden mukaan vaikuttamattomuuden ja resurssien niukkuuden aiheuttama toimijoiden turhautuminen. Suurena uhkana koettiin myös, että tarpeeksi jämää organisaatiota ei löydy toiminnan vetäjäksi.

1

Johdanto

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnalla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen aloitteesta alkanutta toimintaa, jonka tavoitteena on edistää kestävästä kehitystä Pohjois-Pohjanmaalla. Toimintaan osallistuvat organisaatiot edustavat hallintoa, oppi- ja tutkimuslaitoksia, elinkeinoelämää, järjestöjä, yhdistyksiä ja seurakuntia.

Pohjois-Pohjanmaan maakunnallinen ympäristötietoisuustoiminta aloitettiin vuonna 1997. Sen tärkein tehtävä on kerätä ja välittää tietoa sekä edistää ympäristötietoisuutta alueellaan. Toimintatapoja ovat olleet muun muassa koulutus, maakunnallisen ympäristötietoisuuden edistämispalkinnon jako, yhteiset tapahtumat, ympäristöaiheiset artikkeli- ja ohjelmasarjat. Vuosittain on valittu avaintema, jota eri toimijat ovat soveltaneet omaan toimintaansa mahdolluuksiensa mukaan ja teeman ”läheisyyden” edellyttämässä laajuudessa. (Pohjois-Pohjanmaan ympäristöohjelma 1997: 87, Pohjois-Pohjanmaan ympäristöohjelma 2002)

Vuoteen 2002 saakka ympäristötietoisuustoimintaa koordinoi Pohjois-Pohjanmaan ympäristö-keskus vuosittain vaihtuvien avaintemoin. Toimintaa uudistettiin vuonna 2002 ja uudenmuotoinen toiminta aloitettiin vuoden 2003 alussa. Uudistetussa toiminnassa veto-vastuuvuoro vaihtuu vuosittain mukana olevien organisaatioiden kesken.

Tutkimuksen tavoitteena oli koota Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan historia, tutkia toimijoiden omia ympäristöasenteita sekä selvittää ympäristötietoisuustoiminnan vaikutuksia ja kartoittaa toimenpiteitä, joilla ympäristötietoisuutta voitaisiin tehokkaammin lisätä organisaatioissa ja niiden ulkopuolella.

Tutkielman johdantoluvussa perehdytään ympäristötietoisuuden kehittymiseen ja aikaisempiin tutkimuksiin ympäristötietoisuudesta. Toisessa luvussa määritellään keskeiset käsitteet ja kolmannessa luvussa on lyhyt historiikki Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnasta ja toiminnan taustoista. Toiminnan historia on koottu käyttäen toiminnassa syntyneitä materiaalia, esimerkiksi kokousmuistioita. Neljäs luku käsittelee tutkimuksen muuta aineistoa ja menetelmiä. Kyselytutkimuksen aineisto jakaantuu kahteen osaan. Asenneosiossa kartoitetaan toimijoiden omia ympäristöasenteita ja mielipideosio käsittelee Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimikunnan jäsenten mielipiteitä toiminnasta. Kyselytutkimuksen tulokset ovat luvussa viisi. Asenneosiossa tuloksia vertaillaan aikaisempiin tutkimuksiin ja mielipideosiossa laaditaan SWOT -analyysi ympäristötietoisuustoiminnasta. Kuudennessa luvussa esitetään johtopäätökset ja suositukset Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan kehittämiseksi. Seitsemäs luku on yhteenvedo koko tutkimuksesta.

1.1. Ympäristötietoisuuden herääminen

Historiallisesti katsottuna tietoisuus ympäristöstä syntyi 1960- ja 70-luvulla. Ympäristö-ongelmia käsittelevällä kirjallisuudella oli tärkeä rooli ympäristöasioiden yleiseen tietoisuuteen saattamiseen. Erityisen merkityksellinen oli vuonna 1962 julkaistu Rachel Carsonin (1963) torjunta-aineiden vaaroista kertova kirja Äänetön kevät. Vähitellen muodostui uudentyypinen tietoisuus ympäristöstä.

Ympäristöherätykselle oli monia syitä. Teollisuuden aiheuttaman silminnähtävän ympäristön saastumisen lisäksi useat tutkijat nostivat esiin uhkia, joita maallikot eivät kyenneet havaitsemaan. Tärkeä edellytys laajamittaisen ympäristöhuolen heräämiselle oli se, että tiedotusvälineet levittivät tietoa tehokkaammin kuin aiempina aikakausina (Hakala & Välimäki 2003: 28 - 29). Ratkaiseva tapahtuma oli esimerkiksi 22. huhtikuuta 1970 eri puolilla Yhdysvaltoja vietetty 'Maan päivä', joka oli mielenosoituksista ja julkisista väittelyistä koostunut tapahtumasarja. Se oli esikuvana mielenosoituksille eri puolilla Länsi-Eurooppaa, jopa Suomessa (Haila & Levins 1992: 13).

Uudessa ympäristötietoisuudessa huomiota kiinnitettiin erityisesti ihmisen elinympäristön ongelmiin, kun aiemmin oli korostettu ensi sijassa alkuperäisen luonnon suojelua. Huoli ihmisen elinympäristöstä kattoi myös luonnon tuottokyvyn ylläpitämisen ja luonnonvarojen riittävyyden ongelmat (Haila & Levins 1992: 13). Suomeen nämä luonnonsuojelun ja ympäristönsuojelun yhteiskunnalliset ideat tulivat vuosien viiveellä. Helsingin Sanomien ympäristökirjoittelua tutkineen Pertti Suhosen (1994: 96 - 99) mukaan ympäristökysymysten nouseminen julkisuuteen 1960 - 1970 -lukujen taitteessa kertoo lähinnä ongelmia koskevan tietoisuuden muutoksesta. Ympäristön tila ei huonontunut tuolloin äkisti, vaan ympäristöongelmien vakavuus tunnustettiin länsimaissa julkisuudessa, niin politiikassa kuin mediassakin. Tämä ympäristövallankumous johti väistämättä ympäristökeskustelun yhteiskunnallistumiseen. Ympäristöongelmien ei nähty ratkeavan pelkästään luonnonalueita rauhoittamalla, vaan tarvittiin yhteiskunnan ja kulttuurin muutosta politiikassa, arvoissa, elämäntavoissa, organisaatioissa ja kansainvälisessä yhteistyössä (Massa 1991: 68).

Vuonna 1972 ilmestynyt Rooman klubin raportti Kasvun rajat (Meadows ym. 1973) toi esiin keskustelun luonnonvarojen ehtymisestä. Raportin sanomaa tehosti vuosien 1973 - 1974 öljykriisi. Ympäristöliike voidaan nähdä osana laajempaa yhteiskunnallista kuohuntaa. Suomessa ympäristöliikehdinnän näkyvin käännepiiste oli vuonna 1979, kun joukko ympäristö-aktivisteja yritti estää Forssan lähellä sijaitsevan lintulajistoltaan rikkaan Kojjärven kuivatuksen. Aktivismiin saama huomio edisti vihreän liikkeen syntyä ja vakiintumista poliittiseksi puolueeksi (Hakala & Välimäki 2003: 29 - 30).

Keskustelu ympäristöongelmista laajeni 1980-luvulla. Ympäristön ja kehityksen maailmankomission eli Brundtlandin komission raportti "Yhteinen tulevaisuutemme" toi vuonna 1987 laajaan julkisuuteen käsitteen kestävä kehitys. Komissio totesi ihmiskunnan olemassaolon olevan vaarantumassa ja siksi kestävällä kehityksellä tulisi taata myös tuleville sukupolville mahdollisuus tyydyttää omat tarpeensa. Tämä edellyttää kulutuksen sopeuttamista sellaiselle tasolle, joka ei ylitä luonnon sietokykyä. Ekologisen kestävyuden lisäksi tarvitaan myös sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä (Yhteinen tulevaisuutemme 1988: 26).

Rio de Janeirossa 3. - 14.6.1992 järjestetyssä YK:n ympäristö ja kehityskonferenssissa (United Nations Conference on Environment and Development, UNCED) pyrittiin kestävä kehityksen edellyttämään kansainväliseen poliittiseen sitoutumiseen. Kokouksessa annettiin ohjelmajulistus luonnon monimuotoisuudesta ja solmittiin ilmastonmuutosta koskeva puitesopimus, josta jalostui vuonna 1997 Kiotossa hyväksytty pöytäkirja kasvihuonepäästöjen vähentämisestä. Rion konferenssissa hyväksyttiin lisäksi laaja toimintaohjelma, Agenda 21, joka on toiminut kansainvälisen ympäristö- ja kehityspolitiikan ohjaajana (UNCED 1993: 11 - 16). Rion kokouksessa maailman poliittiset johtajat hyväksyivät kestävä kehityksen uudeksi keskeiseksi globaaliksi tavoitteeksi.

Suomessa kestävä kehityksen toimet työstettiin ensimmäisen kerran vuonna 1989 Ympäristön ja kehityksen Suomen toimikunnan mietintöön (1989). Seuraavana vuonna Valtioneuvosto antoi eduskunnalle selonteon Kestävä kehitys ja Suomi (1990). Kesäkuussa 1993 Suomeen perustettiin kestävä kehityksen toimikunta, joka perustamisestaan lähtien on toiminut eri tahojen yhteistyön edistämiseksi.

Syksyllä 2002 järjestettiin Johannesburgissa laaja ympäristö- ja kehityskokous. Kokouksessa yritettiin ensisijassa sopia aikatauluista ja konkreettisista toimista, joilla aiemmin tehtyjä sopimuksia ja julistuksia voidaan toteuttaa. Tavoitteiksi kirjattiin köyhien, nälkää näkevien ja puhtaan veden puutteesta kärsivien määrän puolittaminen vuoteen 2015 mennessä. Neuvotteluja päätettiin jatkaa siitä, miten kansainvälistä kauppaa ja ympäristönsuojelua koskevat kansainväliset sopimukset sovitaan yhteen (Hakala & Välimäki 2003: 33).

1.2. Ympäristötietoisuus aiemmissä tutkimuksissa

Ympäristötutkimus on laaja-alaista ja monitieteistä tutkimusta. Massan (1998) mukaan useimpien ajatuksissa ympäristö liittyy luonnontieteisiin, kuten biologia ja ekologia, mutta ilman yhteiskuntatiedettä ympäristöajattelusta puuttuu kulttuurin muutoksen näkökulma. Luonnontieteellis-tekniistä ympäristötutkimusta Massa kutsuu ensimmäiseksi ja yhteiskuntatieteellistä ympäristötutkimusta toiseksi ympäristötieteeksi. Toinen ympäristötiede voidaan määritellä tutkimusalaksi, joka tarkastelee yhteiskunnan ja luonnon vuorovaikutusta kulttuurisessa yhteydessään. Massan mukaan tutkimusalue kattaa koko yhteiskunta- ja humanististen tieteiden alueen ja ylittää myös yhteiskuntatieteitä ja luonnontieteitä erottavan kahden tieteellisen kulttuurin kuilun.

Tiede on yksi niistä keinoista, joiden avulla ihminen orientoituu ympäristöönsä. Tieteenalojen eriytyminen on seurausta tietämyksen lisääntymisestä ja siitä aiheutuvasta työnjaosta. Erikoistumisen vuoksi ja käytännön syistä tieteenalat on jaettu luontoa käsitteleviksi luonnontieteiksi sekä ihmistä käsitteleviksi humanistisiksi ja sosiaalitieteiksi. Tieteiden joukossa maantiede on yksi harvoista, joka on kiinnostunut sekä luonnosta että ihmisestä. Siten maantieteellä on eräänlainen silanrakentajan asema. (Yli-Jokipii 1983: 217)

Ihminen-ympäristö -suhteen keskeisyys maantieteen tematiikassa tekee maantieteestä ympäristökysymysten korostumisen myötä erityisen merkityksellisen tieteen. Realistinen suhtautuminen ympäristökysymyksiin on rohkaissut saamaan maantieteilijöitä konkreettisen otteen ympäristökysymyksistä. Tämä on ollut selvää eritoten Englannissa; Suomessa maantieteen panos on jäänyt vähäisemmäksi, mutta kiinnostus on lisääntymässä (Tuhkanen 1996).

Yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus voidaan Viinikaisen (1997: 11) mukaan yleisesti määritellä tutkimukseksi, joka tarkastelee yhteiskunnan tai kulttuurin ja biofyysisen ympäristön vuorovaikutusta yhteiskuntatieteellisestä näkökulmasta. Tällä tavoin yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus määrittyy käsitteeksi, jonka alle voidaan lukea hyvin monen eri tieteenalan tutkimusta. Alan tutkimus hyödyntää esimerkiksi filosofian, historian, oikeustieteen, taloustieteiden, politiikan tutkimuksen, maantieteen, sosiologian sekä kulttuuria tutkivien tieteiden tutkimusmenetelmiä ja -perinteitä. Termin synonyyminä on käytetty myös nimitystä ihmistieteellinen ympäristötutkimus.

Suomalaisten suhtautumista ympäristöasioihin on tutkittu jo useamman vuosikymmenen ajan. Elinkeinoelämän Valtuuskunta (EVA) on teettämässään tutkimussarjassa selvittänyt ihmisten asenteita pitkällä aikavälillä. EVA:n tutkimussarjan historia ylittää vuoteen 1984 asti ja ympäristöaiheisia väittämiä on ollut mukana alusta lähtien. Elinkeinoelämän Valtuuskunnan (1985, 1987, 1989, 1991, 1993, 1995, 1997, 1999, 2001, 2003) tutkimusten lähtökohtana on ollut ajankohtaisuus. Jokaisen rapor-

tin sisältö on suunniteltu vastaamaan senhetkisiä elinkeinoelämän tarpeita ja tuottamaan tietoa ajankohtaisista yhteiskunnallisista teemoista (EVA 1993: 5). EVA:n tutkimusaineistoista Haikonen ja Kiljunen (2003) ovat koonneet yhteenvedon, jossa on kuvattu suomalaisten arvojen, asenteiden ja mielipiteiden kehittymistä.

Tutkimuksia ympäristötietoisuudesta on tehty hyvin erilaisista näkökulmista käsin. Yksi lähestymistapa ympäristöasennetutkimuksissa on ollut ympäristöasenteet eri ammattiryhmissä (Järvikoski & Kemppainen 1991). Kortelainen ja Kotilainen (1994) ovat tutkineet ympäristötietoisuuden muutosta kolmen ammattiryhmän kokemusten kautta Uimaharjun tehdasyhdyskunnassa. Ympäristötietoisuutta on tutkittu myös ammattiryhmän sisällä: Epäily ja Hirvelä (1997) ovat tutkineet pro gradu -tutkielmassaan Oulun seudun terveystieteen opettajien ympäristötietoisuutta ja näkemyksiä omista ympäristökasvatusedellytyksistä.

Nuoria koskevia ympäristötietoisuustutkimuksia on myös tehty useita. Järvikosken (1990) nuorten ympäristötietoisuutta koskevassa kyselytutkimuksessa tutkimusjoukkona olivat oululaiset lukiolaiset ja ammattikoululaiset. Palmberg (2003) on tutkinut abiturienttien ympäristötietoisuutta tutkimusmateriaalinaan ympäristöaiheiset ylioppilasaineet. Mika Järvinen (1997) on myös tutkinut nuorten ympäristöasenteita. Hänen tutkimuksensa on laajin nuorten ympäristöasenteita selvittänyt tutkimus Suomessa.

Ympäristöasenteita on kartoitettu myös alueellisesti. Vesa Lahti ja Ilkka Saarela (1991) toteuttivat teemahaastattelun asukkaille Kärkölen Järvelässä pohjaveden saasteonnettomuuden jälkeen. Tutkimuksessa tarkasteltiin asukkaiden reagointia tunteiden, ajatusten ja toiminnan tasolla. Lahtelaisten ympäristötietoisuutta (Lahtelaisten ympäristötietoisuuden... 1997) kartoitettiin haastatteleamalla ihmisiä julkisilla paikoilla kesällä 1996 ja Kokkosen (1997) kyselytutkimus käsitteli pohjoiskarjalaisten ympäristöasenteita ja -käyttäytymistä.

Kaikkia suomalaisia käsittäviä ympäristöasennetutkimuksia on tehty useita. Ympäristöbarometrissa (Kaila-Kangas, Kangas & Piirainen 1994) on tietoa suomalaisten ympäristöä koskevasta arvoista, asenteista ja tiedoista sekä niiden muutoksista. Päivi Aalto (1986) on tutkinut kuluttajien ympäristöä koskevia asenteita, Juha Nurmela (1990) on tehnyt puhelinhaastattelun suomalaisten energiamielipiteistä ja energian käytöstä ja Liisa Uusitalo (1986) on tutkinut suomalaisten ympäristökäsityksiä ja taloudellisen käyttäytymisen rationaalisuutta.

Suomalaisten ympäristökäsityksiä kansainvälisestä näkökulmasta ovat tutkineet Tanskanen (1997) ja Tulokas (2004). Tanskasen (1997) tutkimuksessa on mukana Euroopan maiden lisäksi muita maita ja Tulokas (2004) on vertaillut ympäristökäsityksiä EU:n alueella.

Naisnäkökulman ympäristötietoisuuskeskusteluun on esittänyt Ulla Anttila (1991), joka näkee ympäristötietoisuudessa eron miesten ja naisten välillä. Hän arvioi eri tutkimusten tulosten osoittavan, että naiset ovat miehiä ympäristötietoisempia.

2

Keskeiset käsitteet

Tämän tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat ympäristö, ympäristötietoisuus ja kestävä kehitys. Muut käsitteet selitetään asiayhteydessä. Seuraavassa pohdintaa mitä ympäristö on, käsityksiä ympäristötietoisuudesta ja ihmisen luontosuhteesta sekä kestävä kehityksen eri tulkintoja.

2.1. Ympäristö

Mitä ympäristö on? Ympäröivä luonto ei Berleantin (1995: 66 - 67) mukaan ole riittävä vastaus kysymykseen. Ympäristössä voi joutua elämään kaukana luonnonympäristöstä. Lisäksi luonnonympäristöä on jo itsessään vaikea määritellä, sillä alkuperäinen luonto, ihmiskäden koskemattomassa mielessä, on jo aikaa sitten hävinnyt melkein kaikkialta teollistuneesta maailmasta.

Nykysuomen sanakirjan (1996: 734 - 735) mukaan ympäristöä on ympäröivä seutu, tienoo, lähistö. Toisaalta käsitteelle esitetään laajempikin merkitys: Ympäristö tarkoittaa jonkun lähellä eläviä, ympäröiviä oloja, elämänpiiriä, miljöötä sekä lähellä olevia aikoja. Täten ympäristö on määritelty varsin laajasti ihmisen ympäristönä. Ihmisen ympäristö on Aartolahden (1988: 9) mukaan ihmistä ympäröivä alue tai tila elementteineen ja suhteineen, se jonka kanssa ihminen on vuorovaikutuksessa ja jonka hän kokemuksensa kautta mieltää ympäristökseen. Se käsittää kaiken sen aineellisen ja aineettoman, mikä ympäröi ihmistä yksilönä, ryhmänä, kansana ja ihmiskuntana. Yhden ihmisen ympäristö on usein suppea, mutta kun tarkastellaan ihmisryhmää, kansaa tai koko ihmiskuntaa, laajenee ympäristökin alueeltaan, kunnes päädytään koko maapalloon ja osaan avaruutta ihmiskunnan ympäristönä.

Ympäristön tarkastelussa Aartolahti (1988: 9) näkee kaksi näkökulmaa. Ympäristöä voidaan tarkastella ihmis-fyysis-biologisen ympäristön eli ympäröivän luonnon kannalta tai ihmisen itsensä kannalta, ihminen mukaan luettuna. Edellisen niin sanotun luonnontieteellisen tai ekologisen näkökulman mukaan luonnonympäristöä on tarkasteltu joko itseisarvona tai miten ihminen on käyttänyt luontoa hyväksi ja millaisia muutoksia siitä aiheutuu luonnolle. Jälkimmäistä näkökulmaa, missä kiinnostus on kohdistunut ihmisen kulttuuriseen tai sosiaalipsykologiseen ympäristöön, on kutsuttu yhteiskuntatieteelliseksi näkökulmaksi.

Olli Kultalahti (1990: 14 - 15) jakaa fyysisen ympäristön kaupunkiympäristöön ja maaseutu ympäristöön. Kaupunkiympäristö käsittää ihmisen luomat aineelliset tekemuodot, kuten rakennukset ja kadut. Monet kirkonkylät maaseudulla edustavat myös kaupunkimaista ympäristöä. Maaseutu ympäristöllä tarkoitetaan aluetta, jossa ympäristön muotoutumisen perustana ovat luonto ja ihmisen toiminta. Maaseutu ympäristö jaetaan tavallisesti luonnonympäristöksi ja maaseudun kulttuuriympäristöksi. Ihmisen ja ympäristön tarkastelussa käytetään käsitettä "havaintoympäristö", jota on sovellettu muun muassa maantieteessä ja arkkitehtuuripsykologiassa. Havaintoympäristö on välittävä tekijä ihmisen ja fyysisen ympäristön keskinäisissä suhteissa. Ihminen havainnoi ympäristöään erilaisin aistein, jolloin hän identifioi itsensä tiettyyn alueeseen, tuntee kuuluvansa siihen eli samaistuu alueeseen. Alueellisella identiteetillä on erittäin tärkeä merkitys myös

ihmisen käyttäytymiselle. Se innostaa muun muassa oman ympäristön kehittämiseen ja yhteistoimintaan muiden kanssa. Havaintoympäristön käsite on tärkeä myös ihmisen ja sosiaalisen ympäristön välisissä suhteissa.

Ympäristö on yhteiskunnallinen kategoria, koska ympäristöä ei ole olemassa, ellei joku määrittele sitä jonkun ympärille. Jos määrittelevä subjekti häviää, ympäristö häviää. Vain sosiaaliset ihmisolennot kykenevät esittämään tällaisia määritelmiä. Näin ollen ympäristötutkimukseen sisältyy aina yhteiskunnallisia arvioita, ja tietyn ympäristön laadun arviointiin käytetyt mittapuut perustuvat aina joihinkin näkökulmiin. (Haila & Levins 1992: 151)

Ympäristö muuttuu, yhtä hyvin luonnonympäristö, ihmisen rakentama kulttuuriympäristö kuin sosiaalinen ja psyykinen ympäristö. Ei ole olemassa muuttumatonta ympäristöä. Maantieteen perusteorian mukaan alueella tapahtuu elementtien vuorovaikutuksesta syklinen tasapainoinen kehitys ja kehitys johtaa aina muutokseen. Muutos voi olla luonnollista, luonnosta itsestään johtuvaa, mutta myös ihmisen toiminnan nopeuttamaa tai kokonaan ihmisen aikaansaamaa. (Aartolahti 1988: 10)

Ympäristöllä on monta merkitystä. Merkityssisältö riippuu tarkastelukulmasta, joka puolestaan määrittyy suhteessa laajempaan asiayhteyteen. Ymmärryksemme ympäristöstä on kontekstisidonnainen. Lisäksi ympäristö tiedettynä, tulkittuna, kuvattuna ja teoretisoituna liittyy aina joihinkin kielellisiin käytäntöihin. Ympäristön merkitysten moninaisuus tarkoittaa sitä, että sille ei voida antaa vain yhtä merkityssisältöä, jolloin muut tulkinnat ovat enemmän tai vähemmän vääristyneitä tai peräti virheellisiä. Erilaiset ideologiset maailmankatsomukset, taloudelliset intressit, tieteelliset ja taiteelliset suuntaukset, institutionaaliset suunnittelukäytännöt ja käytännölliset elämäntilanteet tuottavat erilaisia ympäristön ymmärrysmuotoja. Erilaiset katsomistavat näyttävät ympäristön ikään kuin erilaisissa valaistuksissa, monin erilaisin sävyin (Karjalainen 2004: 49).

2.2. Ympäristötietoisuus

Ympäristötietoisuudella tarkoitetaan ympäristöä koskevien tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja toiminnan muodostamaa kokonaisuutta. Ympäristötietoisuuden edistämisen tavoitteena on saada arvoissamme ja elämäntavoissamme aikaan kestävä kehitys tukevia muutoksia. Ympäristötietoisuuden mittarina on ihmisten toiminta heidän tehdessään ympäristöön liittyviä valintoja ja ratkaisuja. Ympäristö käsittää sekä luonnonympäristön että kulttuuriympäristön. Ympäristösanan (1998: 125) mukaan ympäristötietoisuus on kyky tiedostaa ja ottaa huomioon ympäristönäkökohdat valintojen ja päätösten teossa ja niitä seuraavassa toiminnassa.

Perustan ympäristötietoisuudelle antaa Kortelaisen ja Kotilaisen (1994: 10 - 11) mukaan tieto, jota ympäristöstä ja siinä ilmenevistä ongelmista saamme. Toisen ympäristötietoisuuden tason muodostavat suhtautumistavat ja asenteet, joilla reagoimme ympäristöä koskevaan tietoon. Sama tieto herättää ihmisissä hyvin erilaisia tuntemuksia, joka riippunee siitä, mikä on heidän intressiensä, arvojensa ja maailmankuviensa suhde tähän tietoon. Kolmantena tasona ympäristötietoisuuteen voidaan liittää toiminnan taso, joka kertoo tiedon ja suhtautumistapojen synnyttämisestä toiminnasta ja toiminta-aikomuksista.

Ympäristötietoinen ihminen haluaa ja osaa elää ympäristön hyvinvointia vaa lien ja kunnioittaen. Ihmisen ympäristötietoisuuden taso näkyy muun muassa hänen tehdessään valintoja ja ratkaisuja. Perustan tietoisuudelle luo ympäristöä koskeva tieto, jota jokainen tulkitsee omista lähtökohdistaan. Kulttuuriset ja hen-

kilökohtaiset arvot ja asenteet määräävät, millaiseksi tietoisuus ja sen myötä toiminta muodostuu (Etelä-Savon, Keski-Suomen, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon ympäristökeskukset 1998: 5).

Ympäristötietoisuus on Rannikon (1995: 67 - 68) mukaan keskeinen käsite silloin, kun kuvataan ympäristön merkityksen kasvua länsimaisissa yhteiskunnissa. Se on käsitteenä erotettava ympäristöarvoista ja -asenteista. On luonnollista että ympäristömyönteisyyden lisääntyminen on selvimmin näkynyt erilaisissa asenne- ja mielipidemittauksissa. Mielipiteiden ja asenteiden nopea muutos ei ole kuitenkaan ratkaisevalla tavalla muuttanut ihmisen käyttäytymistä.

Ympäristöasenteiden muutokset ovat osa ympäristötietoisuuden muutosta, mutta siihen liittyy myös pysyvämpiä tekijöitä. Ympäristötietoisuuteen kuuluu aina sekä tiedollinen että tunneperäinen momentti. Ympäristötietoisuuden taustalla ovat ihmisen ja luonnon välistä suhdetta koskevat yleisemmät näkemykset, toisin sanoen ympäristökäsitys (kuva 1).

Tietoisuuteen liittyy aina tiedostaja: Tietoisuutta ei ole ilman sitä subjektia, jonka tietoisuutta se on. Subjekti voi olla yksilö tai jokin kollektiivinen subjekti, kuten yhteiskuntaluokka tai yhteiskunnallinen liike. Eri ajanjaksoihin voidaan liittää myös erilaisia ympäristötietoisuuden piirteitä (Rannikko 1995: 69).

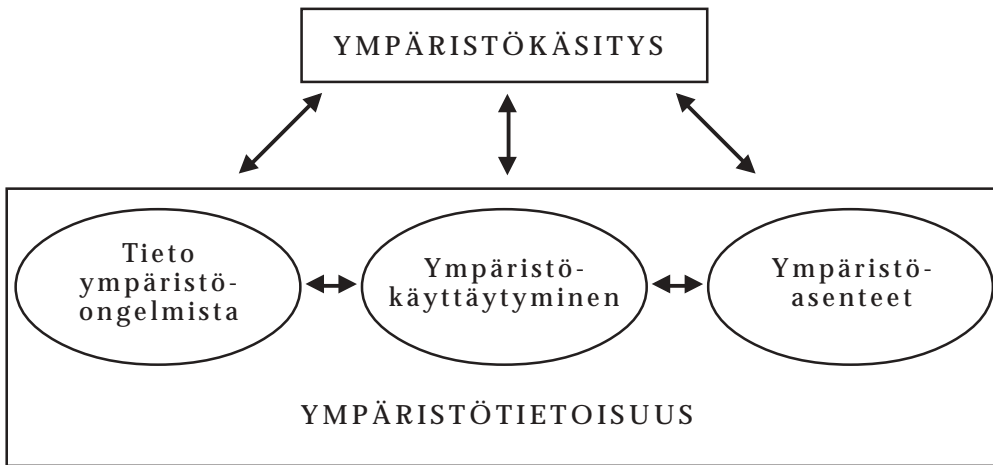
Yksilöiden tietoisuus ympäristöongelmista voidaan jakaa Lahden ja Saarelan (1991: 317) sekä Järvikosken (2001: 7) mukaan kognitiiviseen ja affektiiviseen ulottuvuuteen. Kognitiivinen eli tiedollinen ulottuvuus tarkoittaa käsityksiä ympäristöongelmien ilmenemismuodoista, niiden rakenteesta, syistä ja seurauksista. Affektiivisella ulottuvuudella taas viitataan siihen, kuinka ympäristöongelmiin suhtaudutaan ja asennoidutaan. Asennoituminen kertoo esimerkiksi siitä, kuinka huolestuttavina ympäristöongelmia pidetään. Tietoisuuteen liittyy myös ulottuvuus, joka kertoo käyttäytymisaikomuksesta. Käsitykset ja asenteet ovat yhteydessä toimintaan (Lahti & Saarela 1991: 317).

Tietoisuutta ympäristöongelmista voidaan jäsentää myös "sosiaalisen todellisuuden" tasojen mukaan. Ensimmäisen tason tietoisuus koostuu omaan kokemusmaailmaan ankkuroituvista käsityksistä. Toinen taso koostuu yleisestä, esimerkiksi tiedotusvälineiden välittämästä tietämyksestä ja yleisestä asennoitumisesta. Kolmannella, yleisimmällä tasolla ympäristöongelmiin viitataan maailmankuvaan liittyvien näkemysten ja arvojen, toisin sanoen perustavien asenteiden tasolla; tällöin ympäristöongelmista puhutaan esimerkiksi ihmisen ja luonnon suhteen yleisinä ilmentyminä. Yksilön ympäristötietoisuus rakentuu subjektiivisesta tiedosta ja asennoitumisesta suhteessa omaan kokemusmaailmaan, yleisestä tietämyksestä ja asennoitumisesta, sekä maailmankuvaan liittyvistä näkemyksistä ja arvoista (Lahti & Saarela 1991: 317).

2.2.1. Ihminen-luontosuhde

Vilkan (1993: 89) mukaan on nähtävissä kolme erilaista maailman näkemisen tapaa, jotka määräävät ihmisen suhtautumista luontoon, eläimiin ja muihin ihmisiin: tekniikkakeskeinen eli teknosentrinen asenne, ihmiskeskeinen eli antroposentrinen asenne ja luontokeskeinen eli biosentrinen asenne.

Tekniikkakeskeisessä asenteessa luontoa pidetään välineenä, jonka avulla ihmisen saavuttaa omat päämääränsä. Luonto on resurssi, jota käytetään ja hoidetaan. Ympäristöongelmat käsitetään lähinnä saastumisongelmiksi ja ongelmat ratkaistaan riistämällä luontoa lisää (Vilka 1993: 91 - 96).

Kuva 1. Ympäristötietoisuuden osat Rannikon (1995: 68) mukaan.

Ihmiskeskeiselle asenteelle on tyypillistä, että luonnon ja eläinten kohtelua säätelevät vain ihmisten keskinäiset suhteet. Eläimiä ja luontoa ei nähdä moraalisiksi subjekteiksi, joita kohtaan ihmisillä olisi moraalisia velvoitteita. Ihminen nähdään tilanhoitajana (Vilka 1993: 101). Pietarinen (1992: 34 - 35) erottaa ihmiskeskeisessä etiikassa kolme ajattelutapaa: utilismin, humanismin ja mystismin.

Utilismi eli hyötyajattelu tarkoittaa asennetta tai ajattelutapaa, jossa luonto on vain ihmisen hyvinvointia ja elintasoa varten. Ihmiselämän tärkein päämäärä on hyvinvoinnin edistäminen. Utilistinen asenne käsittää luonnon ennen kaikkea suureksi energia- ja raaka-aineväaraoksi. Tieteen ja tekniikan avulla pystytään jatkuvasti lisäämään ihmiskunnan elintasoa ja ratkaisemaan eteen tulevat ongelmat (Pietarinen 1992: 34-35). Pietarisen utilistinen ajattelutapa vastaa näkemyksiltään Vilkan tekniikkakeskeistä luontosuhdetta (Jeronen 1994: 10).

Humanismi on utilismin tavoin perusluonteeltaan optimistinen asenne. Se ei suhtaudu kielteisesti tieteeseen ja tekniikkaan. Humanismin mukaan ihmisellä on oikeus käyttää luontoa hyväksi, mutta niin, että se palvelee henkistä kasvua, älyllistä ja eettistä kehitystä. Asenne korostaa ihmisen vastuuta luonnosta ja kohtuullisuutta kaikessa elämisessä. Se vaatii tarpeettoman, lähinnä ylellisyyttä palvelevan kulutuksen karsimista. Luonnon hyväksikäytön tulee olla oikeudenmukaista ja luonnon tulee olla sellainen, että se tuottaa esteettistä tyydytystä ja edistää moraalisen mielenlaadun kehittymistä. (Vilka 1993: 102)

Mystismin mukainen ympäristöetiikka asettaa korkeimmaksi arvoksi luonnon pyhyden kunnioittamisen. Se on ihmiskeskeisistä asenteista kaikkein voimakkaimmin luontoa säilyttävä. Luonnon pyhyys tulee esille parhaiten alkuperäisessä ja koskemattomassa maisemassa – erämaassa, merellä, vuorilla. Siten mystikko ei voi hyväksyä teollista tuotantoa ja hän hylkää teollisuuden pohjana olevan tieteen ja tekniikan. Mystismi tavoittelee erikoista ykseyden kokemusta, tunnetta, että yksilön minuus häviää ja sulautuu yhteen äärettömän suuren luonnon kanssa (Pietarinen 1992: 38 - 39).

Luontokeskeinen ajattelu pyrkii murtamaan ihmisen etuoikeutettua asemaa muuhun luontoon nähden. Se haluaa osoittaa, että muillakin elävillä olennoilla kuin ihmisellä on moraalista arvoa. Luonto ja sen ei-inhimillisten olentojen hyvinvointi otetaan huomioon. Luontokeskeisyys voidaan jakaa eläinkeskeiseen, elä-

mäkeskeiseen ja ekosysteemikeskeiseen luontoasenteeseen (Vilka 1993: 107). Luontokeskeisessä ajattelussa Pietarinen (1992: 40) näkee kaksi pääsuuntausta: sentientismi ja vitalismi.

Sentientistien mukaan ihmisen moraalinen velvollisuus on pidättyä aiheuttamasta kärsimystä tunteville olennoille. Tuntevina pidetään eläimiä, jotka voivat tuntea kipua ja tuskaa. Tällaisilla eläimillä on itseisarvoa ja niihin pitää suhtautua yhtä kunnioittavasti kuin ihmisiin. Eläinten oikeudet eivät siis seuraa siitä, että ne olisivat moraalisia persoonia, vaan siitä, että ne ovat ihmisten moraalisesta asenteesta kohteita. (Pietarinen 1992: 40 - 41)

Vitalismi vie elämäkeskeisen ajattelun vielä pidemmälle kuin sentientismi. Vitalismin mukaan kaikille eläville olennoille tulee antaa sama oikeus olemassaoloon, sillä kaikilla elollisilla on itseisarvonsa. Ihmiselle ei anneta etuoikeutettua asemaa, vaan ihminen nähdään osana maapallon bioyhteisöä, niin kuin muutkin elävät olennot. Ihminen ei ole muita eliöitä korkeampi, ei ylempi eikä parempi. Vitalismin mukaan jokainen kasvi- ja eläinlaji tai yksilö on arvokas sellaisenaan (Vilka 1993:107; Pietarinen 2001: 30 - 36).

Mikään edellä mainituista asenteista ei esiinny ihmisessä sellaisenaan, vaan ne ovat yleensä olemassa tietoisuudessa ja toiminnassa yhtäaikaaisesti, päällekkäin ja limittäin. Niinpä maailmankatsomuksen tasolla luonto saatetaan esimerkiksi humanistisesti nähdä erilaisina mahdollisuuksina henkisen kehityksen edistämiseen, mutta omassa elämisaailmassa luonto näyttäytyy utilistisessa materiaalisen hyödyn hankkimisen reunaehtona (Pietarinen 1987: 43 - 50).

2.3. Kestävä kehitys

Kestävästä kehityksestä ei ole syntynyt selkeää tulkintaa, vaan käsitettä tulkitaan usein omista lähtökohdista ja omien intressien mukaisesti. Ennen Rion kokousta oli vielä mielikuva siitä, että kulutuskeskeinen elämäntapa vaarantaa maapallon sietokyvyn. Kun taloudellinen kasvu Riossa määriteltiin kehitystä ylläpitävästi käyttövoimaksi, tuli kulutusyhteiskunta samalla virallisesti legitimoiduksi ja käsitys asioiden tilasta hämärtyi entisestään. Tuloksesta tuli tienviitta (Ruokovirta 1995). Kestävän kehityksen monimielisyys johtuu osaksi siitä, että käsite on syntynyt neuvottelujen kautta. Kestävä kehitys ei ole parhaimmillaan analyttisenä käsitteenä, koska se sisältää kaksi keskenään ristiriitaista ulottuvuutta eli kestävyden ja kehityksen. Näiden piirteiden yhdistäminen on tehnyt siitä suosituksen normatiivisen käsitteen. Ennen kaikkea kestävä kehitys on kuitenkin poliittinen käsite, joka tuo aiempiin yhteiskunnallisen kehittämisen tavoitteisiin ekologisen jatkuvuuden ylläpitämisen (Ponnikas 2003: 52).

Ympäristön ja kehityksen maailmankomission eli Brundtlandin komission laajaan julkisuuteen tuoma käsite ”kestävä kehitys” on kehitystä, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa. Se sisältää kaksi avainkäsitettä: käsitteen ”tarpeet”, etenkin maailman köyhien perustarpeet, jotka olisi asetettava ehdottomalle etusijalle, sekä toisaalta ajatuksen rajoituksista, joita nykyteknologia ja nykyiset yhteiskuntajärjestelmät asettavat luonnon kyvylle tyydyttää nykypäivän ja tulevaisuuden tarpeet (Yhteinen tulevaisuutemme 1988: 26).

Kestävän kehityksen määritelmien luokittelun avulla Koskinen (1994: 22 - 30) tarkastelee erilaisten määritelmien suhdetta Brundtlandin komission raportissa esitettyyn väljään perusmääritelmään. Kestävän kehityksen perusmääritelmä on varsin suppea. Ilman teoreettisiin ja praktisiin käsitteisiin tehtäviä täsmennyksiä kestävästä kehityksestä voi pitää kehityspolitiikan tarpeisiin lanseerattuna fraseologise-

na iskulauseena. Lausuma on aina määrittelijänsä tai määrittelijöidensä mielikuva ympäröivästä maailmasta. Tämän vuoksi jotkut määritelmät ovat laajempia tai täsmällisempiä kuin toiset.

Ponnikkaan (2003: 52 - 55) mukaan kestävän kehityksen eri ulottuvuuksia ovat ekologinen kestävyys, sosiaalinen kestävyys, kulttuurinen kestävyys ja taloudellinen kestävyys. Ekologinen kestävyys eli ekologisten prosessien, biologisen monimuotoisuuden sekä luonnonvarojen riittävyyden ja uusiutumiskyvyn kanssa sopusointuinen kehitys on perusta, jolle kaikki muut kestävän kehityksen ulottuvuudet rakentuvat. Ekologisen kestävyuden paras tae on monimuotoisuuden säilyttäminen. Sosiaalisen kestävyuden eli ihmisten elämänhallintaa ja yhteisöllistä identiteettiä vahvistavan kehityksen ideoiden mukaista on, että ihmiset pääsevät vaikuttamaan elinympäristöönsä koskeviin ratkaisuihin ja että kehityksen tulokset jaetaan oikeudenmukaisesti. Kulttuurinen kestävyys toteutuu epätydyttävästi, jos kehitys on ristiriidassa siihen osallistuvien ihmisten arvojen kanssa. Kuitenkin kehitys on aina joidenkin kansalaisryhmien arvojen vastaista. Kulttuurisesti määräytyneet luontokäsitykset rakentavat ihmisten ympäristötietoisuutta. Taloudellinen kestävyys on ennen kaikkea luonnonvaroja mahdollisimman vähän tuhlaavaa sekä sosiaalista ja sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta toteuttavaa kehitystä. Taloudelliseen kestävyYTEEN liittyy myös teollisuusmaiden ja kolmannen maailman maiden välisen tasa-arvoisuuden käsite. Yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus liittyy taloudelliseen että sosiaaliseen kestävyYTEEN. Kestävän kehityksen tulisi olla kaikkien kestävyuden ulottuvuuksien optimointia.

Allardt (1991: 11 - 12) mukaan käyttökelpoisin määritelmä kestävästä kehityksestä on sen luonnehdinta kehitykseksi, joka tyydyttää tämän päivän tarpeet vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuuksia tyydyttää omia tarpeitaan. Kestävä kehitys ei hänen mukaansa kuitenkaan ole staattinen, tuotannon ja kulutuksen pysyvä tila, vaan dynaaminen, ihmisen tarpeiden muutoksiin sopeutuva prosessi. Tarpeilla ei tarkoiteta vain aineellisia tarpeita, vaan kyse on koko hyvinvoinnista, jonka ihmiset kokevat sekä aineellisen elintasonsa että sosiaalisen ja luonnollisen ympäristönsä laadun perusteella. Kestävä kehitys on nimenomaan luonnon tilaa koskeva kriittinen käsite. Pyrkimys kestävään kehitykseen on siis keskeisiltä osiltaan taistelua luontoon kohdistunutta ja kohdistuvaa liiallista kuormitusta vastaan.

Kestävää kehitystä on määritelty monella tavoin, mutta yleiseksi muodostuneen käsityksen mukaan sillä tarkoitetaan kehitystä, joka ottaa huomioon niin ekologisen, sosiaalisen, kulttuurisen kuin taloudellisen kestävyuden. Kaikkiin kestävä kehityksen ulottuvuuksiin liittyy sukupolvien yli ulottuva solidaarisuus.

3

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminta ja toiminnan tausta

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan taustalla on Pohjois-Pohjanmaan ympäristöohjelman laatimisen yhteydessä alkanut yhteistyö eri organisaatioiden kesken. Ohjelman laatiminen juontaa juurensa ympäristöhallinnon kehittymisestä ja alueellisille ympäristökeskuksille annetuista tehtävistä.

3.1. Ympäristöhallinnon kehittyminen

Suomessa ympäristöhallinto on kehittynyt pitkälti entisen vesihallinnon pohjalta. Vesivarojen käyttöön ja hoitoon liittyvien asioiden keskittämistä valmisteltiin vuosia ja valtioneuvoston asettama työryhmä ehdotti 30.4.1969 vesihallituksen perustamista. Ehdotus toteutui ja vesihallitus koostettiin maataloushallituksen, metsähallituksen, tie- ja vesirakennus-hallituksen sekä valtion vesivoimatoimikunnan osista. Vesihallinnon keskittäminen loi vahvan keskusviraston ja vähitellen vesihallituksesta kehittyi jopa maailman mitassa poikkeuksellisen tehokas vesiensuojeluviranomainen. Muut ympäristöviranomaiset olivat vielä verraten heiveröisiä (Ympäristöministeriö 1983 - 2003 2005).

Ympäristöhallinnon asema osana yhteiskuntapolitiikkaa alkoi vakiintua 1980-luvulla. Ympäristöhallinnon hajanaisuutta pyrittiin karsimaan perustamalla jokaiselle hallinnontasolle yksi koostava ympäristöviranomainen, jonka tehtäviin kuului ympäristöön liittyvän lupa- ja hallintomenettelyn koordinointi. Ympäristöasioiden keskushallinnon rakenne alkoi selkeytyä vuonna 1983 perustetun ympäristöministeriön myötä. Ympäristöministeriö koostuu viidestä erillisestä osastosta: ympäristöpolitiikan osasto, ympäristönsuojeluosasto, alueidenkäytön osasto, asunto- ja rakennusosasto sekä yleinen osasto. Vuonna 1986 ympäristöhallinto laajeni edelleen vesihallituksen siirryttyä ympäristöministeriön alaisuuteen vesi- ja ympäristöhallitukseksi. (Rouhiainen 1991: 225; Koskinen 1994: 39 - 40)

Väliportaan hallinto oli pitkään kaksilinjainen. Ympäristöministeriön suorassa ohjauksessa toimivat vesi- ja ympäristöpiirit. Lääninhallitusten ympäristönsuojelutoimistot olivat taas osa valtion väliportaan yleishallintoa, mistä johtuen ympäristöministeriön suora vaikutus ei ollut tiivistä. Lääninhallituksella oli keskeinen rooli väliportaan hallinnon ympäristönsuojelutehtävissä. Sille kuului ympäristönsuojelun yleinen seuranta ja valvonta. (Koskinen 1994: 40)

Vuonna 1986 perustettujen kunnallisten ympäristölautakuntien myötä maamme ympäristöhallinto saavutti nykyisen kolmiportaisen rakenteensa. Ympäristönsuojelulautakunta tuli lakisääteiseksi yli 3000 asukkaan kunnissa ja alle 3000 asukkaan kunnissa sen tehtävät voitiin antaa jonkun toisen lautakunnan hoidettavaksi. (Rouhiainen 1991: 226; Koskinen 1994: 40; Hakala & Välimäki 2003: 30 - 31)

Väliportaan hallinnossa hajanaisuus säilyi pitkään ympäristöministeriön perustamisen jälkeen, sillä vasta vuonna 1995 (1.3.1995) luotiin alueelliset ympäristökeskukset yhdistämällä vesi- ja ympäristöpiirit sekä lääninhallitusten ympäristönsuojelutoimistot. Samalla perustettiin Suomen ympäristökeskus (SYKE) jatkamaan vesi- ja ympäristöhallituksen tehtäviä. Alueellisten ympäristökeskusten (13 aluehallintovirastoa) aluejako vastaa maakuntajakoa. (Kiiskinen 2001: 28; Tirkkonen & Jokinen 2001:67; Hakala & Välimäki 2003: 30 - 31)

3.2. Alueellisten ympäristökeskusten tehtävät

Alueellisten ympäristökeskusten toiminta on laaja-alaista. Siihen sisältyy tehtäviä ympäristön pilaantumisen torjumiseksi, viihtyisän elinympäristön luomiseksi ja luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi. Keskukset käsittelevät myös vesivarojen käyttöön ja hoitoon, vesihuollon edistämiseen, ympäristön hoitamiseen sekä ympäristön tilan seurantaan liittyviä asioita. Ympäristön pilaantumisen torjunnassa alueellisten ympäristökeskusten on edistettävä ja valvottava ilman-, vesien- ja maaperänsuojelua, jätehuoltoa ja meluntorjuntaa. (Tirkkonen & Jokinen 2001: 67)

Lisäksi ympäristökeskukset myöntävät ympäristölupia ja antavat yleisen edun valvojina lausuntoja ympäristölupavirastoille. Ne myös valvovat lupaehtojen ja säännösten noudattamista ja toimivat yhteys- ja asiantuntijaviranomaisina ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä (YVA). Niiden tehtävänä on edistää jätteen kierrätystä sekä osallistua öljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntaan. Ympäristökeskukset suunnittelevat ja tekevät ympäristönhoito-, vesistö- ja vesihuoltotöitä. Yhteistyössä kuntien kanssa ne kunnostavat saastuneita maa-alueita ja osallistuvat myös pienimuotoisiin ympäristön ja kulttuurimaiseman kunnostus- ja hoitotöihin, joilla on etenkin Pohjois- ja Itä-Suomessa merkittävä työllistävä vaikutus. (Tirkkonen & Jokinen 2001: 67 – 68)

Alueiden käytön ja rakentamisen ohjaus kuuluu ympäristökeskuksille. Tämä tarkoittaa muun muassa kuntien maankäytön ohjausta, kaavoituksen seuranta ja ranta-alueiden poikkeuslupa-asioiden käsittelyä. Lisäksi rakennussuojelu, kulttuuriympäristön hoitaminen ja kulttuuriperinnön vaaliminen kuuluvat ympäristökeskuksille. Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen suojelemalla ja hoitamalla uhanalaisia lajeja ja elinympäristöjä on myös sisällytetty ympäristökeskusten tehtäviin. (Tirkkonen & Jokinen 2001: 68)

Ympäristökeskukset edistävät vesivarojen tarkoituksenmukaista käyttöä. Ne huolehtivat tulvasuojelusta, ohjaavat vesistöjen säännöstelyä sekä hoitavat tulvatorjuntaa. Vastuu vesihuollosta kuuluu lähinnä kunnille, mutta ympäristökeskukset muun muassa kartoittavat pohjavesialueita ja niiden pilaantumisariskejä, tekevät suojelusuunnitelmia pohjavesialueille ja edistävät pohjaveden käyttöä vedenhankinnassa. Ympäristökeskukset tukevat erityisesti alueellista vedenhankintaa ja jäteveden puhdistamista. (Tirkkonen & Jokinen 2001: 68)

Alueelliset ympäristökeskukset seuraavat myös alueensa ympäristön tilaa ja kuormitusta. Valtakunnallisesti ympäristön tilan tutkimus on Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) koordinoimaa. SYKE tuottaa tietoa ja palveluja ympäristöhallinnolle ja muille ympäristötietoa tarvitseville. Se arvioi ympäristön tilaa, kuormitusta, maankäytön vaikutuksia ja vesivaroja ja toimii kansallisena ympäristöalan tietokeskuksena. (Kiiskinen 2001: 28; Tirkkonen & Jokinen 2001: 67 – 68)

Laissa ympäristöhallinnosta (Ranta 2000) alueellisten ympäristökeskusten tehtävistä todetaan, että alueellinen ympäristökeskus huolehtii toimialueellaan sille säädettyistä tai määrättyistä ympäristönsuojelua, alueiden käyttöä, luonnonsuojelua, kulttuuriympäristön hoitoa, rakentamisen ohjausta sekä vesivarojen käyttöä ja hoitoa koskevista tehtävistä. Laissa ympäristöhallinnosta todetaan, että alueellinen ympäristökeskus toimialallaan erityisesti:

- 1) edistää ympäristönsuojelua;
- 2) valvoo yleistä etua ympäristö- ja vesiasioissa;
- 3) huolehtii ympäristöntutkimuksesta ja -seurannasta;
- 4) tuottaa ja jakaa tietoa sekä parantaa ympäristötietoisuutta;
- 5) ehkäisee ja torjuu ympäristövahinkoja ja -haittoja;
- 6) edistää ympäristön- ja maisemanhoitoa, ympäristön kunnostusta sekä mahdollisuuksia virkistäytyä luonnossa;
- 7) edistää kulttuuriympäristön hoitoa ja kulttuuriperinnön vaalimista;

- 8) edistää vesihuoltoa sekä huolehtii vesistöjen käyttö- ja hoitotoiminnasta ja tulvasuojelusta;
- 9) huolehtii valtion vesioikeudellisista luvista ja yksityisoikeudellisista sopimuksista;
- 10) tukee ja edistää ympäristöhallinnon tehtävien hoitoa kunnissa;
- 11) osallistuu tehtäviinsä liittyvään kansainväliseen yhteistyöhön;
- 12) edustaa valtiota, valvoo valtion etua ja oikeutta sekä kantaa ja vastaa tuomioistuimissa ja muissa viranomaisissa, jollei toisin säädetä tai määrätä; sekä
- 13) huolehtii ympäristönhoito-, vesihuolto- ja vesistöiden toteuttamisesta.

3.3. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus ympäristötietoisuuden edistäjänä

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus aloitti toimintansa 1.3.1995. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen toiminta-alueeseen (kuva 2) kuuluu 42 kaupunkia tai kuntaa, joiden yhteenlaskettu pinta-ala on 36 700 km². Alueen 358 000 asukkaasta noin 75 % asuu keskustaajamissa (Pohjois-Pohjanmaan ympäristöohjelma 2002).

Kuva 2. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen toimialue.

Alueellisten ympäristökeskusten yhtenä tehtävänä on tuottaa ja jakaa tietoa sekä parantaa ympäristötietoisuutta. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus on asettanut ympäristötietoisuuden edistämisen yhdeksi painoalueekseen (Pohjois-Pohjanmaan ympäristöohjelma 1997). Ympäristötietoisuuden edistämiseksi tarvitaan alueellista yhteensovitusta, minkä vuoksi ympäristökeskus laati yhteistyössä muiden ympäristötietoisuutta edistävien tahojen kanssa tavoite- ja toimintasuunnitelman ympäristötietoisuuden edistämiseksi Pohjois-Pohjanmaalla (Kela-Löytynoja 1996). Suunnitelmaan sisällytettiin tavoitteita ja toimenpiteitä pohjautuen ympäristöasioihin perehtyneiden ja ympäristötietoisuutta edistävien tahojen toimintaan. Suunnitelma oli tarkoitettu yhteiseksi ”punaiseksi langaksi” näille tahoille.

Tavoite- ja toimintasuunnitelman tavoitteena oli parantaa eri instituutioiden, organisaatioiden ja kansalaisten tiedollisia ja asenteellisia edellytyksiä vaikuttaa omilla valinnoillaan ja kannanotoillaan yhteiskunnan kehitykseen niin, että kestävä kehityksen mukaisen elämäntavan toteuttaminen kävisi mahdolliseksi. Toimijoiden roolin määrittäminen, yhteistyön kehittäminen ja verkostoituminen edistävät ympäristötietoisuutta. Pitkän tähtäimen suunnitelmana oli saada joustavasti toimiva alueellinen ympäristötietoisuusverkosto, jossa selkeä ja ajankohtainen ympäristöä koskeva tieto ja käytännön ideat leviävät nopeasti ja tehokkaasti. Tavoitteena oli että verkoston jäsenet osallistuvat aktiivisesti muun muassa näyttelyiden, kampanjoiden, teemapäivien ja koulutuksen järjestämiseen sekä tekevät aloitteita ja nostavat esiin ympäristöä koskevia teemoja (Kela-Löytynoja 1996: 8).

Tavoite- ja toimintasuunnitelmassa ympäristötietoisuuden edistämiseksi Pohjois-Pohjanmaalla kuvataan ympäristökeskuksella olevan luonteva rooli ylikunnallisten hankkeiden koordinoijana ja käynnistäjänä, ympäristötiedon tuottajana ja välittäjänä, kehittämishankkeiden virittäjänä ja soveltuvan koulutuksen järjestäjänä ajankohtaisten ympäristöasioiden yhteydessä (Kela-Löytynoja 1996: 17). Tuolloin määriteltiin seuraavia tavoitteita Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen toiminnalle:

- Ympäristötietoisuusstrategian laadinta yhteistyönä muiden alueellisten tahojen kanssa
- Ympäristötietoisuutta lisäävän koulutuksen järjestäminen omalle henkilökunnalle ja lähimmille sidosryhmille
- Yhteistoiminta opetusviranomaisen kanssa ympäristövalistuksen, -tietoisuuden ja -kasvatuksen huomioonottamiseksi opetuksessa.
- Ympäristötiedon jakelujärjestelmien kehittäminen esim. internet-tietoverkkoa hyväksi käyttäen
- Ympäristökeskuksen sisäisen ja ulkoisen tiedotustoiminnan kehittäminen
- Ympäristötiedon hankinnan ja käytön kehittäminen yhteistyössä toiminnanharjoittajien ja yhteistyökumppanien kanssa.
- Ympäristön tilan seurantarjestelmien kehittäminen
- Ympäristötiedon hyödyntämisen lisääminen alueellisessa kehittämistyössä ja kuntien ohjauksessa sekä opetustoimessa.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus toteuttaa ympäristötietoisuuden ja ympäristökasvatuksen edistämistyötä kaikilla osastoilla useiden eri toimintojen yhteydessä. Ympäristötietoisuuden edistäminen liittyy lähes kaikkeen ympäristökeskuksen työhön. Ympäristötietoisuustiimi, jossa on jäseniä kaikilta osastoilta, koordinoi ja toteuttaa ympäristökeskuksen sisäistä ja ulkoista tietoisuustoimintaa. EU-projektit ovat keskeinen osa ympäristökeskuksen toimintaa. Projekteissa ympäristötietoisuuden edistäminen on tärkeällä sijalla. Tiedotussuunnitelma, joka laaditaan kullekin EU-projektille, sisältää ympäristötietoisuusasioita. Erilaisilla ta-

pahtumilla, koulutuksella ja neuvonnalla pyritään edistämään ympäristötietoisuutta maakunnassa. (Ympäristötietoisuuden edistämisen toimintasuunnitelma vuodelle 2002)

3.4 Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminta

Maakunnallinen ympäristötietoisuustoiminta käynnistyi vuonna 1997 Pohjois-Pohjanmaan ympäristöohjelman teon yhteydessä. Ympäristöohjelman lähtökohtana olivat YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssissa Rio De Janeirossa 1992 (UNCED 1993) sovittu maailmanlaajuinen kestävä kehityksen toimintaohjelma. Suomen kestävä kehityksen toimikunta (Kestävä kehitys... 1995) sekä Ympäristöministeriö (2005) ovat kirjanneet ympäristöohjelmiinsa näkemykset kestävä kehityksen mukaisesta yhteiskunnasta ja tarvittavista toimista sen aikaan saamiseksi.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristöohjelman (1997) tavoitteena oli edistää kestävä kehityksen periaatteiden toteutumista Pohjois-Pohjanmaalla. Ympäristöohjelman laativat laaja-alaisessa yhteistyössä alueen viranomaiset ja toimijat. Eri tahoilla tehty ympäristöohjelmat ja -strategiat koottiin yhtenäiseksi maakuntatason kokonaisuudeksi. Ympäristötietoisuusryhmä oli yksi viidestä sektorikohtaisesta ympäristöryhmästä, joiden tehtävänä oli laatia omaa tehtäväaluettaan koskeva ehdotus Pohjois-Pohjanmaan ympäristöohjelman toimenpideoosaksi.

Vuonna 1996 Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus kutsui koolle ympäristötietoisuusryhmän, jossa oli edustajia teollisuudesta, opetuksen alalta, yrityksistä ja tutkimuksen alueelta. Ympäristötietoisuusryhmän järjestäytymiskokouksessa 11.9.1996 sovittiin taustayhteisöjen (liite 1) luetteloivan omat tavoitteet ja mahdolliset suunnitelmat ympäristötietoisuuden edistämiseksi. Työjaosto (liite 2) valittiin kokoamaan taustayhteisöjen materiaalia ja valmistelemaan Pohjois-Pohjanmaan ympäristöohjelman ympäristötietoisuusosiota. Ohjelmassa mainitaan visiona, että perustetaan pysyvä, edustava ympäristötietoisuus-toimikunta, joka vuosittain valitsee avainteman, tekee vuosisuunnitelman, julkaisee teemanumeron Kymmenen virran maa -lehdessä ja järjestää kouluttajien koulutusta. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus olisi mahdollinen koollekutsuja ja yhteystaho (Pohjois-Pohjanmaan ympäristöohjelma 2002).

3.4.1. Toiminta vuosina 1997 - 2001

Ympäristötietoisuusryhmän pohjalta perustettiin syksyllä 1997 maakunnallinen ympäristötietoisuuden koordinaatioryhmä, joka aloitti työnsä pohtimalla Pohjois-Pohjanmaan ympäristöohjelman ympäristötietoisuuteen liittyviä tavoitteita. Laajapohjainen koordinaatioryhmä valitsi keskuudestaan 13 – 15 -jäsenisen toimikunnan, jonka jäsenet edustivat kansalaisjärjestöjä, viranomaisia, oppilaitoksia sekä teollisuutta. Toimikunta valitsi puheenjohtajan. Toimikunnan sihteerinä oli ympäristökeskuksen edustaja. Toimikunnan (työjaoksen) puheenjohtaja ja sihteeri toimivat myös Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuuden koordinaatioryhmän puheenjohtajana ja sihteerinä. Mukana olevat yhteisöt osallistuivat omalla panoksella ja talkooperiaatteella. Ympäristötietoisuustoimikunnan tavoitteena oli toimia työssään itsenäisesti, mutta ympäristökeskus tuki toimintaa tukipalvelujen (kampanjat, sihteerityö) muodossa.

Vuosina 1997 - 2001 Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus järjesti ja koordinoi ympäristötietoisuustoimintaa. Toimikunnan sihteerinä toimi ympäristökeskuksen edustaja, joka huolehti kokouskutsuista, muistioista, tiedottamisesta, seminaarien yms. tapahtumien käytännön järjestelyistä, yhteisten materiaalien (kuten julisteen ja logon) hankinnasta, tekijöiden etsimisestä ja materiaalien valmistumi-

sesta sekä yhteydenpidosta toimikunnan ja koordinaatioryhmän välillä. Toimintaa varten Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus varasi vuosittain pienen määrärahan (vuonna 2001 summa oli 8000 mk). Koordinaatioryhmä kokoontui yleensä kaksi kertaa vuodessa ja valitsi keskuudestaan toimikunnan, joka kokoontui noin kerran kuukaudessa. Toimikunta keräsi ja välitti tietoa sekä aktivoi eri toimijoita ympäristötietoisuutta edistävään toimintaan. Toimintatapoja olivat vuosittaisen avainteen valinta, kampanjat, koulutus, syksyn ympäristötietoisuusviikot ja maakunnallisen ympäristö-tietoisuuden edistämispalkinnon jako. Maakunnallinen ympäristötietoisuuspalkinto on jaettu vuosina 1999 ja 2001. Tiedotusvälineisiin pyrittiin saamaan ympäristöaiheisia artikkeli- ja ohjelmasarjoja. Vuositeemaan eri organisaatiot ovat osallistuneet mahdollisuuksiensa ja teeman 'läheisyyden' mukaan; erityistä aktiivisuutta toivottiin ympäristötietoisuusviikkojen (yleensä viikot 40 - 41) aikana.

Vuosi 1997 "Rakennettu ympäristö"

Vuoden 1997 teemana oli "Rakennettu ympäristö". Varhaiskasvatuksen ympäristötietoisuutta edistämään julkaistiin opas "Hovin ovi haisee toffeelle". Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus järjesti oppaan julkaisemisen yhteydessä ympäristöil-tapäivän päiväkotiväelle varhaiskasvatuskeskuksessa Oulussa (21.10.1997). Syksyn ympäristötietoisuusviikolla järjestettiin myös jäteneuvonnan "Roskapuhetta" -päivä (23.10.1997). Nuorten ympäristö-viikko pidettiin marraskuussa (3. - 9.11.1997). Kymmenen virran maa -lehden erikois-painoksen teemana oli marraskuussa "ympäristö ja työllistäminen".

Vuosi 1998 "Tiedän paikan armahan"

Pihat olivat kampanjakohteena vuonna 1998 ja teemana oli "Tiedän paikan armahan". Pihakampanjaan kuuluivat haastekampanjat pihankunnostustalkoiden järjestämiseksi, kunnille romurallin järjestämiseksi ja kouluille suunnattu lintuaiheinen haastekampanja "iso lintu, pikkulintu, mikä lintu?". Romuralliin osallistui 24 kuntaa. Lintuaiheinen kampanja koostui kolmesta osasta: piirustuskilpailu, linnunpönttötalkoot ja linturetket. Kampanja toteutettiin yhteistyössä Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellisen yhdistyksen ja Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiirin kanssa ja siihen osallistuttiin 28 kunnassa. Vuoden teemasta tehdyt logo ja juliste olivat ympäristötietoisuustoimikunnan käytettävissä. Toimintaviikot järjestettiin keväällä (viikot 19 ja 20), jolloin järjestettiin pihasiivouskampanjoita. "Ympäristöystävällinen jouluku" -kampanja toteutettiin radiomainoksena Radio Megassa: "Anna lahja ympäristölle - valitse kestävä ja kotimaista. Hyvää ja ympäristöystävällistä joulua toivottaa Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimikunta". Kampanja sai näkyvyyttä myös muissa tiedotus-välineissä: noin 15 alue- ja paikallislehdessä, paikallisradiossa ja Ylen kuluttajaradiossa.

Vuosi 1999 "Kuluta ja käytä kestävästi"

Teemana vuonna 1999 oli "Kuluta ja käytä kestävästi". Teemavuoden päätapahtuma, Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuusviikot, järjestettiin 4 - 17.10.1999, jolloin "Kuluta ja käytä kestävästi" -kampanjaan osallistuneet 26 kuntaa toteuttivat oman näköisen kampanjansa. Kuntien kirjastoissa järjestettiin kestävä kulutus -aiheisia näyttelyitä ja muuta ohjelmaa, kuten tietoutta ja toimintaa energian ja veden säästämiseksi. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus järjesti 12.5.1999 kuntien yhteyshenkilöille kampanjaan liittyvän infopäivän, jossa käytiin läpi kampanjatilannetta ja suunniteltiin yhteisiä materiaalihankintoja. Kampanjajuliste teetettiin ja lähetettiin päiväkoteihin, kouluihin ja kuntiin. Jäälytykampanja toteutet-

tiin joulukuussa lehdistötiedotteella, jossa ympäristötietoisuustoimikunnan nimissä esitettiin maakunnan asukkaille muovisen kynttilälähdyn korvaamista jätteettömällä jäälyhdyllä. Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuusviikkojen (40 ja 41) yhteydessä vuonna 1999 aloitettiin myös maakunnalliseen ympäristötietoisuuteen liittyvä palkintoperinne. Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuuspalkinnon tavoitteena oli hakea sellaisia palkittavia toimintoja, joita ei välttämättä yleisesti ole mielletty varsinaiseen ympäristönsuojelutoimintaan kuuluviksi. Palkinnon säännöt ovat liitteessä 3. ”Kuluta ja käytä kestävästi” -kampanjan kunniaksi haettiin vuonna 1999 ammattikunnassaan ympäristöasioissa ansiotunutta, hyvään asiakaspalveluun pystyvää entisöijää, korjaajaa ja/tai uudistajaa, joka käyttää toiminnassaan ympäristöystävällisiä tuotteita, materiaaleja ja menetelmiä. Esityksiä palkinnon saajaksi/saajiksi saivat tehdä maakunnan asukkaat, kunnat, yhteisöt ja viranomaiset. Esitykset ja perustelut toimitettiin Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskukseen ja palkinto (kunniakirja ja muistoesine) jaettiin ympäristötietoisuustoimikunnan toimesta syksyllä ympäristötietoisuusviikkojen aikana. Palkinto sai hyvin näkyvyyttä tiedotusvälineissä.

Ympäristötietoisuustoimikunta myönsi 14.10.1999 ensimmäisen Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuuspalkinnon puuseppä Jussi Sutelalle Liminkaan. ”Puuseppä Jussi Sutela käyttää huonekalujen valmistuksessa ja rakentamisessa ympäristöystävällisiä käsittelyaineita. Hän on myös elvyttänyt vanhoja työtapoja ja toimii myös omassa elämässään ympäristömyötäisesti” toimikunta mainitsee perusteluissaan. Jussi Sutelan palkitsemista esitti Limingan kunnan ympäristölautakunta. Palkinnoksi luovutettiin kunniakirja ja uusi Kalevala.

Vuosi 2000 ”Lähiluonto on tärkeä, miksi sotkea ja särkeä”

Vuoden 2000 teema ”Lähiluonto on tärkeä, miksi sotkea ja särkeä” oli osa valtakunnallista Vihervuosi 2000 -kampanjaa. Syksyn ympäristötietoisuusviikolla 28.8. - 3.9.2000 järjestettiin yhteistyössä Oulun kaupungin kanssa lasten ja nuorten kanssa työskenteleville, kasvattajille, vanhemmille sekä muille asiasta kiinnostuneille seminaari- ja paneelikeskustelutilaisuus. Ilkivaltaseminaari ja -näyttely pidettiin Pohjankartanossa. Kampanjaan osallistuneissa seitsemässä kunnassa järjestettiin aiheeseen liittyviä tapahtumia ja näyttelyitä. Kampanjasta tehtiin lehdistötiedotteet, www-sivut ja kampanjajuliste.

Vuosi 2001 ”Hankinnat ja ympäristö”

”Hankinnat ja ympäristö” oli vuoden 2001 teema. Keväällä 22.5. järjestettiin toimikunnan vuoden teemaan perehdyttävä tilaisuus ”Hankintojen ympäristövaikutukset”. Tilaisuus oli tarkoitettu julkishallinnon ja yritysten piirissä erilaisia hankintoja tekeville ja kaikille asiasta kiinnostuneille. Tilaisuus järjestettiin Oulun yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan tiloissa. Syksyn ympäristötietoisuusviikkojen (40 - 41) aikana 2.-3.10.2001 järjestettiin ”Hankintojen ympäristövaikutukset” -seminaari/messutapahtuma opetusravintola Hilikussa. Seminaari oli osa Oulun kaupungin kestävän kehityksen seminaarisarjaa. Seminaarin sisällöstä vastasivat Oulun kaupunki ja ympäristötietoisuustoimikunta. Tapahtuman tavoitteena oli tuoda esille miten hankinnoissa voidaan valita vähemmän ympäristöä kuormittavia tuotteita ja palveluja, miten otetaan huomioon tuotteiden koko elinkaarenaikaiset ympäristövaikutukset sekä miten ennaltaehkäistään jätteiden syntyä. Seminaarin yhteydessä 3.10.2001 luovutettiin vuoden 2001 Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuuspalkinto. Ympäristöpalkinnon saajaksi vuonna 2001 etsittiin tuotetta tai palvelua, joka on todellinen vaihtoehto ympäristöä kuormittavalla tuotteelle tai yritystä, joka ottaa hankinnoissaan huomioon ympäristöystävällisyyden. Palkinnon saajaksi valittiin MOF Masaoils Finland Oy, jonka mäntyöljypohjaiset

voiteluaineet korvaavat uusiutumattomista luonnonvaroista tuotettuja voiteluaineita. Palkinnoksi annettiin kunniakirja ja Suomen ympäristöstä kertova CD-levy sekä kukkia.

Vuonna 2001 heräsi ajatus Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan kehittämiseksi. Palaverissa toiminnan kehittämiseksi 8.6.2001 esitettiin toimikunnan olevan liian suuri hoitamaan ja sopimaan käytännön tehtävistä. Toiminta kaipasi selkeää toimintasuunnitelmaa ja sääntöjä, joiden pohjalta toimintaa voidaan suunnata ja kehittää. Siihenastinen toiminta oli vuosittain muotoutunut tekijöidensä mukaan. Ympäristötietoisuustoiminnan yhdistämistä Oulun Vesiensuojeluyhdistyksen toimintaan selvitettiin ja sitä kaavailtiin mahdollisesti yhdistyksen työryhmäksi, jolloin sillä olisi myös rahoituksen hakukelpoisuus. Ympäristötietoisuustoiminnan kehittämismahdollisuuksista käytiin keskustelutilaisuus 20.9.2001, jossa edelleen harkittiin yhteistyötä Oulun Vesiensuojeluyhdistyksen kanssa. Tiivistämällä ja laajentamalla ympäristötoimijoiden yhteistyötä luotaisiin kokonaisuus, jossa eri toiminnot voisivat olla omina jaoksinaan vesiensuojeluyhdistyksen sisällä. Näin välttyttäisiin uuden yhdistyksen perustamiselta ja jäsenistön hankkimiselta. Vesiensuojeluyhdistyksellä todettiin olevan valmiudet toimia kokonaisuuden vetäjänä.

3.4.2. Toiminnan uudelleenorganisointi

Vuosi 2002 käytettiin Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan tulevaisuuden vaihtoehtojen toimintamuotojen suunnitteluun ja arviointiin. Edellisen vuoden syksyn koordinaatioryhmän kokous siirtyi vuoden 2002 alkuun, jolloin kokouksen teemana oli toiminnan kehittäminen. Kokouksessa (7.2.2002) todettiin, että ”toiminta on muistuttanut toisaalta rekisteröimätöntä yhdistystä, mutta on toisaalta ollut erittäin vapaamuotoista. Vapaamuotoisuutta oli pidetty toiminnan voimavarana, mutta samalla siihen liittyi käytännön vaikeuksia, koska toimikunnalla ei ollut sääntöjä eikä selkeää toimintasuunnitelmaa ja -strategiaa”. Työtä vaikeutti myös siihen osallistuneiden jäsenten ajan puute ja toisaalta toimijoiden vähyys, mistä johtuen toimikunnan kokouksiin osallistuivat samat henkilöt. Myös koordinaatioryhmän kokouksiin osallistuminen oli hiipunut vuosi vuodelta. Toiminnan kehittämiseksi esitettiin vaihtoehtoja: kotipesäksi ympäristötietoisuustoiminnalle ehdotettiin mm. EcoParkia ja Oulun Vesiensuojeluyhdistystä. Myös ympäristökeskuksen koettiin olevan luonteva taho toiminnan ylläpitämiseen. Esille nousi neljä erilaista toimintamalliehdotusta:

Toimintamalli 1: Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan ja Oulun vesiensuojeluyhdistyksen yhteistoiminta.

Ympäristötietoisuustoiminta liitetään vesiensuojeluyhdistyksen toimintaan ja toimintaa kehitetään projektien kautta. Vesiensuojeluyhdistys toimii projektien hakijana ja koordinaattorina ja ympäristötietoisuustoimikunta toimii projekteissa sisällön tuottajana. Vesiensuojeluyhdistyksellä oli valmis taustayhteisö ja oikeustoimikelpoinen asema. Toimintamallissa projektien rahoituksen hankkimiseen ja hallintoihin tarvitaan projektisuunnittelija.

Toimintamalli 2: Päätoiminen ympäristötietoisuuskoordinaattori Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimikunnalle.

Palkataan päätoiminen ympäristötietoisuuskoordinaattori, jonka palkan ja muut toiminnan kulut maksavat koordinaatioryhmän jäsenyhteisöt ja muut alueelliset tahot. Koordinaattori toimii aktivoijana ennalta valitun vuositeeman puitteissa,

kokoaa teeman liittyviä alueellisia tapahtumia yhteistyössä toimikunnan kanssa. Lisäksi koordinaattori toimii hankkeiden käynnistäjänä ja kokoaa hankkeisiin tarvittavat yhteistyötahot. Ympäristötietoisuuskoordinaattori toimii myös yhteistyössä muiden tahojen kanssa tietopalvelu- ja tiedotusyksikkönä asiakkaina kunnat, maakunnan asukkaat, koordinaatioryhmä ja maakunnan pk-yrittäjät. Osa palveluista on myös maksullisia. Vaihtoehto vaatii uuden organisaation perustamisen.

Toimintamalli 3: Tiimiyhteistyö.

Tiimiyhteistyö-toimintamallissa keskeiset toimijat nimeävät keskuudestaan ympäristötiedotus/-tietoisuustiimin. Tiimin taustatahot vastaavat toiminnan resursoinnista. Vetovastuu vaihtuu vuosittain. Vuositeema vaihtuu vetovastuussa olevan tahon mielenkiinnon mukaan. Toiminta voi muodostua kapea-alaiseksi. Resurssipula ja toiminnan hajanaisuus ovat myös ongelmia.

Toimintamalli 4: Erillinen tiedotusyksikkö.

Ympäristötietoisuustoimintaa varten perustetaan tiedotusyksikkö, jolle varataan tilat ja laitteet. Tiedotusyksikköä hyödyntävät tahot sitoutuvat resurssien varaamiseen. Yksikössä työskentelee ympäristöasioiden ja tiedottamisen ammattilaisia.

Mitään toimintamallia ympäristötietoisuustoiminnan kehittämiseksi ei kokouksessa (7.2.2002) hyväksytty jatkokäsittelyyn. Valtaosa koordinaatioryhmästä halusi toimintaa jatkettavan entisessä laajuudessaan ja muodossa. Kokouksessa todettiin myös, että Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen tulee varata toiminnalle samat tukipalvelut kuin aikaisemminkin. Perusteluna esitettiin, että koordinaatioryhmä koottiin ympäristökeskuksen aloitteesta Pohjois-Pohjanmaan ympäristöohjelman ympäristötietoisuusosion toteutusta ja seuranta varten. Ympäristökeskuksen panostuksen katsottiin olevan vähäisen suhteessa saatuun hyötyyn ja ympäristökeskuksen kokonaisbudjettiin. Ympäristötietoisuuden edistämistä pidettiin ympäristökeskuksen tärkeänä lakisääteisenä tehtävänä.

Helmikuussa 2002 järjestettiin lisäksi ympäristötietoisuustoimikunnan edustajien kuulemis- ja keskustelutilaisuus, jossa toimikunnan jäsenet käyttivät puheenvuoroja. Toimintaohjeita valmistelevaan nimettiin työryhmä. Kokouksessa päätettiin, että käydään neuvottelukierros koordinaatioryhmän laajentamiseksi ja vuosi 2002 käytetään yhteisten pelisääntöjen laatimiseen.

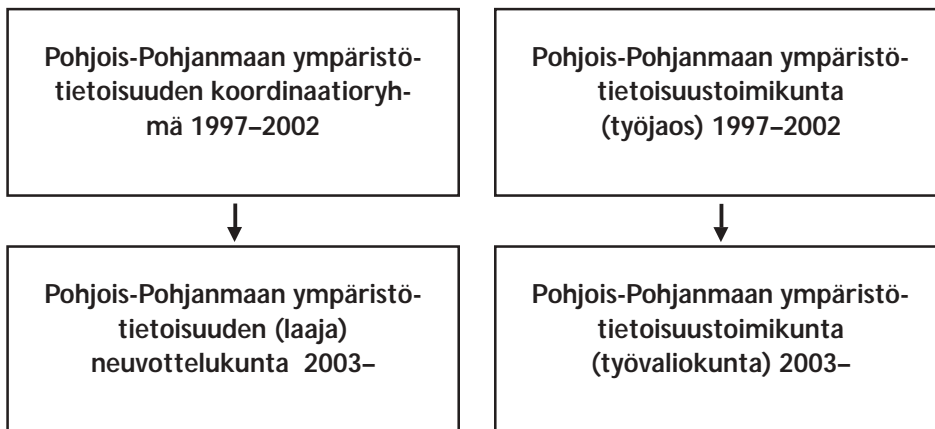
Sääntöluonnos Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuuden neuvottelukunnalle ja ympäristö-tietoisuustoimikunnalle laadittiin maaliskuussa 2002. Suunnitelmaehdotus (liite 4) esiteltiin 27.3.2002 pidetyssä koordinaatioryhmän kokouksessa. Suunnitelmassa oli aiempaan tapaan laaja neuvottelukunta (entinen koordinaatioryhmä) sekä tämän edustajista muodostuva suppeampi toimeenpaneva elin eli ympäristötietoisuustoimikunta. Toimikunnassa jäseniä on 4 - 5 kappaletta ja jäsenyys on 3 - 4 -vuotinen, joista yhtenä vuonna jäsenorganisaatio johtaa toimintaa. Neuvottelukunta kokoontuu kaksi kertaa vuodessa, helmi- ja marraskuussa. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus kartoitti eri organisaatioiden halukkuutta osallistua maakunnalliseen ympäristötietoisuustoimintaan ja lähetti alueen merkittävälle toimijatahoille 7.6.2002 kirjeen (liite 5), jossa tiedusteltiin halukkuutta osallistumiselle toimintaan. Kirjeeseen vastasivat myönteisesti Oulun lääninhallitus, Oulun kaupunki, Oulun yliopisto, Ylivieskan seutukunta, Oulun Jätehuolto, Pohjois-Pohjanmaan TE -keskus, Nivala - Haapajärven seutukunta, Raahen seutukunta, Oulun Seudun Ammattikorkeakoulu ja Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan laaja järjestäytymiskokous pidettiin marraskuun 26. päivänä 2002. Kokouksessa hyväksyttiin uusi toimintamalli, joka on esitetty seuraavassa luvussa. Asialistalla oli myös ympäristötietoisuustoiminnan järjestäytyminen vuosille 2003 - 2005. Kokoukseen osallistuneiden organisaatioiden edustajien lista on liitteessä 6.

3.4.3. Uusi toimintamalli

Uuden toimintamallin mukaan maakunnallista ympäristötietoisuustoimintaa johtaa vuosittain vaihtuva taho. Johdossa oleva taho rakentaa aktiivisen toimintavuoden sisällön omista lähtökohdistaan. Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan uudistettuna tavoitteena on edistää kehitystä Pohjois-Pohjanmaalla tukemalla jäsenorganisaatioiden tekemää ympäristötietoisuutta edistävää työtä, tehdä tunnetuksi jäsenorganisaatioiden ympäristötietoisuustoimintaa, lisätä yhteistyötä osallistujien välillä ja toimia keskustelufoorumina.

Ympäristötietoisuustoiminta koostuu laajemmasta ympäristötietoisuustoiminnan neuvottelukunnasta (aiemmin koordinaatioryhmä) ja suppeammasta ympäristötietoisuustoimikunnasta, joka toimii neuvottelukunnan ”työrukkasena”. Ympäristötietoisuustoiminnan neuvottelukunta on ympäristöalan avoin yhteistyöelin, jonka jäsenet voivat edustaa julkishallintoa, oppi- ja tutkimuslaitoksia, elinkeinoelämää (yritykset), järjestöjä ja yhdistyksiä sekä seurakuntia. Koordinaatioryhmän nimi muutettiin neuvottelukunnaksi, toimikuntaa on nimitetty vuoden 2003 jälkeen myös työvaliokunnaksi (kuva 3).

Kuva 3. Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuuden koordinaatioryhmä -nimitys muutettiin vuonna 2002 Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuuden neuvottelukunnaksi. Toimikuntaa on myös nimitetty vuodesta 2003 lähtien työvaliokunnaksi.

Neuvottelukunta kokoontuu kahdesti vuodessa: helmikuussa ja marraskuussa. Syyskokouksessa valitaan kolme jäsenorganisaatiota kolmivuotiskaudeksi toimikuntaan, sovitaan vetovastuut (yksi vuosi/ toimikunnan jäsenorganisaatio), päätetään vuositeemat ja käsitellään kuluneen vuoden toteumaraportti. Kevätkokouksessa hyväksytään vuoden teeman toiminta-suunnitelma vetovastuisen organisaation esityksestä ja alustetaan teemaan liittyvä keskustelu. Ympäristötietoisuustoimikunta koostuu edellisen kolmivuotisjakson ja kuluvan jakson jäsenorganisaatioiden edustajista ja vetovastuisesta organisaatiosta kaksi edustajaa (7 jäsentä). Ympäristötietoisuustoimikunnan puheenjohtaja ja sihteeri ovat vetovastuisesta or-

ganisaatiosta. Ympäristötietoisuustoimikunta kutsuu koolle neuvottelukunnan keväät- ja syyskokoukset sekä tekee vuositeeman toteutussuunnitelman vetovastuuisen organisaation valmistelun pohjalta. Lisäksi ympäristötietoisuustoimikunta koordinoi vuositeeman toteutusta koko maakunnassa ja tekee syyskokoukselle toteutumaraportin. Seuraavan kolmivuotisjakson vuositeemoiksi ympäristötietoisuustoimikunta valmistelee alustavan esityksen oman jaksonsa viimeisenä vuotena.

Jokainen neuvottelukuntaan osallistuva taho voi sovitun vuositeeman puitteissa toteuttaa myös omia toimenpiteitään omassa verkostossaan ja toimintaympäristössään. Ympäristötietoisuustoimintaa varten ei ole erillistä rahoitusta, vaan toiminta tapahtuu kunkin toimijan omin varoin. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksella on edelleen noin 1000 euron vuosittainen määräraha esimerkiksi näyttelytilojen vuokriin tai muihin erikseen sovittaviin tarkoituksiin.

3.4.4. Toiminta vuodesta 2003 lähtien

Vuodesta 2003 lähtien ympäristötietoisuustoimintaa on toteutettu kappaleessa 4.4.3 esitetyn toimintamallin mukaan. Toiminnan vetovastuun otti ensimmäisenä Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus ja seuraavat vetovastuuvuoroiset olivat Oulun yliopisto ja ProAgria Oulun Maaseutukeskus.

Vuosi 2003 ”Ympäristöjärjestelmät ja teollisuusympäristöjen visuaaliset seikat”

Uudistuneen toiminnan ensimmäisen vuoden vetovastuuvuorossa oli Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus ja puheenjohtajana toimi Leila Helaakoski ja sihteerinä toimi Vapo Oy:stä Päivi Peronius. Vuoden 2003 teema oli ”Ympäristöjärjestelmät ja teollisuusympäristöjen visuaaliset seikat”. Ympäristöjärjestelmiin liittyen TE-keskus kartoitti Oulun seudulla toimivat ympäristöalan yritykset, päivitti Pohjois-Pohjanmaan ympäristöjärjestelmän omaavat yritykset, oli järjestämässä Yhteiskuntavastuu-seminaaria 18.11.2003 ja osallistui Oulun Maatalousnäyttelyyn. Raahan seutukunnassa Pro Metal -hankkeen yritykset saivat ISO 14001 mukaisen ympäristöjärjestelmän. Tielaitoksessa valmisteltiin keskushallinnon ympäristöauditointia ja Vapo Oy kehitti ympäristöjärjestelmää yhdessä Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen kanssa. Kirkon ympäristödiplomi -hankkeen alkuvaiheessa mukana oli pilotti-seurakuntina kuudesosa Oulun hiippakunnan seurakunnista eri puolilla hiippakuntaa. Teollisuusympäristöjen visuaalisiin seikkoihin liittyen perustettiin työryhmä teollisuusympäristöjen arviointiin Eija Salmen toimiessa vetäjänä. Valmisteuilla olleessa Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelmassa oli mukana laatu ympäristön kehittäminen, ympäristökoulutuksen lisääminen ja Pohjois-Pohjanmaan luontokeskusten verkottaminen. Pohjois-Pohjanmaan liitossa oli meneillä myös Oulun seudun laatuikäytävä -hanke ja taajamien vetovoimaisuuden kasvattamishanke. Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan laajan neuvottelukunnan syyskokouksessa vuonna 2003 päätettiin, että myös ympäristötietoisuustoimikunnan kokousmuistiot lähetetään jatkossa kaikille neuvottelukunnan jäsenille.

Vuosi 2004 ”Oppia ympäristön hyväksi”

Oulun yliopisto oli vuoden 2004 Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan järjestämisvastuussa. Vuoden pääteema oli ”Oppia ympäristön hyväksi”, joka keskittyi ympäristöalan koulutukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Edellisen vuoden ”Ympäristöjärjestelmät ja teollisuusympäristöjen visuaaliset seikat” teemaan liittyvää toimintaa jatkettiin. Oulun yliopiston jokasyksyisen Studia Generalia -luen-

tosarjan teemana oli ”Yhteinen ympäristömme - arkiset arvomme” (liite 7). Viisiosainen luentosarja järjestettiin 29.9. - 27.10.2004 tiedekeskus Tietomaassa. ”Ekotehokas tuotanto ja kulutus” - seminaari järjestettiin 24.11.2004 samoin tiedekeskus Tietomaassa. Seminaarin aihetta tarkasteltiin sekä kuluttajavalistuksen, että yritystalouden kannalta. Kohderyhmänä olivat pääasiassa ympäristökasvattajat ja yritysten ympäristövastaavat. Seminaari järjestettiin Oulun lääninhallituksen, Oulun seudun ammattikorkeakoulun ja Oulun yliopiston yhteistyönä. Oulun lääninhallitus järjesti yhteistyössä Oulun seudun kotitalousopettajien yhdistys ry:n kanssa Kuluttajakasvatus -koulutustilaisuuden 23.11.2004 tiedekeskus Tietomaassa. Oulun hiippakunnan ympäristöhanke, Kirkon ympäristödiplomi, eteni vuonna 2004 ja diplomin saivat Iin, Inarin, Kaustisen, Oulaisten, Ranuan ja Vihannin seurakunnat. Kirkkohallitus myönsi hiippakunnan ensimmäiset ympäristödiplomit Muhoksen ja Limingan seurakunnille joulukuussa 2003. Lokakuuhun 2004 mennessä hiippakunnan seurakunnista kolme neljäsosaa oli osallistunut koulutuksiin. Vuoden 2004 aikana pidettiin kuusi rovastikunnittain suunnattua perehdyttämiskoulutusta. Koulutusyhteistyötä Oulun hiippakunta toteuttaa mm. Oulun yliopiston kanssa. Myös tielaitoksen keskushallinnon auditointi eteni vuonna 2004.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuuspalkinto luovutettiin Pohjois-Pohjanmaan kunnallispäivien yhteydessä 2.10.2004. Kilpailun teema vuonna 2004 oli ”Laatu-ympäristö, teollisuus- ja yritys-ympäristöjen visuaalinen ilme”. Palkinnon sai Ruukin yrityspuisto Oy. Kunniamaininta annettiin Weteraanimoottorikerho Wanhalla Voima ry:lle Oulaisiin. Palkinnon, kunniakirjan ja oululaisen Else Kangasniemen taidekeramiikkaa, sekä kunniamaininnan luovuttivat Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen johtaja, professori Mauno Rönkkömäki, Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan vuoden 2004 puheenjohtaja, Thule-instituutin johtaja Kari Laine ja Pohjois-Pohjanmaan liiton maankäyttöpäällikkö Eija Salmi.

Vuosien 2005 - 2009 toiminta

Vuoden 2005 vetovastuuvuorossa on ProAgria Oulun Maaseutukeskus ja teemana ”Elintarvikeketju pellolta pöytään”. Vuonna 2005 jatkuu myös edellisen vuoden teema ”Oppia ympäristön hyväksi”. Keväällä 2005 järjestettiin kirkon ja Oulun yliopiston yhteinen arvo-seminaari, jonka aiheena oli ympäristövastuu. Tielaitos on vuonna 2006 vetovastuuvuorossa, teemana on ”Maankäyttö ja tiemaisema”. Vuoden 2007 teema, ”Metsät”, päätettiin laajan neuvottelukunnan syyskokouksessa 2004 ja vetovastuu on Metsähallituksella.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimikunnan toiminnan vuositeemat vuodesta 1997 vuoteen 2007 ovat koottuna liitteeseen 8.

4

Aineisto ja menetelmät

Ympäristötietoisuustoimintaan osallistuneiden ympäristötietoisuuden ja asenteiden selvittämiseksi ja ympäristötietoisuustoiminnan vaikuttavuuden ja toiminnan kehittämiseksi tehtiin kyselytutkimus. Kyselytutkimuksen kohderyhmänä olivat Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimikunnan toimintaan osallistuneiden organisaatioiden edustajat. Kyselykaavakkeita (liite 9) lähetettiin postitse kaikkiaan 63 henkilölle ja vastauksia saatiin 33 henkilöltä helmi–huhtikuussa 2004. Vastausprosentiksi tuli 52,4. Kyselykaavakkeessa oli monivalintakysymyksiä, joilla karotettiin toimijoiden omia ympäristöasenteita sekä avoimia kysymyksiä, joissa tiedusteltiin vastaajien mielipiteitä Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnasta. Kyselykaavakkeen asenneosio jouduttiin hylkäämään kahdesta lomakkeesta osion vaillinaisen täytön vuoksi.

Aikaisempien suomalaisten ympäristöasennetutkimusten, jotka on esitelty luvussa 1.2, tuloksia käytettiin myös tässä tutkimuksessa. Kysymyksenasetteluiden ollessa samankaltaisia, vertailtiin tuloksia tämän tutkimuksen tulosten kanssa. Vertailulla pyrittiin saamaan kuva siitä miten ympäristötietoisuustoimikunnan toimintaan osallistuneiden ympäristöasenteet poikkeavat yleensä suomalaisten ympäristöasenteista.

Kyselylomakkeiden vastauksia käsiteltiin kvantitatiivisella tutkimusotteella. Tilastotieteellisistä menetelmistä käytettiin pääasiassa suoria jakaumia ja ristiintaulukointia. Mielipiteistä laadittiin SWOT -analyysi. SWOT -analyysi (SWOT = Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) on matriisi, jossa lausumat voidaan listata eri otsikoiden alle: vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat. SWOT -analyysin tarkoituksena on identifioida ne muuttujat, jotka käsittävät menneiden ja nykyisten toimien menestyksen. Se tuottaa luettelon organisaation taidoista ja voimavaroista. Lisäksi analyysi määrittää organisaation vahvat alueet, joita voidaan käyttää edelleen tulevaisuuden strategian luonnissa sekä heikkoudet, joita tulee vähentää. SWOT -analyysi mahdollistaa vahvuuksien ja heikkouksien tunnistamisen (Dudley 1989: 84). Analyysi on havainnollistettuna kuvassa 4.

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
MAHDOLLISUUDET	UHAT

Kuva 4. SWOT -analyysi

SWOT -analyysiä voidaan käyttää myös strategiaperustana organisaation kehittämiseksi. Strategiaperusta sisältää strategian lähtökohdan, riskit, voimavarojen kehittämisen ja kriisitekijät. Lähtökohdaksi on vahvuuksien ja mahdollisuuksien yhdistäminen sekä niiden hyödyntäminen. Strategian riskit varmistetaan ja vahvuuksia käytetään uhkien torjumiseen. Voimavaroja kehitetään ja mahdollisuuksia käytetään heikkouksien parantamiseen. Kriisitekijät pyritään tunnistamaan ja puolustautumaan niitä vastaan ennakoimalla uhan kohdistuminen heikkouteen (Bäckman & Lemmetyinen 1992: 28 - 29). Strategiaperusta esitetään kuvassa 5.

HYÖDYNNÄ (Strategian lähtökohta)	VARMISTA (Strategian riski)
KEHITÄ (Voimavarat)	PUOLUSTAUDU (Kriisitekijät)

Kuva 5. SWOT -analyysin strategiaperusta. (vertaa Bäckman & Lemmetyinen 1992)

Sisällys

5 Pohjois-Pohjanmaan ympäristö-tietoisuustoimintaan osallistuneiden ympäristöasenteet ja mielipiteet toiminnasta	32
5.1. Taustamuuttajat	32
5.2. Ympäristöasenteet	34
5.2.1. Yksityisen ihmisen vastuu ja vaikutusmahdollisuudet	34
5.2.2. Energia ja teknologia	36
5.2.3. Yhteiskunnalliset keinot	39
5.3. Ympäristöuhkien kokeminen Pohjois-Pohjanmaalla	41
5.4. Ympäristöasiat arkielämässä	42
5.4.1. Luontoharrastukset	42
5.4.2. Työmatka	44
5.4.3. Kulutus	44
5.4.4. Kierrätys	46
5.5. Mielipiteet toiminnasta	47
5.5.1. Vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat	48
5.5.2. Toiminnan näkyminen ja hyöty eri organisaatioissa	49
5.5.3. Ehdotukset ympäristötietoisuustoiminnan kehittämiseksi	49
6 Johtopäätökset ja suositukset Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan kehittämiseksi	50
7 Yhteenveto	53
Lähteet	56
Liitteet	61

5

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimintaan osallistuneiden ympäristöasenteet ja mielipiteet toiminnasta

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimintaan osallistuneilta 63 henkilöltä tiedusteltiin postikyselyinä omia henkilökohtaisia ympäristöasenteita ja mielipiteitä Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnasta. Kyselykaavakkeita palautettiin 33 kappaletta, joten vastausprosentiksi saatiin 52,4. Tässä kappaleessa käsitellään vastaajien taustatietoja, ympäristöasenteita ja mielipiteitä Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimikunnan toiminnasta.

5.1. Taustamuuttujat

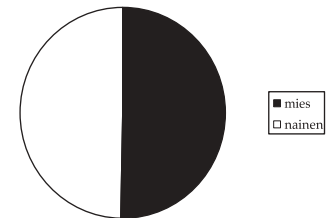
Kyselyyn vastanneista miehiä oli 14 ja naisia 19. Naisten osuus vastanneista oli 58 % ja miesten 42 %, joka vastaa jakaumaltaan Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimintaan osallistuneita: Kyselylomakkeista 56 % lähetettiin naisille ja 44 % miehille. Pohjois-Pohjanmaalla miesten osuus väestöstä on 50,3 %, joten miehet ovat hieman aliedustettuina Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnassa. Vastaajien sukupuolijakauma on kuitenkin varsin lähellä Pohjois-Pohjanmaan sukupuolijakaumaa (kuvat 6 ja 7).

Suurimmat ikäryhmät vastaajista olivat 40–49 ja 50–59 -vuotiaat, jotka yhdessä muodostavat 72 % vastanneista. Pohjois-Pohjanmaan väestöstä 40–59 -vuotiaiden osuus 27,8 % ja osuus kaikista työllisistä 69,7 % (Tilastokeskus 2003). Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuus-toimintaan osallistuneet ovat pääosin työelämässä olevia ja edustavat omaa organisaatiotaan. Verrattaessa vastaajien ikäjakaumaa Pohjois-Pohjanmaan työllisten ikäjakaumaan, keskimmäisten luokkien osuudet ovat samankaltaiset.

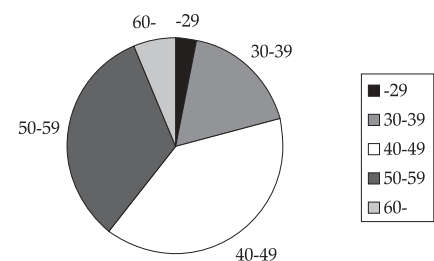
Kyselyyn vastanneiden asuinpaikka valtaosalla (46 %) on kaupungissa, keskustan ulkopuolella. Neljäsosa (24 %) vastaajista asuu maaseudun asutustaajamassa.

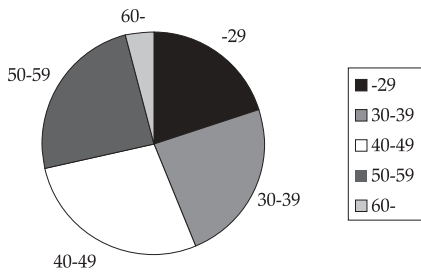
Kuva 6. Vastaajien sukupuolijakauma.

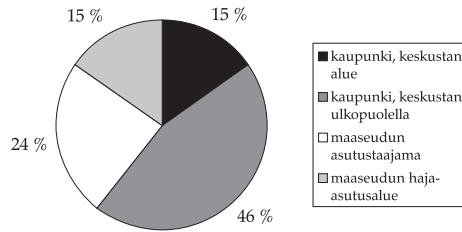
Kuva 7. Pohjois-Pohjanmaan sukupuolijakauma.

Kuva 8. Vastaajien ikäjakauma.

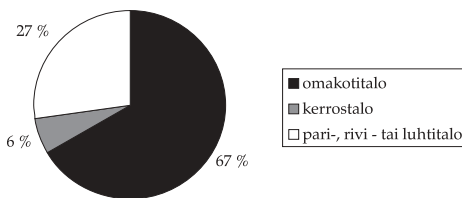
Kuva 9. Työllisten ikäjakauma Pohjois-Pohjanmaalla.

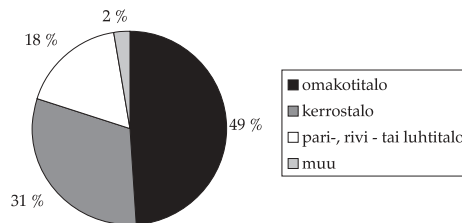
Kuva 10. Asuinpaikka.

Loput vastaajista ovat jakaantuneet tasaisesti (15 % kumpikin) kaupungin keskustan ja maaseudun haja-asutusalueelle.

Yleisin asumismuoto oli omakotitalo, jossa asui 67 % vastaajista. Pari-, rivi- tai luhtitalossa asuvia oli 27 % ja kerrostalossa asui 6 % vastaajista. Tilastojen (Tilastokeskus 2003) mukaan Pohjois-Pohjanmaalla vuonna 2003 asunnoista 49 % on pientaloja, 18 % rivi- tai ketjutaloja ja 31 % asuinkerrostaloja.

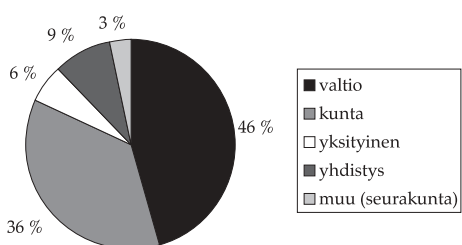

Kuva 11. Vastaajien asumismuoto

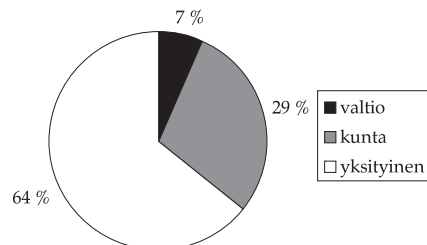

Kuva 12. Asunnot talotyyppin mukaan Pohjois-Pohjanmaalla.

Lähes puolella kyselyyn vastaajista työnantaja oli valtio. Toinen suuri ryhmä oli kunnalla (tai kaupungilla) työskentelevät. Muut työnantajat ovat suuruusjärjestyksessä yhdistykset, yritykset ja seurakunta. Pohjois-Pohjanmaalla tilastojen (Tilastokeskus 2002) mukaan vuonna 2002 palkansaajista 6,7 % työskenteli valtiolla ja 29 % kunnalla. Valtion ja kunnan suuri osuus vastaajien työnantajana selittyy sillä, että Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimintaan osallistuu varsin vähän yritysten edustajia.

Kuva 13. Vastaajien työnantaja

Kuva 14. Työpaikat työnantajasektoreittain Pohjois-Pohjanmaalla.

5.2. Ympäristöasenteet

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimintaan osallistuneiden ympäristöasenteita kartoitettiin runsaalla kahdellakymmenellä kysymyslomakkeessa olevalla asenneväittämällä, joihin vastauksena oli mahdollista antaa jokin seuraava vaihtoehto: täysin eri mieltä, melko eri mieltä, en osaa sanoa, melko samaa mieltä ja täysin samaa mieltä. Ympäristöasenteista on tehty aiemmin vastaavia tutkimuksia (Aalto 1986; Uusitalo 1986; Nurmela 1990; Järvikoski ja Kemppainen 1991; Kaila-Kangas ym. 1994; Järvinen 1995; Kokkonen 1997; Lahtelaisten... 1997; Tulokas 1990; 1998; 2002 ja EVA 1992; 1993; 2003), joiden tutkimustuloksiin tämän tutkimuksen tuloksia verrataan. Asenneväittämät jaotellaan kolmeen ryhmään: Yksityisen ihmisen vastuu ja vaikutusmahdollisuudet, energia ja teknologia sekä yhteiskunnalliset ja ympäristöpoliittiset keinot.

5.2.1. Yksityisen ihmisen vastuu ja vaikutusmahdollisuudet

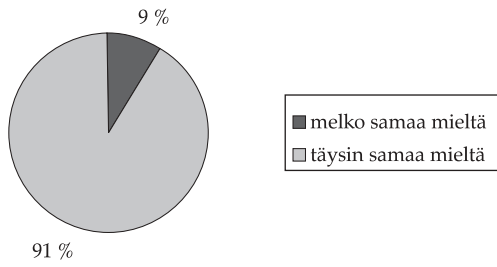
Yksityisen ihmisen vastuun ja vaikutusmahdollisuudet Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimikunnan jäsenet kokevat hyvinä. Väittämän ”Jokainen voi vaikuttaa toiminnallaan ympäristön hyväksi” kanssa ollaan samaa mieltä. Naisista 95 % ja kaikki miehet ovat väittämän kanssa samaa mieltä. Verrattuna Kokkosen (1997: 48) tutkimukseen tulos on samansuuntainen, pohjoiskarjalaisista samaa mieltä oli 97 % ja eri mieltä 2 %.

Toisaalta väitteeseen ”tavallinen ihminen ei voi tehdä paljoa ehkäistäkseen saastumista” suhtautuminen saa enemmän hajontaa vastauksissa. Yksityisen ihmisen vaikutusmahdollisuudet koetaan kuitenkin korkeampana kuin muissa tutkimuksissa. Valtaosa vastaajista on väittämän kanssa täysin tai melko eri mieltä. Miehistä kaikki ovat väittämän kanssa melko eri mieltä ja naisista täysin tai melko eri mieltä 79 %. Uusitalon (1986: 80) tutkimuksessa suomalaisista 62 % oli väitteestä eri mieltä, Aallon (1986: 34) tutkimuksessa eri mieltä olevia oli 61 % ja Järvisen (1995: 33) tutkimuksessa eri mieltä oli 77 %.

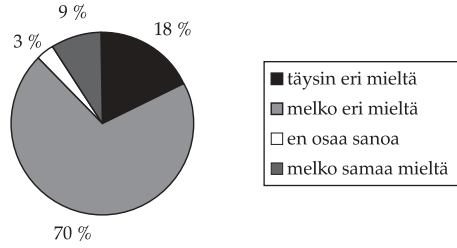
Ympäristömyönteisyys korostuu seuraavassa väittämässä: ”Yksityisen henkilön ei kannata toimia ympäristöystävällisesti elleivät muutkin toimi samoin”. Miltei kaikki ovat eri mieltä väittämästä. Muissa tutkimuksissa luvut ovat pienempiä, eniten ympäristömyönteisiä olivat lahtelaiset, 94 % (Lahtelaisten... 1997: liite 3a) ja pohjoiskarjalaiset, 92 % (Kokkonen 1997: 48). Uusitalon (1986: 80) ja Aallon (1986: 34) tutkimuksissa suomalaisista 82 % ja Järvisen (1995: 34) tutkimuksen nuorista 84 % olivat eri mieltä väittämän kanssa.

Ympäristöongelmien vähentämiseksi omasta elintasostaan on valmis tinkimään yli puolet vastaajista, Miehet (71 %) ovat huomattavasti valmiimpia tinkimään elintasostaan kuin naiset (26 %). Vastaavissa muissa tutkimuksissa suomalaiset ovat olleet kuitenkin vielä ympäristömyönteisempiä vastatessaan väitteeseen, joka koskee omasta elintasosta tinkimistä. EVA:n (1993: 63) tutkimuksessa 76 % suomalaisista on valmis tinkimään omasta elintasosta saaste- ja ympäristöongelmien vähentämiseksi. Kymmenen vuotta myöhemmin EVA:n (2003) tutkimuksessa oli valmiita tinkimään enää 65 % vastaajista. Lahtelaisista (1997: liite 3a) 65 % oli valmiita tinkimään omasta elintasostaan ympäristön hyväksi. Järvisen (1995: 37, 65) tutkimuksen nuorista on valmis tinkimään elintasostaan 55 % ympäristöongelmien vähentämiseksi. Tytöt (65 %) olivat poikia (41 %) valmiimpia tinkimään omasta elintasostaan.

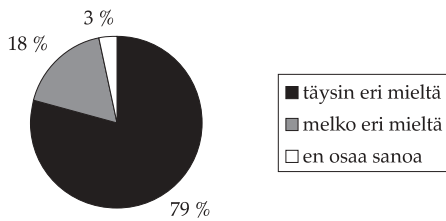
Jokainen voi vaikuttaa toiminnallaan ympäristön hyväksi

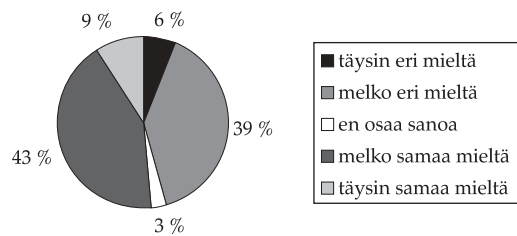
Tavallinen ihminen ei voi tehdä paljoa ehkäistäkseen saastumista

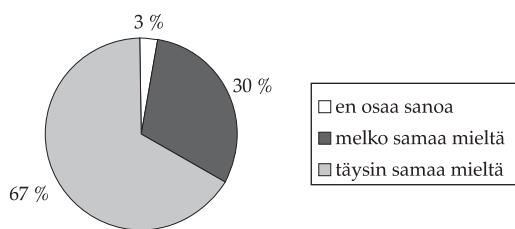
Yksityisen henkilön ei kannata toimia ympäristöystävällisesti elleivät muutkin toimi samoin

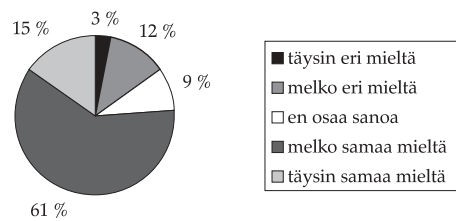
Ympäristöongelmien vähentäminen vaatii tinkimistä omasta elintasosta

Selviytyäkseen ihmisen on elettävä sovussa luonnon kanssa

Olen valmis maksamaan enemmän luonnonmukaisesti viljellyistä tuotteista

Kuva 15. Vastaukset aihepiiriin "Yksityisen ihmisen vastuu ja vaikutusmahdollisuudet" -aihepiiriin kysymyksiin.

Väittämään ”Selviytyäkseen ihmisen on elettävä sovussa luonnon kanssa” vastaavat myönteisesti miltei kaikki vastaajat. Naisista kaikki ja miehistä 93 % on väittämän kanssa samaa mieltä. Tulos on hyvin samanlainen myös Kokkosen (1997: 48 - 49) tutkimuksessa, jossa pohjois-karjalaisista 96 % on samaa mieltä väittämän kanssa.

Luonnonmukaisesti viljellyistä tuotteista on seitsemän kymmenestä valmis maksamaan enemmän. Miehet ovat aavistuksen verran innokkaampia maksamaan luonnonmukaisesti viljellyistä tuotteista: Miehistä 79 % ja naisista 74 % on väitteen kanssa samaa mieltä. Ympäristöasennebarometrin (Kaila-Kangas ym. 1994: 100) mukaan suomalaisista 79 % suomalaisista suostuisi, vaikka hieman vastahakoisesti maksamaan tuotteista korkeampia hintoja, jos se ratkaisisi osan ympäristöongelmista. Vain 5 % tyrmäsi täysin ajatuksen. Uusitalon (1986: 90) tutkimuksessa 68 % vastaajista ja Järvikosken ja Kemppaisen (1991: 52 - 54) tutkimuksessa on 71 % vastaajista (naisista 78 % ja miehistä 66 %) valmiita maksamaan enemmän luonnonmukaisesti viljellyistä tuotteista.

Uusitalon (1986), EVA:n (1993; 2003) Järvisen (1995), Kokkosen (1997) sekä Järvikosken ja Kemppaisen (1991) tutkimukset sekä ympäristöbarometri (Kaila-Kangas ym. 1994) tukevat tuloksia yksittäisen ihmisen vaikutusmahdollisuuksien kokemisesta ympäristön suojelemiseksi. Näiden tutkimusten mukaan enemmistö kansalaisista on sitä mieltä, että yksittäisen ihmisen tulee suojella ympäristöä, yksittäisen ihmisen panoksella voidaan ehkäistä ympäristön tilan huononemista ja että toiminta paremman ympäristön puolesta kannattaa, vaikka muut eivät niin tekisikään. Uusitalon (1986: 81) sekä Järvikosken ja Kemppaisen (1991: 50) mukaan usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin vähenee iän myötä. Kokkonen (1997: 49) ei sitä vastoin havaitse eroja iän vaikutuksesta uskoon omiin vaikutusmahdollisuuksiin ympäristöasioissa. Luonnon kanssa sovussa elämisestä ovat pohjoiskarjalaiset Kokkosen (1997: 49) mukaan samaa mieltä, mikä tukee tämän tutkimuksen tulosta.

5.2.2. Energia ja teknologia

Energiapoliittiset ratkaisut ja teknologian kehitys ovat tulevaisuuden ympäristösuojelemissa avainasemassa. Suhtautuminen energian kulutuksen vähentämiseen on myönteistä vastaajien keskuudessa, 79 % ovat samaa mieltä ”energian kulutusta on vähennettävä merkittävästi lähitulevaisuudessa” -väittämän kanssa. Kokkosen (1997: 47) tutkimuksessa samaa mieltä olevien osuus oli 62 %. Nurmelan tutkimuksessa (1990: 7 - 9) selvästi yli puolet suomalaisista oli sitä mieltä, että tavoitteeksi pitää ottaa energiankulutuksen alentaminen vuoteen 2010 mennessä 10 prosentilla.

Itse ei olla kuitenkaan valmiita maksamaan enemmän polttoaineesta kulutuksen vähentämiseksi. Väitteeseen ”polttoaineen hintaa tulee korottaa sen kulutuksen vähentämiseksi” myönteisesti suhtautuu vain kolmannes vastaajista ja puolet vastaajista on eri mieltä. Myönteisesti suhtautuvien osuus on puolta vähemmän kuin esimerkiksi Kokkosen tutkimuksessa (1997: 54), jossa samaa mieltä väitteen kanssa oli 65 % ja eri mieltä 17 % vastaajista. Uusitalon (1986: 90) tutkimuksessa 48 % vastaajista oli valmiita maksamaan enemmän bensiinistä, joka saastuttaisi vähemmän, 24 % oli eri mieltä. Polttoaineen hinnat ovat kuitenkin nousseet edellisten tutkimusten jälkeen.

”Teknologian kehitys ratkaisee tulevaisuuden ympäristöongelmat” väitteen kanssa eri mieltä oli alle puolet vastaajista, samaa mieltä väittämän kanssa on joka kolmas vastaaja. Naiset luottavat miehiä vähemmän teknologian mahdollisuuksiin. Naisista 53 % ja miehistä 29 % on eri mieltä väittämän kanssa. Kysymys koetaan kuitenkin vaikeana: Neljäsosa ei osaa sanoa kantaansa väittämään. Aiemmis-

sa tutkimuksissa tieteen ja teknologian mahdollisuuksia koskettava asenneväittä-
mä on saanut hyvin erilaisia tuloksia. Kysymys koetaan muissakin tutkimuksissa
vaikeana ja noin kolmannes vastaajista ei osaa sanoa kantaansa väittämään. Uusi-
talon (1986: 74) ja Aallon (1986: 33) tutkimuksissa kummassakin väitteen kanssa eri
mieltä oli 42 % vastaajista. Ympäristöbarometrin (Kaila-Kangas ym. 1994: 72 - 73)
mukaan suomalaiset eivät luota, että tiede ja tutkimus pelkästään voisi ratkaista
ympäristöongelmia, 71 % eri mieltä väittämän kanssa (miehet 71 % ja naiset 72 %).
Järvikosken ja Kemppaisen (1991:44) tutkimuksessa ”tiede ja teknologia ratkaise-
vat tulevaisuudessa myös ympäristöongelmat” väitteen kanssa eri mieltä oli 19 %
vastaajista. Lahtelaisista (Lahtelaisten...1997: liite 3a) tieteen ja tekniikan mahdol-
lisuuksiin ei luota 54 %. Järvisen (1995: 46 - 47) tutkimuksessa nuorten teknologia-
optimismi on vähäistä. Tytöistä eri mieltä väittämän kanssa on 46 % ja pojista 35 %.

Ydinjätteiden loppusijoitusta valittaessa ympäristötietoisuustoiminnassa
mukana olevat luottavat kuitenkin suomalaiseen teknologiaan: seitsemän kym-
menestä vastustaa ydinjätteiden vientiä Suomen ulkopuolelle. Miehistä 86 % ja
naisista 58 % on ydinjätteiden ulkomaille vientiä vastaan. Neljännes ei osaa sanoa
mielipidettään asiaan. Järvikosken ja Kemppaisen (1991: 42) eri ammattiryhmiä
koskevassa tutkimuksessa 71 % vastaajista pitää ydinjätteiden varastointia Suo-
meen liian vaarallisena.

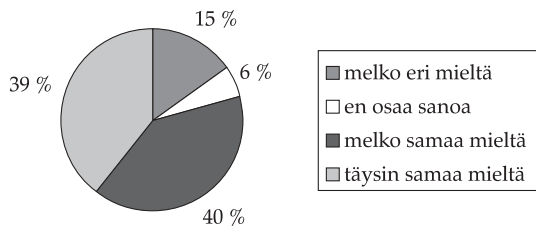
Usko tieteen ja tekniikan mahdollisuuksiin on vaihdellut vuosien saatossa.
EVA (1993) on selvittänyt jo monen vuoden ajan suomalaisten asennoitumista tie-
teen ja tekniikan mahdollisuuksiin ratkaista tänä päivänä esiintyviä ongelmia. Tek-
nologiooptimismi on ollut jonkin verran yleisempää kuin teknologiapessimismi.
Vuodesta 1990 on Järvisen (1995: 47) mukaan tapahtunut kuitenkin käänne pessi-
mismien suuntaan. Aikasarjassa 1990-luvun ja etenkin 2000-luvun tulokset ovat skept-
tisempiä kuin 1980-luvulla (EVA 2003).

Ympäristötietoisuustoimintaan osallistuneet kokevat luonnon arvon muuten-
kin kuin pelkkänä resurssivarastona, yhdeksän kymmenestä luonnon arvo ei pe-
rustu pelkästään siitä saataviin raaka-aineisiin. Verrattaessa esimerkiksi Kokkosen
(1997: 44 - 45) tutkimukseen, väite ”luonnon arvo perustuu siitä saataviin raaka-
aineisiin” saa enemmän hajontaa vastauksissa, eri mieltä on 56 % vastaajista ja
samaa mieltä 32 %. Järvikosken ja Kemppaisen (1991: 47) tutkimuksessa 32 % eri
ammattiryhmien edustajista on samaa mieltä väitteen ”luonnon arvo perustuu sen
kykyyn tuottaa hyödykkeitä” kanssa. Väitettä tukivat erityisesti maanviljelijät ja
teollisuustyöntekijät.

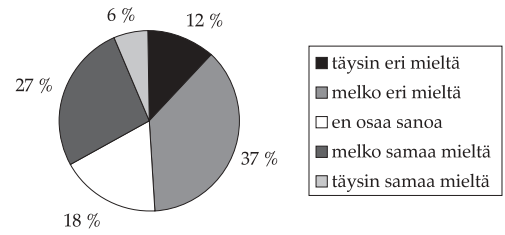
Miltei kaikki olivat sitä mieltä, että luonnonvaroja käytetään harkitsematto-
masti. Vastaajista 94 % tukivat väittämää ”ihmiskunta ei osaa käyttää luonnonva-
roja harkitusti” ja vain 6 % on melko eri mieltä väitteen kanssa. Järvikosken ja
Kemppaisen (1991: 37) tutkimuksessa 92 % vastaajista oli samaa mieltä väittämän
kanssa. Eri ammattiryhmistä teollisuusjohtajat olivat vähiten, 73 %, samaa mieltä
väittämän kanssa.

Energian riittävyteen liittyvästä väitteestä ”maapallon öljyvarat käytetään
loppuun” samaa mieltä on kahdeksan vastaajaa kymmenestä. Miehet ovat samaa
mieltä väittämän kanssa hieman useammin kuin naiset. Neljännes vastaajista on
kuitenkin epävarmoja. Vähemmän pessimistisiä mielipiteitä saa väittämä ”maa-
pallon väkiluku kasvaa niin suureksi, että kaikille ei ole elinmahdollisuutta”. Sa-
maa mieltä väittämän kanssa on enää alle puolet (45 %) vastaajista. Ympäristötie-
toisuustoimintaan osallistuvat ovat luonnonvarojen harkitsematonta käyttöä vas-
taan, mutta silti uskovat optimistisesti tulevaisuuteen ja elinmahdollisuuksiin maa-
pallolla.

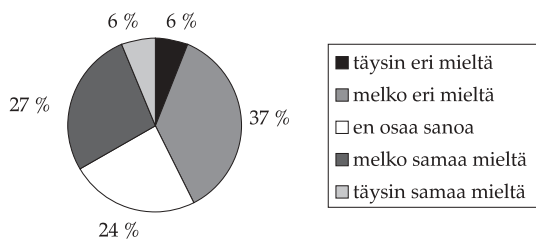
Energian kulutusta on vähennettävä merkittävästi lähitulevaisuudessa

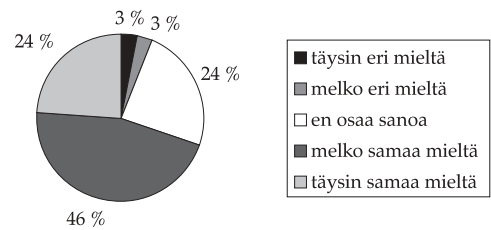
Polttoaineen hintaa tulee korottaa sen kulutuksen vähentämiseksi

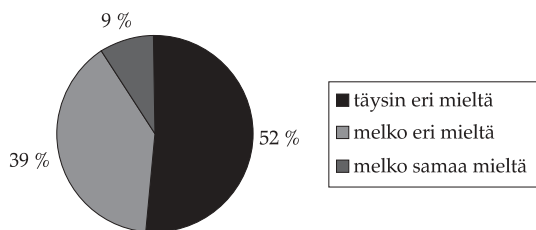
Teknologian kehitys ratkaisee ympäristöongelmat tulevaisuudessa

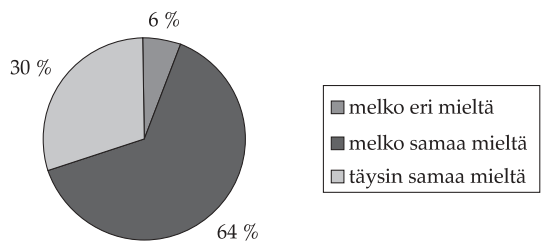
Suomi ei saa viedä ydinjätteitään loppusijoitettavaksi Suomen ulkopuolelle

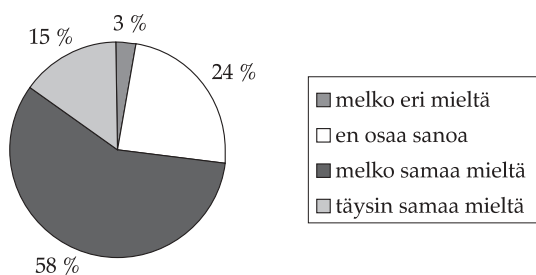
Luonnon arvo perustuu siitä saataviin raaka-aineisiin

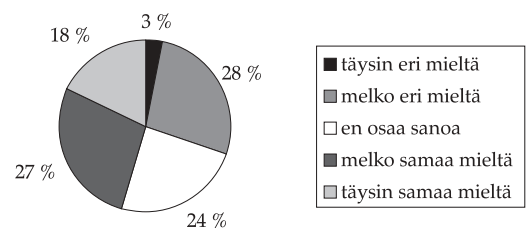
Ihmiskunta ei osaa käyttää luonnonvaroja harkitusti

Maapallon öljyvarat käytetään loppuun

Maapallon väkiluku kasvaa niin suureksi, että kaikille ei ole elinmahdollisuutta

Kuva 16. Vastaukset "Energia ja teknologia" -aihepiirin kysymyksiin

5.2.3. Yhteiskunnalliset keinot

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimintaan osallistuneet ovat tyytymättömiä ympäristönsuojelun asemaan poliittisessa päätöksenteossa. Poliittisen päätöksenteon reagointi ympäristöongelmiin oli hidasta vastaajista yli puolen mielestä. Naiset ovat tyytymättömämpiä kuin miehet poliittisen päätöksen teon nopeuteen. Naisista 63 % ja miehistä puolet on väitteen kanssa samaa mieltä. 18 % oli tyytyväisiä päätöksenteon nopeuteen. Tyytymättömien osuus oli kuitenkin suurempi esimerkiksi Kokkosen (1997: 42 - 43) tutkimuksessa, jossa 80 % vastaajista oli tyytymättömiä päätöksenteon nopeuteen ja eri mieltä oli ainoastaan 5 % vastaajista. Tyytymättömiä oli sitä useammin, mitä nuoremmasta ikäluokasta oli kyse.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimintaan osallistuneista 21 % on tyytyväisiä ympäristönsuojelun huomioon ottamiseen päätöksenteossa. Kolme neljästä vastaajasta on eri mieltä väittämän ”ympäristönsuojelu otetaan päätöksenteossa riittävästi huomioon” kanssa. Naisista 79 % ja miehistä 64 % on eri mieltä väittämän kanssa. Ympäristöbarometrissa (Kaila-Kangas ym. 1994, 106) tulos oli hyvin samankaltainen, suomalaisista 77 % oli sitä mieltä, ettei ympäristönsuojelua oteta riittävästi huomioon. Lahtelaisista (Lahtelaisten... 1997: 8) ympäristönsuojelu otetaan Suomessa päätöksenteossa jo tarpeeksi hyvin huomioon 67 % mielestä. Kokkosen tutkimuksessa (1997: 43) puolet vastaajista oli eri mieltä väittämän kanssa.

Hieman alle puolet vastaajista oikeuttaa yhteiskunnan puuttumaan yksityiseen maanomistukseen luonnon säilyttämiseksi. Väitteen ”säilyttääkseen luontoa yhteiskunnalla on oltava oikeus puuttua yksityiseen maanomistukseen” kanssa eri mieltä on kuitenkin 39 % vastaajista. Miehet puoltavat yhteiskunnan oikeutta puolta useammin (64 %) kuin naiset (32 %). Kokkosen (1997: 43) tutkimuksessa oli samansuuntainen tulos: Oikeutta puuttua yksityiseen maankäyttöön puoltaa 43 % ja vastustaa 36 % vastaajista. Uusitalon (1986: 84) tutkimuksessa väitteen ”estääkseen luonnonarvoja tuhoutumasta on yhteiskunnan voitava puuttua yksityiseen maanomistukseen” kanssa 54 % oli samaa mieltä ja 21 % eri mieltä

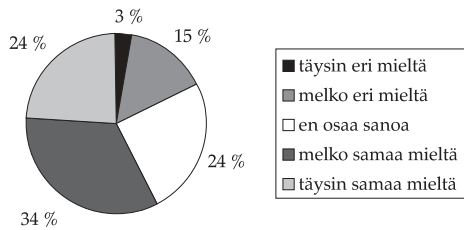
Yhteiskunnan mahdollisuudet rajoittaa vapaiden rantojen rakentamista on valtaosan vastaajista mielestä oikein. Viidennes vastaajista oli kuitenkin eri mieltä. Muiden tutkimusten tulokset tukevat tämän tutkimuksen tuloksia: Kokkosen (1997: 43) tutkimuksessa vapaiden rantojen rakentamisen rajoittamisen kannalla on 67 % ja vastaan 19 %. Uusitalon (1986: 84) tutkimuksen väitteeseen ”rantamaisemat pilataan, jos rakennetaan kovin lähelle rantaa” 77 % vastasi olevansa samaa mieltä ja 10 % vastaajista oli eri mieltä.

Ympäristörikosten rangaistuksia tulee koventaa 64 % mielestä. Miehistä puolet ja naisista kolme neljästä ovat rangaistuksien koventamisen puolesta. Kokkosen (1997: 43) sekä Järvikosken ja Kempvaisen (1991: 52 - 54) tutkimuksissa rangaistusten koventamisen puolesta oli 79 % vastaajista. Järvikosken ja Kempvaisen (1991: 52 - 54) tutkimuksessa väitteen kanssa samaa mieltä oli naisista 83 % ja miehistä 76 %. Ympäristöbarometrissa (Kaila-Kangas ym. 1994: 114) väitteen ”ympäristöongelmien lieventäminen edellyttäisi huomattavaa lainsäädännön kiristämistä ja valvonnan tehostamista” kanssa samaa mieltä oli 76 %.

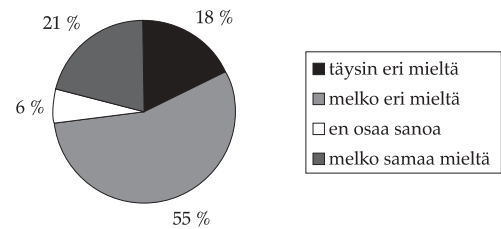
Teollisuutta tulisi sakottaa saastuttamisesta vastaajista kahden kolmasosan mielestä. Tulos on samankaltainen muiden tutkimusten kanssa: Järvikosken ja Kempvaisen (1991: 52 - 54) tutkimuksessa sakottamisen puolesta oli 71 % (miehistä 67 % ja naisista 75 %). Uusitalon (1986: 80) tutkimuksessa samaa mieltä oli 70 %. Uusitalon (1986: 79 - 81) tutkimuksessa teollisuutta pidettiin päävastuullisena ympäristöhaittojen syntymiseen.

”Ympäristönsuojelusta hyötyvät vain rikkaat” väitteen kanssa eri mieltä on valtaosa vastaajista. Sukupuolella ei ole eroa, miehistä 86 % ja naisista 89 % on väitteen kanssa eri mieltä. Aallon (1986: 34) ja Uusitalon (1986: 80) tutkimukset tukevat tuloksia, kummassakin tutkimuksessa väitteen ”Ympäristönsuojelusta hyötyvät vain hyväosaiset” kanssa oli eri mieltä 87 %.

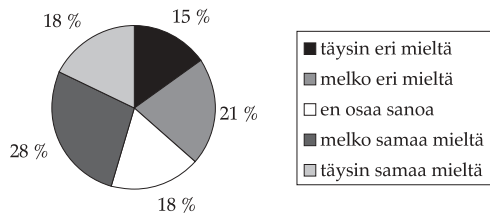
Poliittinen päätöksenteko reagoi ympäristöongelmiin liian hitaasti

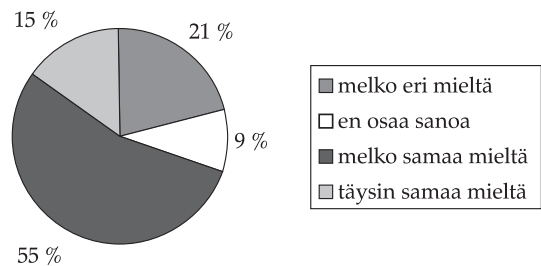
Ympäristönsuojelu otetaan päätöksenteossa riittävästi huomioon

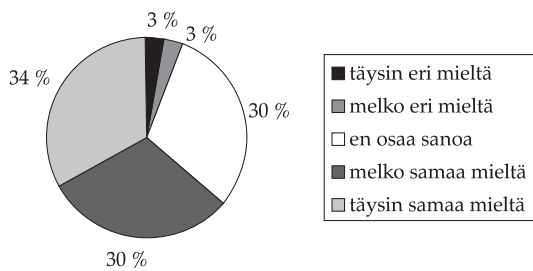
Säilyttääkseen luontoa, yhteiskunnalla on oltava oikeus puuttua yksityiseen maanomistukseen

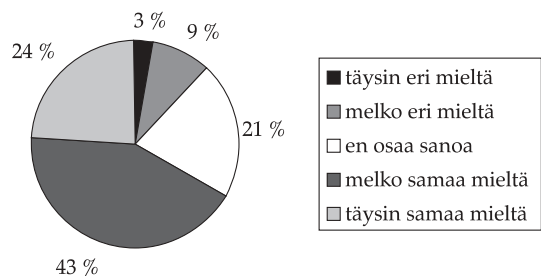
Vapaiden rantojen rakentamista pitää rajoittaa

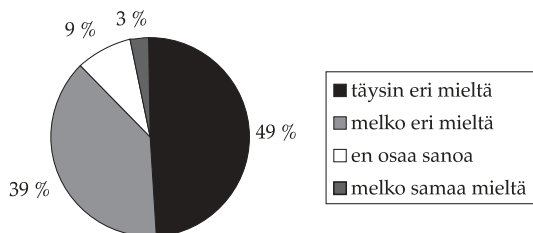
Ympäristörikosten rangaistuksia tulee koventaa

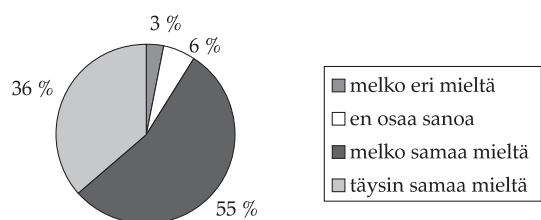
Teollisuutta tulisi sakottaa saastuttamisesta

Ympäristönsuojelusta hyötyvät vain rikkaat

Ympäristölle haitallisille tuotteille tulisi määrätä muita korkeampi vero

Kuva 17. Vastaukset ”yhteiskunnalliset keinot” -aihepiirin kysymyksiin.

Yhdeksän kymmenestä on sitä mieltä, että ympäristölle haitallisille tuotteille tulisi määrätä muita korkeampi hinta. Miehistä 93 % ja naisista 89 % on väitteen kanssa samaa mieltä. Samaa mieltä olevien osuus on enemmän kuin muissa aikaisemmissa tutkimuksissa. Järvikosken ja Kemppaisen (1991: 52 - 54) tutkimuksessa samaa mieltä väitteen kanssa on 75 % (miehet 76 % ja naiset 74 %). Uusitalon (1986: 90) tutkimuksessa väitteen ”Ympäristölle haitallisille tuotteille tulisi määrätä muita korkeampi hinta” kanssa samaa mieltä on 11 %. Uusitalo (1986: 91) toteaaakin että maksuvalmius ei vastaa huolestuneisuutta. Positiivisimmin suhtautuvat kulluttajat keinoihin, jotka eivät vaadi taloudellisia uhrauksia henkilökohtaisesti heiltä itseltään.

5.3. Ympäristöuhkien kokeminen Pohjois-Pohjanmaalla

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimintaan osallistuneet kokevat ympäristöuhkista vakavimpana jätemäärän kasvun, 70 % vastaajista pitää sitä vähintään merkittävänä ongelmana. Toiseksi merkittävänä ongelmana vastaajat pitävät vesistöjen saastumisen ja kolmanneksi merkittävä ympäristöongelma on vastaajien mielestä maaseutumaiseman katoaminen. Luonnonmaiseman katoaminen koetaan kymmenisen prosenttia vähemmän merkityksellisenä kuin maaseutumaiseman. Yli puolet vastaajista kokee myös soiden kuivaamisen ja otsonikadon merkittävänä ongelmana Pohjois-Pohjanmaalla. Esteettiset seikat eli vanhojen rakennusten purkaminen ja kulttuurimaiseman tuhoutuminen pitää yli 40 % vastaajista merkittävänä ongelmana. Neljä kymmenestä vastaajasta kokee saastumisongelmat eli ongelmajätteet, pohjavesien pilaantuminen ja saastumisen vaikutukset terveydelle merkittäviksi. Samoin yhtä merkittäviä ympäristöuhkia ovat avohakkuut ja tehometsänhoito sekä vesistöjen patoaminen Pohjois-Pohjanmaan metsäluonnolle.

Vähiten merkittävä ongelma Pohjois-Pohjanmaalla on vastaajien mielestä ilman saastuminen, joka on vain 15 % mielestä merkittävä ongelma. Muitakin saastumiseen liittyviä uhkia, kuten hiilivoimalat ja öljyvahingot koetaan vähän merkityksellisesti. Hiilivoimalan mainitsee 27 % vastaajista olevan ”ei lainkaan merkittävä ongelma”.

Ympäristön saastuminen on kohonnut yhdeksi suomalaisten keskeisimmäksi huolenaiheeksi. Tarkasteltaessa asennoitumista ympäristöön on monessa tutkimuksessa mitattu ympäristöuhkien kokemista eli huolestuneisuutta. Kansalaisten suhtautumista eri ympäristöuhkiin on selvitetty muun muassa Uusitalon (1986), Järvikosken (1990), Aallon (1990), Järvikosken ja Kemppaisen (1991) sekä Järvisen (1997) tutkimuksissa. Osa tutkimuksista on käsitellyt koko väestön mielipiteitä ja osa jonkin ihmisryhmän, kuten nuorten tai eri ammattiryhmien mielipiteitä.

Uusitalon (1986: 70 - 77), Aallon (1986: 31 - 32) sekä Järvikosken ja Kemppaisen (1991: 32 - 35) tutkimuksissa eniten huolestuneita oltiin vesistöjen ja ilman saastumisesta (81-93 %). Järvikosken (1990: 23 - 24) tutkimuksessa nuoret olivat myös eniten (85 %) huolestuneita vesistöjen saastumisesta. Edellä mainituissa tutkimuksissa vähintään kolme neljästä on myös huolestunut öljyvahingoista, saastumisen vaaroista terveydelle ja ongelmajätteistä. Uusitalon (1986: 70 - 77), Järvikosken ja Kemppaisen (1991: 32 - 35), Järvisen (1995: 22 - 24) sekä Aallon (1986: 31 - 32) tutkimuksissa naiset ovat miehiä huolestuneempia eri ympäristöuhista. Aallon (1986: 31 - 32) ja Uusitalon (1986: 70 - 77) tutkimuksissa havaittiin myös huolestuneisuuden olevan kaupungissa hieman suurempaa kuin maaseudulla. Järvikosken ja Kemppaisen (1991: 32 - 35) tutkimuksessa huolestuneisuus vähenee lievästi iän lisääntyessä. Järvisen (1995: 22 - 24) tutkimuksessa nuorten huolestuneisuus on varsin korkeaa, keski-määrin 72 % heistä on joko erittäin huolestunut tai melko huolestunut eri ympäristöuhista.

	erittäin merkittävä ongelma %	merkittävä ongelma %	vähän merkittävä ongelma %	ei lainkaan merkittävä ongelma %	en osaa sanoa %
Jättemäärän kasvu	18	52	21	0	9
Vesistöjen saastuminen	12	52	27	0	9
Maaseutumaiseman katoaminen	15	46	18	0	21
Soiden kuivaaminen	6	52	21	0	21
Otsonikato	12	39	18	6	24
Luonnonmaiseman tuhoutuminen	9	42	36	3	9
Vanhon rakennusten purkaminen	12	33	33	3	18
Ongelmajätteet	15	27	39	0	18
Kulttuurimaiseman tuhoutuminen	1	39	33	0	9
Pohjavesien pilaantuminen	15	24	36	6	18
Saastumisen vaarat terveydelle	12	27	42	6	12
Meluhaitat	9	30	58		12
Avohakkuut ja tehomet-sänhoito	9	30	42	3	15
Vesistöjen patoaminen	6	33	36	0	24
Lannoitteiden ja torjunta-aineiden liikakäyttö	9	24	49	9	9
Kasvien ja eläinten uhanalaisuus	3	30	39	6	21
Maaperän happamoituminen	9	18	52	3	18
Öljyvahingot	9	15	46	3	27
Hiilivoimalat		18	33	27	21
Ilman saastuminen	6	9	67	3	15

Taulukko 1. Vastaukset kysymykseen: "Miten merkittäviä seuraavat seikat ovat ongelmina Pohjois-Pohjanmaalla?"

5.4. Ympäristöasiat arkielämässä

Arkielämän ympäristöasioihin kuuluvat muun muassa omat luontoharrastukset, millä tavalla työmatka taitetaan, kulutustottumukset ja miten huolehditaan kotona syntyvästä kierrätettävästä materiaalista. Tässä luvussa käsitellään Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimintaan osallistuneiden omia arkielämän ympäristöön liittyviä toimintoja.

5.4.1. Luontoharrastukset

Luontoharrastukset lisäävät tietoa luonnosta ja sen tilasta. Uusitalon (1986: 23) mukaan luonnossa usein liikkuvat ja luonnosta nauttivat ihmiset ovat muita valmiimpia asettamaan ympäristönsuojelun muiden tavoitteiden edelle. Suomalaiset ovat kansainvälisestäikin verrattaessa aktiivisia luontoharrastajia. Luontoharrastuk-

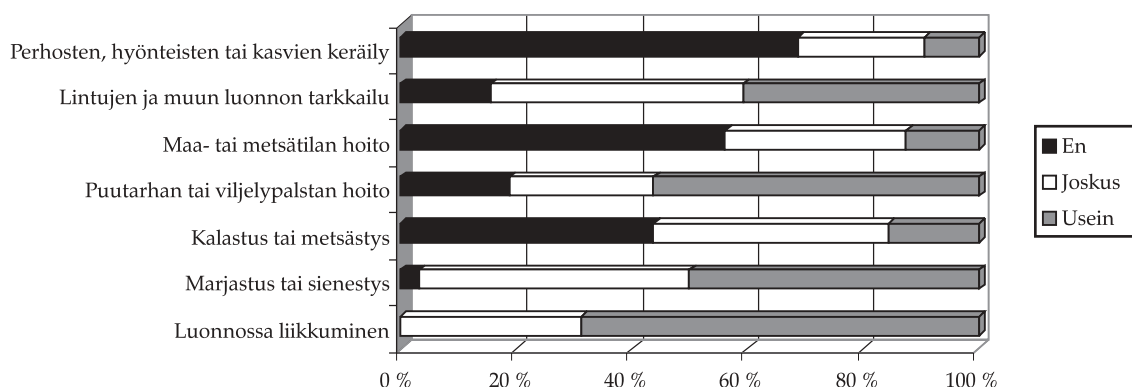
set ovat eräs ympäristötietoisuuden ilmenemismuoto. Kysely kohdistuu nyt ympäristötietoisuustoimintaan osallistuneille, jotka todennäköisesti ovat keskimääräistä innokkaampia luontoihmissiä.

Vastaajista miltei kaikki harrastavat luonnossa liikkumista sekä marjojen ja sienien keräilyä. Luonnossa liikkumista harrastaa vastaajista 69 % usein ja loputkin harrastavat sitä joskus. Marjastusta tai sienestystä usein harrastaa puolet vastaajista ja joskus 47 %. Vain kolme prosenttia ei harrasta koskaan marjastusta tai sienestystä. Vaikka Kokkonen (1997: 50) toteaa pohjoiskarjalaisten olevan keskimääräistä suomalaista innokkaampia luonnossa liikkujia, ympäristötietoisuustoimintaan osallistuneiden luonnossa liikkumisinnokkuus on suurempaa, miltei 70 % vastaa usein liikkuvan luonnossa. Kokkonen (1997: 50) tutkimuksessa usein luonnossa liikkumista harrastaa 56 %. Uusitalon (1986: 23) tutkimuksessa luonnossa liikkumista harrastaa usein 42 % vastaajista.

Kalastusta ja metsästystä vastaajat harrastavat vähemmän kuin pohjoiskarjalaiset (Kokkonen (1997: 50)). Usein kalastusta tai metsästystä harrastavia on 16 % vastaajista, kun vastaava luku Kokkonen (1997: 50) tutkimuksessa on 27 %. Uusitalon (1986: 23) tutkimuksen tulos tukee tämän tutkimuksen tuloksia, siinä usein kalastusta tai metsästystä harrastavien osuus on 15 %. Puutarhan tai viljelypalstan hoitoa vastaajat harrastavat vähemmän kuin suomalaiset muissa tutkimuksissa keskimäärin, vain 19 % hoitaa puutarhaa tai viljelypalstaa usein. Uusitalon (1986: 23) tutkimuksessa suomalaisista 32 % harrastaa usein ja Kokkonen (1997: 50) tutkimuksessa pohjoiskarjalaisista 44 % harrastaa usein kesämökin, viljelypalstan ja puutarhan hoitoa. Maa- tai metsätilaa hoitaa vastaajista 13 % usein ja harvemminkin (joskus) 31 %, joka on enemmän kuin Kokkonen (1997: 80) ja Uusitalon (1986: 23) tutkimuksissa, joissa kummassakin maa- tai metsätilaa hoitaa noin 10 % usein.

Lintujen ja muun luonnon tarkkailua tähän tutkimukseen osallistuvat harrastavat enemmän kuin aiemmissa Kokkonen ja Uusitalon tutkimuksissa. Vähintään joskus lintujen ja muun luonnon tarkkailua harrastavien osuus ympäristötietoisuustoimintaan osallistuneista on 85 %, kun Uusitalon (1986: 23) tutkimuksessa vastaava luku on 44 % ja uudemmassa Kokkonen (1997: 50) tutkimuksessa 72 %.

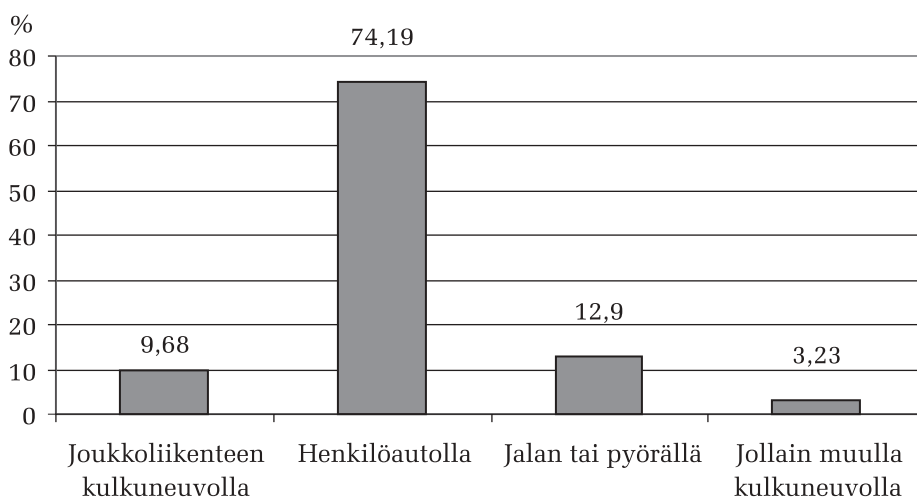
Perhosten, hyönteisten ja kasvien keräilyä harrastavien osuus tässä tutkimuksessa on 31 % vastaajista. Muihin tutkimuksiin verrattuna harrastaneisuus on suuri. Perhosten, hyönteisten ja kasvien keräilyä harrasti Uusitalon (1986: 23) tutkimuksessa 7 % ja Kokkonen (1997: 50) tutkimuksessa 4 % vähintään joskus.

Kuva 18. Vastaukset kysymykseen: "Harrastatteko seuraavia luontoon liittyviä toimintoja?"

5.4.2. Työmatka

Vastaajista kolme neljästä menee työmatkansa henkilöautolla. Vain kymmenesosa käyttää joukkoliikenteen kulkuneuvoa ja jalan tai pyörällä työhön matkaa ympäri vuoden 13 % vastaajista. Henkilöautolla työmatkansa kulkevien osuus on huomattavan suuri verrattuna muihin vastaaviin tutkimuksiin. Aallon (1986: 44) tutkimuksessa 29 % vastaajista tekee päivittäisen työmatkan henkilöautolla, 18 % joukkoliikenteen kulkuneuvolla ja 23 % jalan tai pyörällä. Naiset kulkevat päivittäiseen työhönsä selvästi miehiä useammin julkisen liikenteen kulkuneuvoilla tai jalan tai polkupyörällä. Henkilöautoa käyttävät pääasiassa korkeasti koulutetut korkeatuloiset henkilöt. Lahtelalaisista (Lahtelaisten... 1997: liite 3b) joukkoliikennettä on käyttänyt säännöllisesti 37,9 % ja työ- tai kauppamatkoja on tehnyt kävellen tai pyöräillen 75,9 %. Ympäristöbarometrissa (Kaila-Kangas ym. 1994: 92 - 93) väitteen "Mikäli teillä on auto, kuinka usein vältätte ympäristöystistä sen käyttöä silloin, kun se ei ole välttämätöntä" vastaa 26 % suomalaisista vähintään yleensä, 34 % joskus ja 36 % ei koskaan. Vastaajista 16 % ei ollut autoa. Alle 40-vuotiaista useammat kuin muun ikäisistä ei koskaan jätä autoa kotiin ympäristöystistä.

Kuva 19. Vastaukset kysymykseen: "Miten tavallisesti menette päivittäin työhönne?"

5.4.3. Kulutus

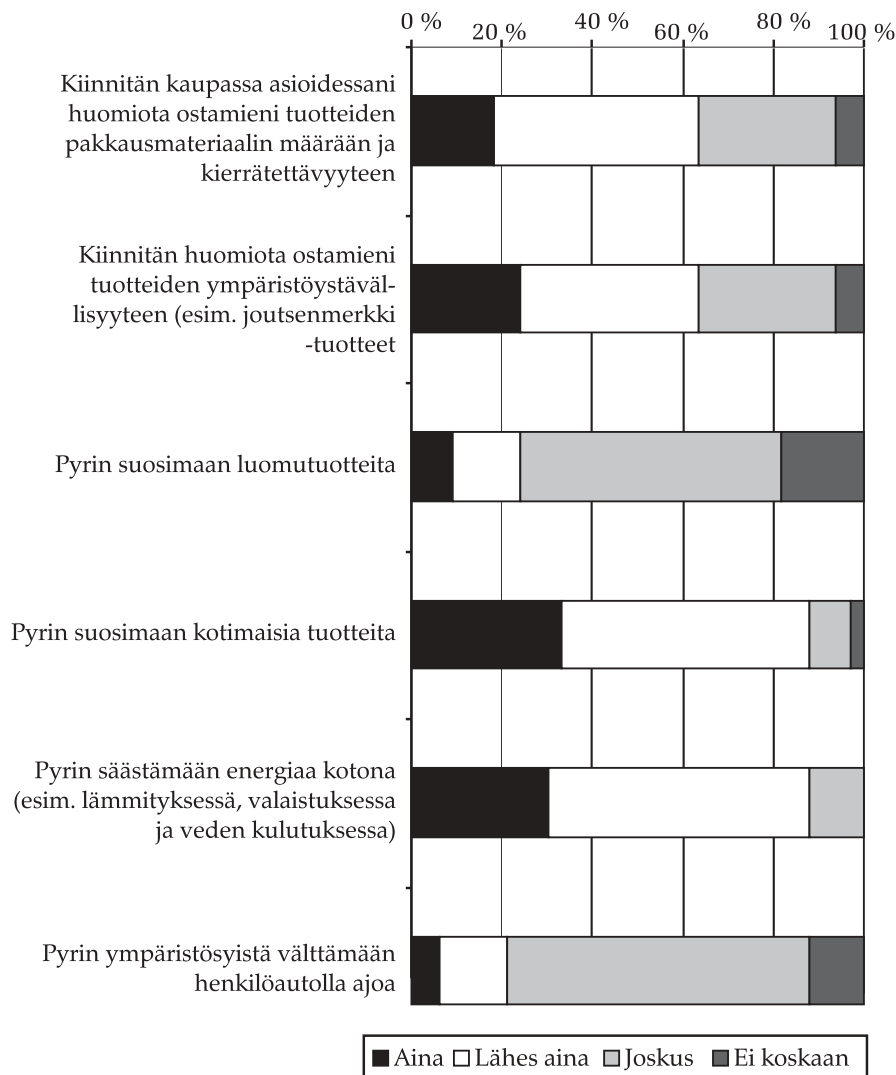
Vastaajista 63 % kiinnittää kaupassa asioidessaan huomiota ostamiensa tuotteiden pakkaus-materiaalin määrään ja kierrätettävyyteen vähintään lähes aina. Vain 7 % vastaajista ei kiinnitä siihen huomiota koskaan. Sama määrä vastaajista kiinnittävät myös tuotteiden ympäristöystävällisyyteen huomiota. Luomutuotteita vastaajista pyrkii suosimaan vain neljännes, mutta kotimaisia tuotteita suosii 77 % vastaajista.

Ympäristöbarometrin (Kaila-Kangas ym. 1994: 88 - 91) mukaan suomalaisista kiinnittää kaupassa asioidessaan huomiota ostamiensa tuotteiden pakkausmateriaalin määrään ja kierrätettävyyteen yleensä 48 %. Hankintoja tehdessään miltei viidennes vastaajista huomioi tuotteiden valmistumisesta aiheutuneet ympäristövaikutukset. Lahtelalaisista (Lahtelaisten... 1997: liite 3b) kolme neljästä on osta-

nut ympäristöystävällisen tuotteen ja kotimaisia tuotteita suosii 70 %. Kokkosen (1997: 52) tutkimuksessa kotimaisia tuotteita suosii usein 74 % ja joskus 24 %. Ylemissä toimihenkilöissä oli eniten niitä, jotka suosivat suomalaisia tuotteita usein.

Energiaa pyrkii säästämään kotona vastaajista 87 % vähintään lähes aina ja loput vastaajista pyrkii säästämään energiaa joskus. Aina energiaa pyrkii säästämään 30 % vastaajista lämmityksessä, valaistuksessa ja veden kulutuksessa. Kokkosen (1997: 53) tutkimuksessa energiaa pyrkii säästämään kotonaan esim. lämmityksessä valaistuksessa ja veden kulutuksessa vastaajista suurin osa, 70 %, usein ja hiukan alle 30 % joskus. Miesten ja naisten välillä on ero: naiset 79 % ja miehet 64 %. Vanhemmat pyrkivät säästämään energiaa enemmän kuin nuoret ja omakotitalossa useammin kuin muualla asuvat. Aallon tutkimuksessa (1986: 41) 61 % on yrittänyt vähentää energian kulutusta kotonaan ja lahtelalaisista (Lahtelaisten... 1997: liite 3b) 53,4 % tarkkailee vedenkäyttöä ja 50 % tarkkailee huoneen lämpötilaa. Järvisen (1995:50) tutkimuksen nuorista 38 % säästää energiaa.

Ympäristöystävällisellä ajolla pyrkii välttämään viidennes vastaajista. Valtaosa eli 67 % välttää autolla ajoa joskus ja 12 % ei koskaan. Kokkosen (1997: 53 - 54) tutkimukseen verrattuna henkilöautolla ajoa välttävien osuus on suuri, pohjoiskarjalaisista autolla ajoa ympäristöystävällisyydestä pyrkii välttämään kaksi kolmesta vastaajasta vähintään joskus ja 35 % vastaajista ei koskaan.

Kuva 20. Vastaukset kysymykseen: "Millä tavoin otatte huomioon seuraavat asiat arkielämässänne?"

5.4.4. Kierrätys

Kotona syntyvästä kierrätettävästä materiaalista tyhjien pullojen kierrätys on parhaiten järjestetty Suomessa ja panttijärjestelmän laajeneminen koskemaan myös tölkejä on ollut huomattava parannus jo ennestään hyvään palautuspullojärjestelmään.

Vastaajista kaikki palauttavat tyhjät pulloet kauppaan aina tai lähes aina. Pullojen kierrätysaktiivisuus on suurempaa kuin osassa aiemmista tutkimuksista. Uudemmissa tutkimuksissa pullojen kierrätys on yleisempää kuin vanhemmissa tutkimuksissa. Kokkosen (1997: 55) tutkimuksessa lähes kaikki keski-ikäisistä vastaajista ja lahtelalaisista 97,6 % (Lahtelalaisten... 1997: liite 3a) palauttaa pulloet/juomatölkit kauppaan. Hieman vanhemmissa Uusitalon (1986: 106), Järvikosken ja Kempvaisen (1991: 55) tutkimuksissa pulloet palauttaa kauppaan hieman yli 80 % vastaajista. Juha Nurmelan (1990: 28) mukaan ahkerin kierrättäjä on keski-ikäinen, joka asuu kolmen hengen tai sitä suuremmassa taloudessa.

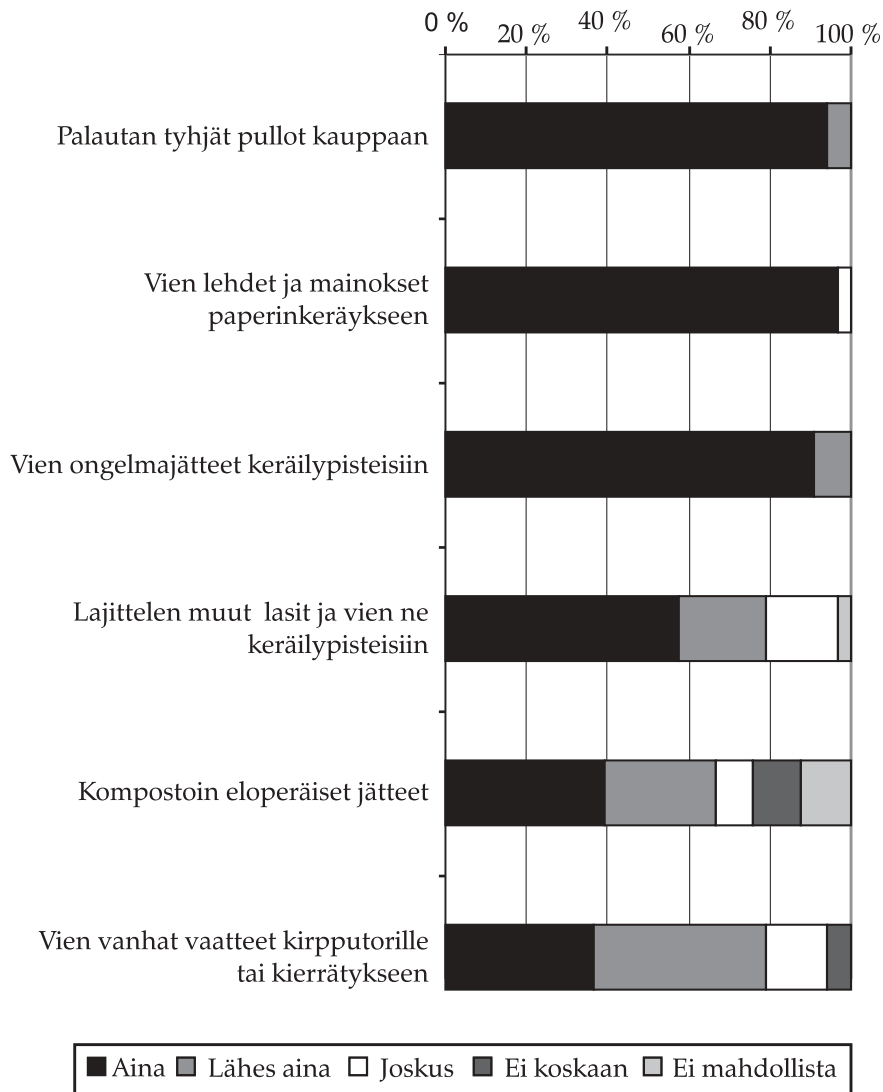
Miltei kaikki vastaajista vievät myös lehdet ja mainokset paperinkeräykseen aina. Verrattaessa vastaaviin muihin tutkimuksiin Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimintaan osallistuneiden kierrätysaktiivisuus korostuu. Esimerkiksi Kokkosen (1997: 56) tutkimuksessa jätepaperin lajittelee ja vie keräykseen yli 70 % ja miltei 20 % tekee sen joskus. Järvikosken ja Kempvaisen (1991: 55) tutkimuksessa jätepaperin toimittaa uudelleen käytettäväksi 61 % ja Uusitalon (1986: 106) tutkimuksessa kierrättää jätepaperia 58 % vastaajista.

Ongelmajätteet keräilypisteisiin vie aina vastaajista 90 % ja loputkin vievät lähes aina. Luku on suuri verrattuna muihin tutkimuksiin, joissa tulokset osoittavat suomalaisten olevan vähemmän tunnollisia ongelmajätteiden suhteen. Kokkosen (1997: 58) tutkimuksen mukaan ongelmajätteet vie keräilypisteisiin vastaajista aina 60 % ja joskus 31 %. Ympäristöbarometrin (Kaila-Kangas ym. 1994: 86) mukaan 84 % suomalaisista huolehtii ongelmajätteiden asianmukaisesta hävittämisestä vähintään yleensä ja vain 2 % suomalaisista ei koskaan huolehdi ongelmajätteistä.

Lasijätteen kierrätys saa suurempaa hajontaa vastauksissa. Lasijätteen lajittelee ja vie kierrätykseen 58 % vastaajista aina, 21 % lähes aina ja joskus 18 %. Kolme prosenttia ilmoitti, ettei lasijätteen kierrätys ole mahdollista. Lasijätteen kierrättäjien osuus on suurempi kuin muissa tutkimuksissa. Kokkosen (1997: 57) tutkimuksessa jätelasin lajittelee ja vie keräykseen noin 38 % usein, joskus 33 %, ei koskaan 14 %. Nurmelan (1990: 28) tutkimuksessa lasijätettä kierrätti alle puolet vastaajista ja Järvikosken ja Kempvaisen (1991: 56) tutkimuksessa 27 % vastaajista. Uusitalon (1986: 106) tutkimuksessa kierrätettiin lasijätettä ainoastaan 11 % kotitalouksista.

Kompostointia harrastaa aina tai lähes aina 66 % vastaajista. Kokkosen (1997: 59) tutkimuksen mukaan eloperäiset jätteet kompostoi hieman alle 40 % kaikista vastaajista. Lahtelaisista (Lahtelalaisten... 1997: liite 3a) 49 % vastaa kompostoineensa. Kokkosen (1997: 59) tutkimuksen mukaan 50 - 65 -vuotiaat olivat ahkerimpia kompostoijia ja omakotitalossa asuvat kompostoivat useimmin, koska heillä on kompostointiin parhaat mahdolliset käytännön edellytykset. Tässä tutkimuksessa omakotitalossa asuminen ei korreloinut kompostoinnin kanssa, naiset olivat hieman ahkerampia (74 %) kompostoimaan kuin miehet (57 %).

Vanhoja vaatteita kierrättää aina tai lähes aina 78 %. Kokkosen (1997: 59) tutkimuksen mukaan vanhat vaatteet kierrättää usein 39 %, ja joskus 41 %. Järvikosken ja Kempvaisen (1991: 55) tutkimuksessa vanhat vaatteet kierrättää 48 % vastaajista. Uusitalon (1986: 106) tutkimuksessa vastaajista puolet kierrättää vanhat vaatteet ja tekstiilit. Lahtelaisista (Lahtelalaisten... 1997: liite 3a) 86 % kierrättää vaatteita ja tavaroita.

Kuva 21. Vastaukset kysymykseen: "Millä tavoin huolehditte seuraavista kotonanne syntyvästä kierrätettävästä materiaalista?"

5.5. Mielipiteet toiminnasta

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimintaan, jota on harjoitettu vuodesta 1997 lähtien, on osallistunut vuosien varrella useita organisaatioita edustajineen. Suurin osa toimijoista on osallistunut vain kokouksiin ja edistänyt ympäristöasioita omassa organisaatiossaan. Osa toimijoista on ollut mukana työvaliokunnan toiminnassa. Mielipiteitä Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnasta tiedusteltiin kyselylomakkeessa (liite 9) avoimilla kysymyksillä. Jotta parhaiten saatiin selville pääpiirteet toiminnan tilasta, päädyttiin tekemään SWOT -analyysi, jossa matriisin muotoon koottiin toiminnan positiiviset ja negatiiviset seikat. Lisäksi vastaajilta tiedusteltiin ideoita toiminnan kehittämiseksi ja miten he ovat kokeneet toiminnan olevan hyödyksi organisaatiolleen.

5.5.1. Vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat

Vahvuuksina Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimikunnassa koettiin laaja-alaisuus ja monipuolisuus. Laaja-alaisuuden, monialaisuuden tai kattavuuden mainitsi kahdeksan vastaajaa kymmenestä vahvuudeksi. Toiminnan vahvuutena koettiin myös että toiminnassa on mukana toimijoita monista erilaisista organisaatioista, jotka edustavat erilaisia näkemyksiä ja toimintatapoja. Toimintaan osallistuvat lähes kaikki ne tahot, jotka voivat toiminnallaan vaikuttaa ympäristötietoisuuden edistämiseen Pohjois-Pohjanmaalla. Kolmannes vastaajista mainitsi myös eri alojen asiantuntemuksen toiminnan vahvuudeksi. Yhteistyöhalu koettiin vahvuutena ympäristötietoisuustoiminnassa. Osan mielestä alueellinen kattavuus on toiminnan vahvuus.

Suurimpina heikkouksina koettiin toiminnan hajanaisuus ja resurssit. Toimintakenttä koetaan liian laajaksi ja todellinen yhteistyö on vähäistä toteutuksissa. Miltei puolet vastaajista koki toiminnan ”hajanaisena puuhasteluna”. ”Paljon sanoja, vähän villoja” kiteytti yksi vastaaja. Vaikuttavuus on myös monen mielestä yksi vakavimmista toiminnan heikkouksista. Toiminnan ei koettu lisäävän ympäristötietoisuutta. Sitoutuneisuus toimintaan ja tavoitteisiin on myös puutteellista. Kolmannes vastaajista mainitsi resurssipulan. Oman toimen ohessa toimiminen ei ajan puutteen vuoksi ole palkitsevaa. Virkamiehilläkin on vaikeuksia ehtiä mukaan ja luottamushenkilöitä on liian vähän mukana toiminnassa. Kuntaedustajilla on heikot mahdollisuudet vaikuttaa kuntansa päätöksentekoon. Sekä sisäisen että varsinkin ulkoisen tiedotuksen koki moni myös heikkoutena. Toiminta on työvaliokuntakeskeistä ja tieto ei välity edes laajassa neuvottelukunnassa edustetuille tahoille. Toimijoiden erilaisuudesta johtuen tiedotuksen yhtenäistäminen on vaikeaa. Oulu-keskeisyys näkyy myös liikaa toiminnassa.

Yli puolet vastaajista piti laaja-alaisuuden hyödyntämistä mahdollisuutena. Yhteistyötä tulisi kehittää ja syventää eri toimijoiden välillä. Ulkoinen tiedottaminen nähtiin myös mahdollisuutena, jota tulisi kehittää. Yhtenäinen tiedotus lisäisi toiminnan uskottavuutta. Kolmannes vastaajista arveli tiedotuksen kehittämisen tuovan uusia mahdollisuuksia ja erityisesti näkyvyyttä toimintaan. Tiedotettavaa koettiin olevan paljon. Mahdollisuus vaikuttavuuteen nähtiin myös vahvana vaikka vaikuttavuus koettiin heikkoutenakin.

VAHVUUDET Laaja-alaisuus Asiantuntevuus Yhteistyö	HEIKKOUEDET Resurssipula Toiminnan hajanaisuus Tiedotus
MAHDOLLISUUDET Yhteistyö Tiedotus Vaikuttavuus	UHAT Vaikuttamattomuus Turhautuminen Toiminnan pirstaloituminen

Kuva 22. Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat.

Suurin uhka oli vastaajien mielestä toiminnan vaikuttamattomuus, jonka ilmoitti yli puolet vastaajista. Näkymättömyydestä aiheutuu turhautumista toimijoiden keskuudessa. Toinen suuri uhka toiminnan jatkumiselle on resurssipula. Toimintaan turhaututaan vaikuttamattomuuden ja resurssien niukkuuden vuoksi. Uhkana koetaan myös, että jämäkän ja uhratuvaisen vetovastuuorganisaation puuttuessa toiminta pirstaloituu, kukaan ei hallitse kokonaisuutta ja lopulta toiminta hiipuu.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat voidaan esittää myös kaaviona (kuva 22).

5.5.2. Toiminnan näkyminen ja hyöty eri organisaatioissa

Puolet ympäristötietoisuustoimintaan osallistuneista vastaajista toteaa, ettei Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminta näy kovinkaan paljoa heidän organisaatioissaan. Joka kolmannen ainoa toimintamuoto Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimikunnassa on kokouksiin osallistuminen. Aikapula ratkaisee vuositeeman sopivuutta useammin toimintaan osallistumisaktiivisuuden.

Vajaa kolmannes vastaa ympäristötietoisuuden kuuluvan heidän organisaationsa tapaan toimia. Ympäristöasiat ovat oleellinen osa monen toimikunnan jäsenen jokapäiväistä työtä. Ympäristöasioita on otettu huomioon myös organisaation suunnittelussa ja arkirutiineissa kuten kierrätys, lajittelu ja reilun kaupan kahvin käyttö kokouskahvituksessa.

Kaksi kolmesta vastaajasta pitää Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimikunnan työtä tärkeänä vaikutus- ja informaatiokanavana, jossa voi välittää tietämystään ja osaamistaan sekä saada tietoa muiden hankkeista. Laajan sektorin erilaisista näkemyksistä saa ideoita omien toimintamallien kehittämiseen. Toiminnassa mukana olemisesta saadaan myös henkistä tukea ja arvostusta omalle toiminnalle. Imagohyöty mainitaan myös.

5.5.3. Ehdotukset ympäristötietoisuustoiminnan kehittämiseksi

Toiminnan kehittämiseksi moni ehdotus koski tiedottamista. Ideoina toiminnan paremmalle näkymiselle esitettiin muun muassa lehdistötiedotteet, julistekampanjat, teemaan liittyvät logot ja omat nettisivut. Tiedottamisessa kaivattiin korkeampaa profiilia ja konkreettisia toimenpiteitä. Yhtenä keinona esitettiin, että tiedottamista tulisi keskittää yhdelle viikolle vuodessa, jolloin se saa enemmän näkyvyyttä ja kuuluvuutta. Maailman ympäristöpäivä voisi olla myös hyvä esilletulopäivä yhteisille tempauksille ja tiedotustilaisuuksille. Lehdistötiedotteiden teon vastuuta voitaisiin myös jakaa. Tiedotus olisi itsenäistä pienemmissä ryhmissä. Tiedotuksen kohteena tulisi pitää aina tavallisia kansalaisia ja yrityksiä.

Organisointiin ja toimintaan kaivataan selkeyttä. Toiminta voitaisiin saada määrätietoisemmaksi selkeyttämällä eri toimijoiden roolia ja tavoitteita. Pitkän ja lyhyen aikavälin strategia ja toimintasuunnitelma tulisi tehdä yhteistyössä. Kunkin odotukset ja mahdollisuudet tulisi kartoittaa ja arvioida.

Resurssipula mietityttää myös monia: ”Nyt omaa toimintaa ei ole kun ei ole tekijöitä”. Hankkeiden valmisteluun ja koordinointiin tulisi olla varattuna aikaa esimerkiksi toimikunnan sihteerillä. Rahoitusta tulisi hakea toiminnan vakiinnuttamiseksi, vapaaehtois pohjaa ei koettu kyllin hyväksi perustaksi toiminnan suunnittelulle. Monissa kannanotoissa ehdotettiin esilläolon, kannanottojen ja tiedottamisen hoitamisen keskittämistä, mutta toisaalta esitettiin myös selvempää vastualueiden jakoa.

6

Johtopäätökset ja suositukset Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan kehittämiseksi

Ympäristötietoisuustoiminnan kehittämisen ja nykyisen toiminnan pahin este on resurssipula. Toimintaan osallistuvat ainoastaan henkilöt, joilla on kyllin vahva organisaatio taustanaan. Mitä isommasta organisaatiosta on kyse, sen paremmat ovat toimintamahdollisuudet. Silti toiminta on monesti vain kokouksiin osallistumista, muuhun ei riitä aikaa. Vaikka vuositeema koetaan mielenkiintoisena ja sopivana omalle organisaatiolle, ajan puute estää osallistumisen. Vuosittaisen vetovastuun kierrättämisen moni kokee hyvänä, mutta erilaisilla ja etenkin eri kokoisilla organisaatioilla on vaihtelevat mahdollisuudet ottaa vetovastuuvuoro. Resurssipula johtaa myös toiminnan näkymättömyyteen.

Tiedotus koettiin toimijoiden mielestä huonona ja nähtiin selvästi kehittämiskohteena. Toiminta on toimikuntakeskeistä ja tiedon kulku laajaan neuvottelukuntaan on puutteellista. Jokin muukin tiedonvälitys kuin kokousmuistiodien lähettäminen neuvottelukunnan jäsenille voisi olla tarpeellista. Kaksi kertaa vuodessa pidettävä laajan neuvottelukunnan kokous ei ole riittävä foorumi ympäristötietoisuuden edistämiseksi. Ajallisestikin kaksi tuntia on lyhyt aika keskusteluille ja kokousrutiinien läpikäymiselle. Ulospäin näkyvä tiedotus on myös riittämätöntä. Kansalaisten ympäristötietoisuutta ei voi lisätä ellei toiminta näy ulospäin. Tiedotus on merkittävä osa ympäristötietoisuustoimintaa.

Tiedon kulun helpottamiseksi omat verkkosivut olisivat hyvä tapa olla näkyvillä. Internet sisältää mahdollisuuden joustavaan tiedon esittämiseen ja varastointiin. Verkkosivujen hallinnoijan tulisi olla pysyvä. Esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus olisi luonteva sijaintipaikka Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan verkkosivuille. Ympäristö.fi -verkkopalvelu muodostaa ympäristöalan hallinnon alan tiedot ja palvelut kokoavan portaalin, jonka kautta ympäristöhallinnon palvelut ovat saatavissa keskitetysti. Ympäristötietoisuustoiminnan verkkosivut olisivat tuolloin joko Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen hallinnoima tai ympäristökeskuksen sivuilta olisi linkkiyhteys Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan sivuille. Yhteydenotot Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimikuntaan olisi myös sujuvampaa verkkosivuilla olevan pysyvä sihteerille ohjatun sähköpostiosoitteen avulla.

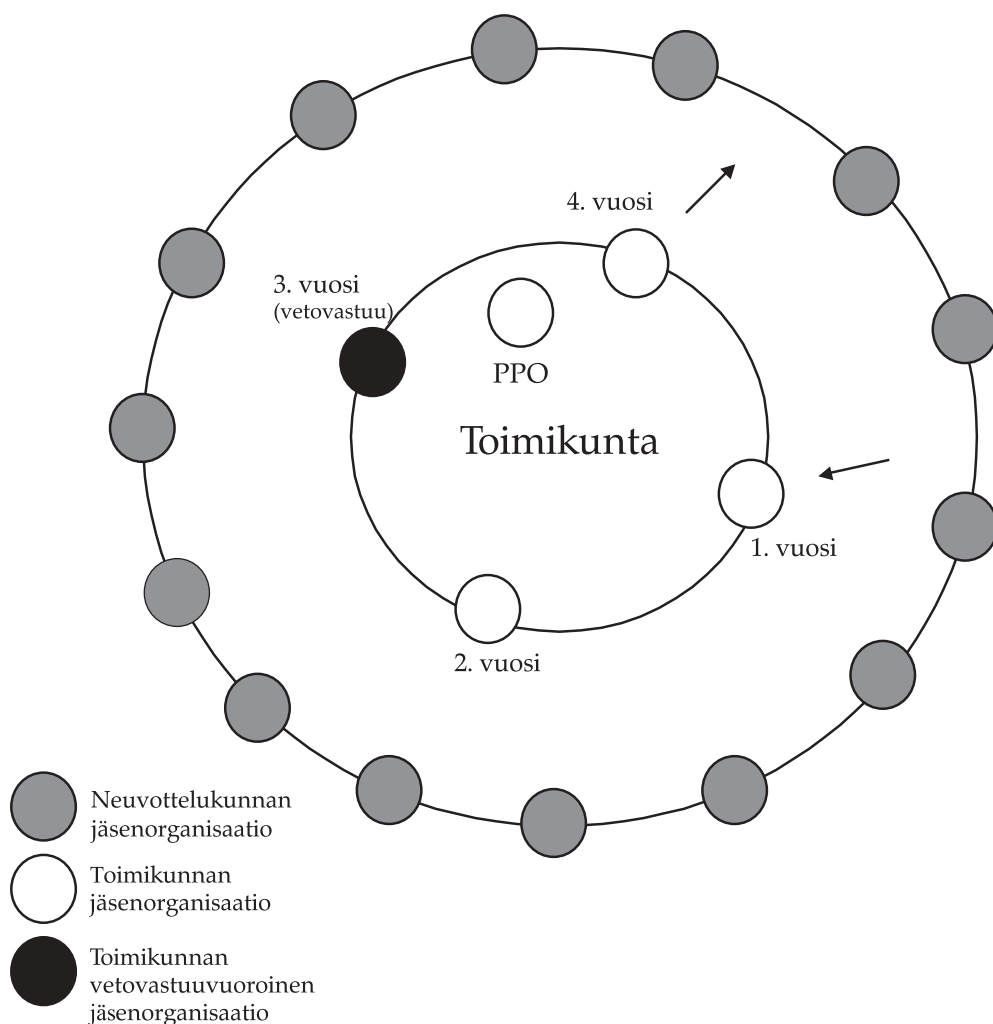
Ympäristötietoisuuspalkinto on hyvä keino olla esillä julkisuudessa ympäristöasioissa. Ympäristöpalkintoa jakaa suurin osa alueellisista ympäristökeskuksista vuosittain. Palkinnon jakamiseen olisi panostettava enemmän. Vuoden 2004 palkinto, joka jaettiin Pohjois-Pohjanmaan kunnallispäivien yhteydessä, sai huomiota tiedotusvälineissä ja paljon positiivista palautetta sekä ehdotuksia, että palkinnonjako olisi vuosittaista. Palkinto voisi saada enemmän huomiota myös maakunnallisen ympäristötietoisuustoimikunnan tiedotuksessa.

Toimintaan on löytynyt vielä kyllin innokkaita toimijoita, jotka resurssipulasta huolimatta ovat pyrkineet osallistumaan toimintaan mahdollisuuksiensa mukaan. Kuitenkin monet, esimerkiksi kuntien ympäristösihteerit, ovat jääneet pois resurssien vähyyden vuoksi. Toiminnan ovat monet kokeneet mielekkääksi ja sitä on syytä jatkaa. Resurssit ovat kuitenkin pienet ja eivät mahdollista toiminnan vetoa pienemmille organisaatioille ellei toiminnan muotoja kyetä muuttamaan nykyisestä. Rahoituksen hakeminen ja yhteistyö toisten pienten organisaatioiden kans-

sa olisi hyvä toimintamuoto pienille organisaatioille. Kun vetovastuuvuoro tiedetään hyvissä ajoin (kolme vuotta aikaisemmin) on hyvin aikaa myös hakea rahoitusta tai järjestää yhteistyötä toisten kanssa.

Toiminnan säännöt koetaan myös puutteellisina. Toisaalta toiminnan luonteeseen liittyvä vapaus on antanut mahdollisuuden toimijoille osallistua ja rakentaa toimintaa oman muotoisekseen. Toiminnan saadessa joka vuosi eri vetäjän, toiminnalla voisi kuitenkin olla selvät säännöt, joille voi toimintaa rakentaa. Säännöt helpottavat myös rutiiniluontoisten toimien hahmottamista uusille toimijoille. Toiminnan pohjaksi ehdotan kuvassa 23 olevaa toiminnan rakennetta. Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimikuntaan valitaan joka syksy uusi organisaatio tai pari pienempää organisaatiota. Vetovastuuvuoro organisaatiolle tulee toimikunnan jäsenyyden kolmantena vuotena. Oman toimintavuoden jälkeen on vielä yksi toimintavuosi ja sen jälkeen on erovuorossa. Näin toimien jäsenyys toimikunnassa olisi nelivuotinen. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus (PPO) on keskeinen alueen ympäristötietoisuuden edistäjä ja sillä voisi olla vakituinen jäsenyys toimikunnassa, jotta toimikuntakeskeinen ympäristötietoisuustoiminta saisi näkyvyyttä aikaisempaa enemmän myös ympäristökeskuksessa ja toimikunnalla olisi vahvempi side ympäristökeskukseen.

Neuvottelukunta

Kuva 23. Ehdotus Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimikunnan rakenteeksi.

Lyhyen ja pitkän aikavälin toimintasuunnitelman laatiminen selkeyttäisi myös toimintaa. Koko neuvottelukunnan on vaikea perehtyä kylliksi toimintasuunnitelman laatimiseen. Laajan neuvottelukunnan kokoukset ovat myös ajallisesti riittämättömät strategian laatimiselle.

Yksittäisellä organisaatiolla on mahdollisuus tehdä vetovastuuvuoden toimintasuunnitelmat hyvissä ajoin valmiiksi, jos toiminnan vetovastuuvuoro on kolme vuotta aiemmin tiedossa. Toiminta voitaisiinkin esitellä jo edellisenä vuonna syksyn neuvottelukunnan kokouksessa, jotta toiminta alkaisi heti vuoden alusta käyntiin. Edellisen vuoden yhteenveto voitaisiin sitä vastoin esitellä vasta neuvottelukunnan kevätkokouksessa.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen johdolla on laadittu Pohjois-Pohjanmaan ympäristöstrategia, joka valmistui syksyllä 2005. Tämän pohjalta voitaisiin harkita uudestaan ympäristötietoisuustoiminnan rakennetta ja merkitystä ympäristötietoisuuden edistämiseksi.

Toiminnan kehittämismallina voidaan käyttää SWOT-analyysin strategiaperustaa (kuva 24). Laaja-alaisuus ja asiantuntemus ovat toiminnan voimavaroja eli tekijöitä, jotka vievät kehitystä eteenpäin ja niitä tulee hyödyntää. Yhteistyö, tiedotus ja vaikuttavuus auttavat saavuttamaan päämääriä. Toimintaa vaikeuttavat puutteet resursseissa ja tiedotuksessa. Toiminnan riskit tulee varmistaa, jotta ne eivät hidasta kehitystä. Toiminnan pirstaloitumista ja vaikuttamattomuutta vastaan tulee puolustautua, jottei toimijoiden turhautuminen vaikeuta päämäärien saavuttamista ja ole riski toiminnalle tulevaisuudessa.

<p>HYÖDYNNÄ Laaja-alaisuus Asiantuntemus</p>	<p>VARMISTA Resurssit Tiedotus</p>
<p>KEHITÄ Yhteistyö Tiedotus Vaikuttavuus</p>	<p>PUOLUSTAUDU Turhautuminen Vaikuttamattomuus Toiminnan pirstaloituminen</p>

Kuva 24. Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan kehittämisen strategiaperusta.

Yhteenveto

Tämä tutkimus käsittelee Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimintaan osallistuneiden ympäristöasenteita ja mielipiteitä toiminnasta ja toiminnan kehittämistä. Tutkimus toteutettiin postikyselynä ja kyselylomakkeessa käytettiin monivalintakysymyksiä ja avoimia kysymyksiä. Aineistona käytettiin lisäksi Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnassa syntyneitä materiaalia kuten kokousmuistioita. Tästä materiaalista koottiin lyhyt Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimikunnan toiminnan historia.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan taustalla on ympäristöhallinnossa tapahtunut rakennemuutos. Maakunnalliset ympäristökeskukset perustettiin 1995. Lakisääteisistä tehtävistä yksi on tuottaa ja jakaa tietoa ja parantaa ympäristötietoisuutta alueellaan.

Vuonna 1996 Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus kutsui koolle edustajia taustayhteisöistä miettimään Pohjois-Pohjanmaan ympäristöohjelman ympäristötietoisuuteen liittyviä tavoitteita. Näin muodostetun ympäristötietoisuusryhmän pohjalta perustettiin syksyllä 1997 maakunnallinen ympäristötietoisuustoimikunta jatkamaan yhteistyötä. Toimikunnan, joka oli noin 14 -jäseninen, valitsi vuosittain laajapohjainen koordinaatioryhmä, jonka jäsenet edustivat kansalaisjärjestöjä, viranomaisia, oppilaitoksia sekä teollisuutta. Toimikunta valitsi puheenjohtajan keskuudestaan ja sihteerinä toimi Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen erikoissuunnittelija tai tiedottaja.

Toimintatapoina oli vuoteen 2001 saakka vuosittaisen avainteman valinta, kampanjat, koulutus, syksyn tietoisuusviikko ja maakunnallisen ympäristötietoisuuden edistämispalkinnon jako. Koordinaatioryhmä kokoontui yleensä kaksi kertaa vuodessa ja valitsi keskuudestaan toimikunnan, joka kokoontui noin kerran kuukaudessa. Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuuspalkinto jaettiin vuosina 1999 ja 2001.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan kehittämisestä heräsi ajatus vuonna 2002. Toimikunta oli liian suuri hoitamaan ja sopimaan käytännön tehtävistä. Toiminnalla ei myöskään ollut selkeää toimintasuunnitelmaa ja sääntöjä. Vuonna 2002 käytiin keskustelua toiminnan kehittämiseksi. Koordinaatioryhmän kokouksessa 7.2.2002 toiminnan kehittämiseksi ehdotettiin neljä toimintamallia, joista yhtään ei hyväksytty jatkokäsittelyyn. Valtaosa koordinaatioryhmään osallistuneista halusi toimintaa jatkettavan entisessä laajuudessaan ja muodossaan. Koordinaatioryhmän kokouksessa 27.3.2002 esiteltiin sääntöluonnos, jossa oli aiempaan tapaan laaja neuvottelukunta (entinen koordinaatioryhmä) ja suppeampi vetovastuisista tahoista muodostuva toimeenpaneva elin, ympäristötietoisuustoimikunta. Toimikunnan jäseniä olisi kerrallaan 4 - 5 ja jäsenyys olisi 3 - 4 - vuotinen, joista yhtenä vuonna jäsenorganisaatio johtaisi toimintaa. Koordinaatioryhmän laajentamiseksi lähetti ympäristökeskus eri toimijatahoille kirjeen, jossa tiedusteltiin halukkuutta osallistua toimintaan. Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan laajassa järjestäytymiskokouksessa 26.11.2002 esiteltiin laajalle neuvottelukunnalle uusi toimintamalli ja ympäristötietoisuustoiminnan järjestäytyminen vuosille 2003 - 2005.

Uuden toimintamallin ensimmäisenä vuonna 2003 vetovastuussa oli Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus, puheenjohtajana toimi Leila Helaakoski. Vuoden 2004 vetovastuuvuorossa oli Oulun yliopisto, puheenjohtajana Kari Laine. Vuoden 2005 vetovastuuvuorossa on ProAgria Oulun Maaseutukeskus, vuonna 2006 Tiehallinto, Oulun piiri ja vuonna 2007 Metsähallitus.

Tutkimuksen asenneosiossa kartoitettiin Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnassa mukana olevien ympäristötietoisuutta. Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimintaan osallistunut ovat keskimäärin 40 - 59 -vuotias, valtion palveluksessa työskentelevä ja omakotitalossa asuva. Asenneväittämiin vastattiin ympäristötietoisemmin kuin suomalaiset keskimäärin muiden vastaavien tutkimuksien perusteella. Yksityisen ihmisen vaikutusmahdollisuudet vastaajat kokevat korkeampana kuin suomalaiset keskimäärin. Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimintaan osallistuneet eivät ole kuitenkaan aivan siinä määrin kuin keskimäärin suomalaiset muissa tutkimuksissa valmiita tinkimään omista elinolosuhteistaan. Energian kulutuksen vähentämiseen toimijat suhtautuivat positiivisesti, mutta jälleen oma valmius maksaa polttoaineesta ei saanut niinkään suurta kannatusta kuin muissa asennetutkimuksissa. Vastaajajoukko on kuitenkin hyvin keski-ikäistä ja muissa tutkimuksissa on nuoret ikäluokat valmiimpia muuttamaan omia elinolosuhteita ympäristön hyväksi. Tieteen ja tekniikan vaikutusmahdollisuuksiin luottavat miehet naisia enemmän. Luonnon arvon vastaajat näkevät muutenkin kuin pelkkänä resurssivarastona ja luonnonvarojen käyttöä pidetään harkitsemattomana. Yhteiskunnalliset keinot koetaan miltei samoin kuin muissa vastaavissa tutkimuksissa. Ympäristöriskosten rangaistuksien koventamisen ja ympäristölle haitallisten tuotteiden korkeamman verotuksen puolella oli suurempi osuus vastaajista kuin muissa asennetutkimuksissa.

Merkittävimminä ympäristöongelmina Pohjois-Pohjanmaalla vastaajien mielestä olivat jätemäärän kasvu ja vesistöjen saastuminen. Myös maaseutumaiseman ja luonnonmaiseman katoaminen oli merkittävä ympäristöuhka. Miesten ja naisten välillä ei ollut ympäristöasenteissa havaittavissa suuria eroja. Miehet olivat hieman huolestuneempia kuin naiset ympäristöuhkista ja yksittäisissä mielipideväittämässä oli satunnaisia eroja sukupuolten välillä. Muihin tutkimuksiin verrattaessa oli merkille pantavaa, että naiset eivät olleet tässä tutkimuksessa miehiä enemmän huolestuneita ympäristöongelmista. Naisten huolestuneisuus ympäristöuhkista oli kaikissa muissa asennetutkimuksissa huomattavasti suurempaa kuin miesten. Lisäksi tässä tutkimuksessa ilman saastuminen ei ollut vastaajien mielestä merkittävä huolenaihe, muissa tutkimuksissa ilman saastuminen oli yksi merkittävimmistä ympäristöuhkista. Ympäristötietoisuustoimintaan osallistuneilla on kuitenkin enemmän tietoa ympäristöasioista kuin suomalaisilla keskimäärin, joka voi selittää erot ympäristöuhkien kokemisessa.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimintaan osallistuneet ovat verrattaessa muihin asennetutkimuksiin keskimääräistä innokkaampia kierrättämään ja luontoharrastuksissaan. Naiset ovat arkielämän käytännöissä kuitenkin ympäristötietoisempia kuin miehet. Työmatka kuitenkin kuljetaan henkilöautolla huomattavasti useammin kuin suomalaiset keskimäärin vastaavien muiden asennetutkimusten mukaan.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien kartoittamiseksi laadittiin SWOT -analyysi. Vahvuuksina toimijat kokivat toiminnan laaja-alaisuuden ja monipuolisen asiantuntemuksen. Yhteistyöhalu oli myös monen mielestä vahvuus. Heikkouksia olivat resurssien puute, tiedotus ja toiminnan hajanaisuus. Mahdollisuuksia nähtiin yhteistyön kehittämisessä ja syventämisessä sekä yhtenäisessä tiedotuksessa. Toiminnan pahin uhka oli toimijoiden mielestä vaikuttamattomuuden ja resurssien niuk-

kuuden aiheuttama toimijoiden turhautuminen. Toiminnan myös pelättiin pirstaloituvan ja hiipuvan kokonaan, jollei tarpeeksi jämääkää vetovastuuorganisaatiota löydy toiminnan vetäjäksi.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminta ei kuitenkaan näy toimintaan osallistuneissa organisaatioissa. Kokoukseen osallistuminen on monelle ainut toimintamuoto. Aikapula on pahin este toimintaan osallistumiselle, vaikka toimijat kokisivat vuositeeman mielenkiintoiseksi ja mahdolliseksi toteuttaa sitä myös omassa organisaatiossaan. Ympäristötietoisuus kuuluu kuitenkin vastaajien organisaatiossa tapaan toimia. Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimintaa pidetään kuitenkin tärkeänä vaikutus- ja informaatiokanavana.

Lähteet

- Aalto, P. 1986. Kuluttajien ympäristöä koskevat asenteet. Helsinki. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja, D-77. 106 s.
- Aartolahti, T. 1988. Muuttuva ympäristö. *Natura* 25(4): 9–13.
- Allardt, E. 1991. Kestävän kehityksen yhteiskunnallisista edellytyksistä. Julk. Massa, I. & Sairinen, R. (toim.). Ympäristökysymys, ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle. Gaudeamus, Helsinki. S. 11–23.
- Anttila, U. 1991. Naisnäkökulmia ympäristökriisiin. Julk. Massa, I. & Sairinen, R. (toim.). Ympäristökysymys, Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle. Gaudeamus, Helsinki. S. 195–211.
- Berleant, A. 1995. Mitä on ympäristöestetiikka? Julk. Haapala, A., Honkanen, M. & Rantala, V. (toim.). Ympäristö, arkkitehtuuri, estetiikka. Helsinki. S. 66–83.
- Bäckman, R. & Lemmetyinen, A. 1992. Strategia tietohallintoon. Valtion hallinnon kehittämisskeskus. Koteva Oy, Turku. 64 s.
- Carson, R. 1963. Äänetön kevät. 2.p. Tammi, Helsinki. 256 s.
- Dudley, J. W. 1989. 1992 - Strategies for The Single Market. Kogan Page, Lontoo. 400 s.
- Elinkeinoelämän Valtuuskunta (EVA) 1985. Murros vai muutos. EVA -raportti suomalaisesta mielipideilmastosta. EVA, Helsinki. 62 s.
- Elinkeinoelämän Valtuuskunta (EVA) 1987. Avautuva ja sulkeutuva Suomi. EVA -raportti suomalaisten asenteista. EVA, Helsinki. 92 s.
- Elinkeinoelämän Valtuuskunta (EVA) 1989. Kriittisinä 90 -luvulle. Suomi erilaistuu ja samanaistuu. EVA -raportti suomalaisten asenteista. EVA, Helsinki. 100 s.
- Elinkeinoelämän Valtuuskunta (EVA) 1991. Suomi etsii itseään. Raportti suomalaisesta mielipideilmastosta 1990. EVA, Helsinki. 106 s.
- Elinkeinoelämän Valtuuskunta (EVA) 1992. Suomi uudessa Euroopassa. Raportti Suomesta muuttuvan Euroopan osana. EVA, Helsinki. 88 s.
- Elinkeinoelämän Valtuuskunta (EVA) 1993. Kansa tienhaarassa. Raportti suomalaisten asenteista 1993. EVA, Helsinki. 112 s.
- Elinkeinoelämän Valtuuskunta (EVA) 1995. Epävarmuuden aika. Matkalla uuteen. Raportti suomalaisten asenteista 1995. EVA, Helsinki. 112 s.
- Elinkeinoelämän Valtuuskunta (EVA) 1997. Menestyksen eväät. Raportti suomalaisten asenteista 1997. EVA, Helsinki. 96 s.
- Elinkeinoelämän Valtuuskunta (EVA) 1999. Erivauhtiset suomalaiset. Raportti suomalaisten asenteista 1999. EVA, Helsinki. 88 s.
- Elinkeinoelämän Valtuuskunta (EVA) 2001. Erilaisuuksien Suomi. Raportti suomalaisten asenteista 2001. EVA, Helsinki. 101 s.

- Elinkeinoelämän Valtuuskunta (EVA) 2003. Vaateliias vaalikansa. Raportti suomalaisten asenteista 2003. EVA, Helsinki. 116 s.
- Epäily, N. & Hirvelä, M. 1997. Oulun seudun terveysalan opettajien ympäristötietoisuus, näkemykset vastuusta ja vaikutusmahdollisuuksista sekä omista ympäristökasvatusedellytyksistään. Pro gradu –tutkielma. Käyttäytymistieteiden laitos, Oulun yliopisto. 101 s.
- Etelä-Savon, Keski-Suomen, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon ympäristökeskukset 1998. Tiedosta tietoisuudeksi, ympäristöviestinnän strategia 1997–2000. 22 s.
- Haikonen, J. & Kiljunen, P. 2003. Mitä mieltä suomalainen? EVAN:n asennetutkimuksien kertomaa vuosilta 1984–2003. EVA raportti. Taloustieto, Helsinki. 426 s.
- Haila, Y. & Levins, R. 1992. Ekologian ulottuvuudet. Vastapaino, Tampere. 345 s.
- Hakala, H. & Välimäki, J. 2003. Ympäristön tila ja suojelu Suomessa. Suomen ympäristökeskus. Gaudeamus, Helsinki. 446 s.
- Jeronen, E. (toim.). 1994. Perustietoa ympäristökasvattajalle I. Monitieteinen näkökulma luonnonympäristöön ja rakennettuun ympäristöön. Täydennyskoulutuskeskus, Oulun yliopisto. 182 s.
- Järvikoski, T. 1990. Nuoret ja ympäristökysymys, Oululaisia lukiolaisia ja ammattikoululaisia koskeva kyselytutkimus. Oulu. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 72/1990. 48 s.
- Järvikoski, T. & Kemppainen, T. 1991. Ammattiryhmät ja ympäristökysymys. Oulu. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 81/1991. 62 s.
- Järvikoski, T. 2001. Ympäristötietoisuuden käsitteestä ja ilmiöstä. Julk. Jeronen, E. & Kaikkonen, M. (toim.). Ympäristötietoisuus - näkökulmia eri tieteenaloilta. Oulun yliopisto. S. 7–21.
- Järvinen, M. 1995. Ympäristöystävä vai vapaamatkustaja? - tutkimus nuorten ympäristöasenteista. Suomen ympäristö 1. Suomen ympäristökeskus. Painatuskeskus, Helsinki. 71 s.
- Kaila-Kangas, L., Kangas, R. & Piirainen, H. 1994. Ympäristöasennebarometri. Painatuskeskus, Helsinki. VYH-julkaisusarja A 182. 178 s.
- Karjalainen, P. T. 2004. Ympäristö ulkoa ja sisältä: Geografiasta geobiografiaan. Julk. Mäntysalo, R. (toim.). Paikan heijastuksia - Ihmisen ympäristösuhteen tutkimus ja representaation käsite. Gummerus Oy, Jyväskylä. S. 49–68.
- Kela-Löytynoja, E. (toim.). 1996. Tavoite- ja toimintasuunnitelma ympäristötietoisuuden edistämiseksi Pohjois-Pohjanmaalla. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus. Oulu. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen moniste 3. 29 s.
- Kestävä kehitys ja Suomi. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kestäväan kehitykseen tähtäävistä toimista. 1990. Valtion painatuskeskus, Helsinki. 97 s.
- Kestävä kehitys - lähivuosien toimenpiteitä Suomessa ja Suomen kansainvälisessä yhteistyössä 1995. Suomen kestäväan kehityksen toimikunta. Ympäristöministeriö, Helsinki. 208 s.
- Kokkonen, T. 1997. Pohjoiskarjalaisten ympäristöasenteet. Kyselytutkimus pohjoiskarjalaisten ympäristöasenteista ja -käyttäytymisestä. Joensuu. Pohjois-Karjalan ympäristökeskuksen monisteita 20. 87 s.

- Kortelainen, J. & Kotilainen, J. 1994. Ympäristön paikalliset tulkinat. Ympäristötietoisuuden muutos tehdasyhdyskunnassa. Joensuun yliopiston monistuskeskus, Joensuu. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 109. 136 s.
- Koskinen, K. 1994. Ympäristönsuojelusta 'Kestävään kehitykseen', Kansallinen ympäristöpolitiikka ja ekologinen modernisaatio. Turun yliopisto, Satakunnan ympäristötutkimuskeskus. Painosalama Oy, Turku. Sykesarja A 6. 101 s.
- Kultalahti, O. 1990. Yhteiskunta ja alue: johdatus alueelliseen ajattelutapaan. Finnpublishers, Tampere. 189 s.
- Lahtelaisten ympäristötietoisuuden kartoittaminen kesällä 1996. Lahden kaupunki. Lahti. Valvonta- ja ympäristökeskuksen julkaisuja Sarja A 3/97. 18 s.
- Lahti, V. & Saarela, I. 1991. Kun vesi on myrkyä, tapaustutkimus myrkkyyntömmuudesta Kärkölen Järvelässä. Julk. Massa, I. & Sairinen, R., (toim.), Ympäristökysymys, Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle. Gaudeamus, Helsinki. S. 307–325.
- Massa, I. 1998. Toinen ympäristötiede, kirjoituksia yhteiskuntatieteellisestä ympäristötutkimuksesta. Gaudeamus, Tampere. 286 s.
- Massa, I. 1991. Suunnistus ympäristösosiologiaan. Teoksessa Massa, I. & Sairinen, R. (toim.) Ympäristökysymys. Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle. Helsinki. S. 66–92.
- Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J. & Behrens, W. W. 1973. Kasvun rajat: Ihmiskunnan kohtalontilannetta koskevaan Rooman klubin tutkimussuunnitelmaan liittyvä raportti [alkuperäisteos *The Limits to Growth* 1972]. Tammi, Helsinki. 204 s.
- Määttä, Y. 1996. Ympäristökysymysten rationaalinen arvottaminen, analyysi ihmisten ympäristötietoisuuden yhteiskunnallisuudesta. Suomen ympäristökeskus. Helsinki. Suomen ympäristökeskuksen moniste 43. 83 s.
- Nurmela, J. 1990. Tietoja suomalaisten energiamaailmista ja energian käytöstä. Valtion painatuskeskus, Helsinki. Tilastokeskus. Sarja D:188. 55 s.
- Nykysuomen sanakirja osa VI. 1996. Ts-Ö. Lyhentämätön kansanpainos. 14. p. WSOY, Juva. 806 s.
- Palmberg, I. 2003. Ympäristöongelmat ja ihmisen tulevaisuus – Mitä ympäristöaiheinen ylioppilasaine kertoo abiturienttien ympäristötietoisuudesta? *Kasvatus* 34(2): 152–161.
- Palokangas, R., Tarukannel, V. & Nuuja, I. 1986. Ympäristönsuojelun hallinto ja lainsäädäntö. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki. 320 s.
- Pietarinen, J. 1987. Ihmisen luontoa koskevat filosofiset perusenteet. Julk. Aho, L. & Sivonen, S. (toim.): Oikeutemme ympäristöön. Puheenvuoroja eri tieteen aloilta. WSOY, Porvoo. S. 42–60.
- Pietarinen, J. 1992. Ihmiskeskeinen ja luontokeskeinen ympäristöetiikka. Julk. Kansanvalistusseura ja aikuiskasvatuksen tutkimusseura & Kajanto, A. (toim.): Ympäristökasvatus. Vapaa sivistystyö 33. vuosikirja. Kirjastopalvelu Oy, Helsinki. S. 33–45.
- Pietarinen, J. 2001. Ympäristöfilosofia ja etiikka. Julk. Pietarinen, J., Jokinen, P., Järvikoski, T., Hoffrén, J. & Gustafsson, J. (toim.): Ympäristönsuojelu ja yhteiskunta. Turun yliopisto, Turku. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A:59. S. 7–44.

- Pohjois-Pohjanmaan ympäristöohjelma. 1997. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Raahen Alueelliset ympäristöjulkaisut 48. 101 s.
- Pohjois-Pohjanmaan ympäristöohjelma. 2002. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus. < <http://www.vyh.fi/poltavo/ohjelma/ppo/ympo.htm> > . 19.12.2002.
- Ponnikas, J. 2003. Globaali käsite paikallisessa kontekstissa: Kestävän kehityksen paikallistuminen Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun EU:n aluepolitiikan toimijoiden mielipidemäärittämissä vuosina 1995-2002. REDEC Kajaani, Research Reports 9. 242 s.
- Rannikko, P. 1995. Ympäristötietoisuus ja ympäristörivistiriidat. Julk. Järvikoski, T., Jokinen, P. & Rannikko, P.: Näkökulmia ympäristösosiologiaan. Turku. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A:33. S. 65–91. Turku.
- Ranta, H. (toim.). 2000. Ympäristölainsäädäntö 2000. Kauppakaari Oyj, Helsinki. 663 s.
- Rouhiainen, S. 1991. Ympäristöpolitiikka Suomessa. Julk. Massa, I. & Sairinen, R. (toim.) Ympäristökysymys. Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle. Gaudeamus, Helsinki. S. 219–247.
- Ruokovirta, M. 1995. Ympäristövalistus - ympäristötietoisuus - ympäristöteot. Ympäristö ja Terveys 26: 7 - 8. 2 - 5.
- Suhonen, P. 1994. Mediat, me ja ympäristö. Kustannusyhtiö Hanki ja Jää, Helsinki. 202 s.
- Tanskanen, E. 1997. Suomalaiset ja ympäristö kansainvälisestä näkökulmasta. Hakapaino Oy, Helsinki. Tilastokeskus. Tutkimuksia 225. 153 s.
- Tilastokeskus. 2003. StatFin-tilastopalvelu. Väestö. <http://statfin.stat.fi/>. (12.12.2004.)
- Tilastokeskus. 2002. StatFin-tilastopalvelu. Väestö. <http://statfin.stat.fi/>. (12.12.2004.)
- Tilastokeskus. 2003. StatFin-tilastopalvelu. Asuminen. <http://statfin.stat.fi/>. (12.12.2004.)
- Tirkkonen, J. & Jokinen, P. 2001. Ympäristöhallinnon vakiintuminen ja toimiala. Julk. Haila, Y. & Jokinen, P. (toim.). 2001. Ympäristöpolitiikka - Mikä ympäristö, kenen politiikka. Vastapaino, Jyväskylä. S. 65–77.
- Tuhkanen, S. 1996. Uudelleen suuntautuva luonnonmaantiede. Terra 108(1): 49–51.
- Tulokas, R. 1990. Suomalaiset ja ympäristö. Tilastokeskus, STV, Ympäristö 1990: 2. Tilastokeskus, Helsinki. 67 s.
- Tulokas, R. 1998. Suomalaiset ja ympäristö. Tilastokeskus, STV, Ympäristö 1998: 10. Tilastokeskus, Helsinki. 80 s.
- Tulokas, R. 2002. Suomalaiset ja ympäristö. Tilastokeskus, STV, Ympäristö ja luonnonvarat 2002:1. Tilastokeskus, Helsinki. 80 s.
- Tulokas, R. 2004. Ympäristötilasto 2004. Tilastokeskus, STV, Ympäristö ja luonnonvarat 2004:2. Tilastokeskus, Helsinki. 196 s.
- UNCED. 1993. YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssi, Rio de Janeiro 3.-14.6.1992. Ympäristöministeriö ja Ulkoministeriö, Helsinki. 239 s.
- Uusitalo, L. 1986. Suomalaiset ja ympäristö. Tutkimus taloudellisen käyttäytymisen rationaalisuudesta. Helsinki. Acta Academiae Oeconomicae Helsingiensis A:49. 170 s.

- Viinikainen, T. (toim.). 1997. Yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus Suomessa. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. Suomen ympäristö 99. 121 s.
- Vilka, L. 1993. Ympäristöetiikka - vastuu luonnosta, eläimistä ja tulevista sukupolvista. Yliopistopaino, Helsinki. 238 s.
- Yhteinen tulevaisuutemme, ympäristön ja kehityksen maailmankomission raportti. 1988. Ulkoasiainministeriö, Ympäristöministeriö. Valtion painatuskeskus, Helsinki. 347 s.
- Yli-Jokipii, P. 1983. Luonto ja ihminen maantieteen tutkimuskohteena – kehityslinjoja. Julk. Kostiainen, A. (toim.). 1983. Historian perintö 9. Ihminen ja Luonto. Turun yliopiston historian laitos. Turun yliopiston offset-paino, Turku. S. 217–233.
- Ympäristöministeriö. 1995. Ympäristöohjelma 2005. Ympäristöministeriö, Helsinki. 144 s.
- Ympäristöministeriö 1983-2003. 2005. Ympäristöministeriö. <http://www.ymparisto.fi> > Ympäristöministeriö > Julkaisut > Esitteet > Ympäristöministeriön historiikki (23.3.2005.)
- Ympäristön ja kehityksen Suomen toimikunnan mietintö. 1989. Komiteamietintö 1989:9. Valtion painatuskeskus, Helsinki. 264 s.
- Ympäristösanasto, Ympäristöalan keskeiset käsitteet ja termit. 1998. Tekniikan sanastokeskus ry. Gummerus, Jyväskylä. 163 s.
- Ympäristötietoisuuden edistämisen toimintasuunnitelma vuodelle 2002. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus. Moniste. 3 s.

Ympäristötietoisuusryhmän järjestäytymiskokous 11.9.1996

Mukana kokouksessa olivat 33 henkilöä seuraavista taustayhteisöistä:

Timo Yrjänä, Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus
Reijo Härkman, Pohjois-Pohjanmaan kalamiespiiri
Mikko Liukkonen, Suomen kalamiesten keskusliitto
Mikko Pajunen, Oulun vesiensuojeluyhdistys
Pertti Kokkonen, Oulun lääninhallitus
Risto Virtanen, Rautaruukki Oy
Hannu Salmi, Muhoksen kunta
Matti Tynjälä, Oulun kaupungin ympäristövirasto
Merja Ylönen, Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri
Sari Reinikainen-Laine, Pohjois-Pohjanmaan yrittäjät
Liisa Karhumaa, Oulun terveydenhuolto-oppilaitos
Sirpa Suhonen, Oulun terveydenhuolto-oppilaitos
Mirja Heikkinen, Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus
Britta Passoja, Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus
Pekka Hynninen, Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus
Aila Halonen, Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus
Kaija Karhunen, Koivikon maatalousoppilaitos
Seija Lehto, Limingan kotitalousoppilaitos
Sisko Kvist, Jätehuoltoyhdistys
Maija-Liisa Junttila, Rantakylän ala-aste
Juhani Keränen, MTK
Maija Jokiharju, Oulunsalon kunta
Eila Öljymäki, Limingan kunta
Raija Hyvärinen, Jätehuoltolaitos
Pentti Luoma, Oulun yliopisto IISO
Marjukka Riihimäki, Ketolanperän koulu
Keijo Vähä, Rantsilan kunta
Jorma Hytönen, Kuusamon kunta
Maija-Liisa Perälä, Oulun koti- ja laitostalousoppilaitos
Tarja Rauma, Pohjois-Pohjanmaan ammattioppilaitos
Reijo Haapalahti, Pohjois-Pohjanmaan ammattioppilaitos

Ympäristöohjelman tietoisuusosion valmistelutyö:

Ympäristötietoisuusryhmän työjaosto valittiin kokoamaan taustayhteisöjen materiaalia:

Merja Ylönen, Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri
Timo Yrjänä, P-P ympäristökeskus
Pirkko-Liina Elomaa, Oulun yliopisto, täydennyskoulutuskeskus
Eila Jeronen, Oulun yliopisto, OKL
Reijo Flink, MTK
Sirpa Suhonen, Oulun terveydenhuolto-oppilaitos
Mikko Liukkonen, Suomen kalamiesten keskusliitto
Maija Jokiharju, Oulunsalon kunta
Pauli Määttä, Metsähallitus
Eeva-Liisa Repo/ Irmeli Ruokanen, Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskus

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuuspalkinnon säännöt:

- 1) Palkinnon tavoitteena on osaltaan edistää ympäristötietoisuutta sekä nostaa esiin hyviä esimerkkejä ansiokkaasta ympäristötietoisuustoiminnasta ja kestäväen kehityksen edistämisestä.
- 2) Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuuspalkinto voidaan myöntää merkittävästä tai esimerkillisestä ympäristötietoisuuden edistämisestä maakunnan alueella.
- 3) Palkinnon myöntää Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimikunta
- 4) Palkinnon saaja(t) voi olla yhteisö, ryhmä tai yksityinen henkilö.
- 5) Palkinto voidaan myöntää vuosittain tai joka toinen vuosi ympäristötietoisuustoimikunnan harkinnan mukaan.
- 6) Palkinnon teema ja mahdolliset palkinnonsaajat määritellään vuosittain tai joka toinen vuosi. Näin palkintoehdokkaita voidaan vertailla paremmin.
- 7) Palkinto on julkinen tunnustus, josta tiedotetaan tiedotusvälineille.
- 8) Palkintona myönnetään kunniakirja ja muistoesine
- 9) Perusteltuja esityksiä palkinnonsaajiksi voivat tehdä Pohjois-Pohjanmaan asukkaat ja yhteisöt sekä kunnan ja valtion viranomaiset.
- 10) Esitykset toimitetaan määräaikaan mennessä ilmoitettuun osoitteeseen.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminta

Toiminnan tavoitteena on:

- edistää kestävästä kehityksestä Pohjois-Pohjanmaalla tukemalla jäsenorganisaatioiden tekemää ympäristötietoisuutta edistävää työtä
- tehdä tunnetuksi jäsenorganisaatioiden ympäristötietoisuustoimintaa
- lisätä yhteistyötä osallistujien välillä
- toimia keskustelufoorumina

Toiminnan organisointi:

- tietoisuustoiminnan neuvottelukunta
- tietoisuustoimikunta

Tietoisuustoiminnan neuvottelukunta

Kokoonpano:

Neuvottelukunta on ympäristöalan avoin yhteistyöelin, jonka jäsenet voivat edustaa seuraavia tahoja

- hallinto (valtio, kunnat)
- oppi- ja tutkimuslaitokset
- elinkeinoelämä (yritykset)
- järjestöt, yhdistykset
- seurakunnat

Kokoontuminen:

Kaksi kertaa vuodessa (helmikuu ja marraskuu)

Syyskokous

- valitaan 3 jäsenorganisaatiota 3-vuotiskaudeksi toimikuntaan
- sovitaan vetovastuut 1 vuosi/tmk-jäsenorg.
- päätetään vuositeemat (teema a, vast.org.A)
- kuluneen vuoden toteumaraportin käsittely

Kevätkokous

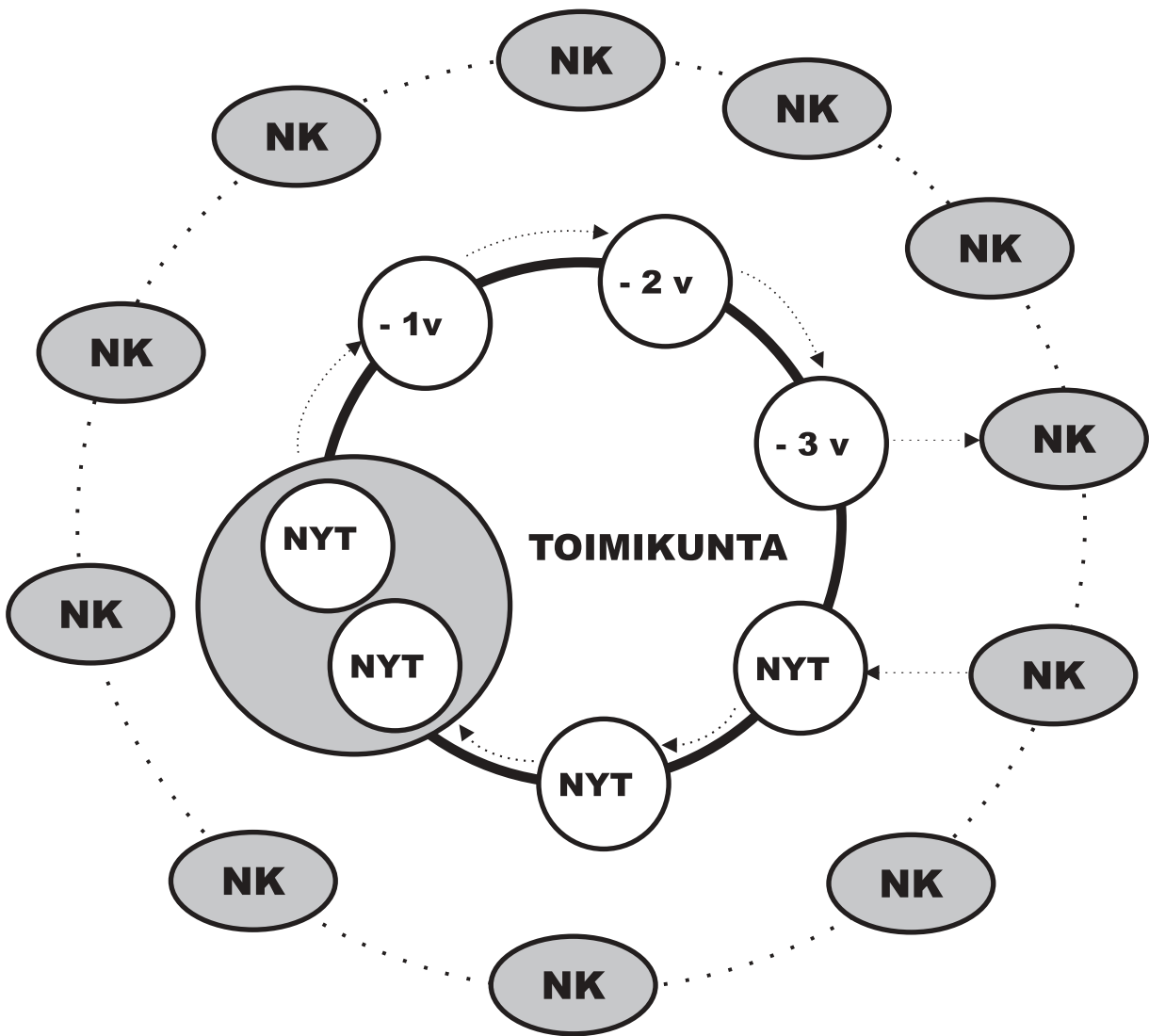
- hyväksytään vuoden teeman toimintasuunnitelma vetovastuisen esityksestä
- teemaan liittyvä alustus ja keskustelu

Tietoisuustoimikunta

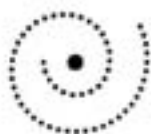
- kokoonpano: edellisen 3-vuotisjakson ja kuluvan jakson jäsenorganisaatioiden edustajat ja vetovuoroisesta organisaatiosta kaksi edustajaa (7 jäsentä)
- puheenjohtaja ja sihteeri vetovastuisesta organisaatiosta
- kutsuu koolle neuvottelukunnan kevät- ja syyskokoukset
- tekee vuositeeman toteutussuunnitelman vetovastuisen organisaation valmistelun pohjalta
- koordinoi vuositeeman toteutusta koko maakunnassa
- tekee syyskokoukselle toteumaraportin
- valmistelee alustavan esityksen seuraavan 3-vuotisjakson vuositeemoiksi oman jaksonsa viimeisenä vuotena

YMPÄRISTÖTIETOISUUSTOIMINTA

NK = neuvottelukunta

ARKISTOKAPPALE

POHJOIS-POHJANMAAN
YMPÄRISTÖKESKUS

Päiväys

Dno

7.6.2002

1100J0034

Jakelun mukaan

Viite

Asia

Ympäristötietoisuustoiminnan järjestäminen Pohjois-Pohjanmaalla

Pohjois-Pohjanmaalla on toiminut vuodesta 1997 lähtien maakunnan eri toimijoista koostuva ympäristötietoisuuden koordinaatioryhmä ja toimikunta. Työn käytännön organisoinnista on vastannut Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus ja viimeksi puheenjohtajana on toiminut Sisko Kvist Jätehuoltoyhdistyksestä.

Ympäristötietoisuuteen liittyvä toiminta on Pohjois-Pohjanmaalla monimuotoista koko maakunnan kattavaa ympäristöasioiden esille nostamista. Toiminnan laajuudesta johtuen ympäristötietoisuuden koordinaatioryhmä on päättänyt esittää toiminnan kehittämistä niin, että käytännön toiminnasta vastaavaa toimikuntaa johtaisi vuorovuosin vaihtuva taho. Uuden esityksen etuna nähtiin mm. toiminnan monipuolistuminen ja vuosittainen vaihtelu eri organisaatioiden näkökulmasta. Maakunnan laajuisena toiminta voisi painottua eri vuosina alueellisesti tai organisaatiopohjaisesti. Yhteisesti sovittavan teemavuoden aiheen mukaisesti myös pienet organisaatiot voivat osallistua toimintaan omien resurssiensa mukaan.

Liitämme ohien ehdotuksen toiminnan järjestämiseksi.

Kiitämme tähänastisesta toiminnastanne ja toivomme teidät lämpimästi tervetulleeksi uudistettuun ympäristötietoisuustoimintaan Pohjois-Pohjanmaalla. Kerromme mielellään teille ehdotuksemme sisällöstä ja olemme valmiit tapaamaan ja keskustelemaan osallistumisestanne lähitulevaisuudessa. Samalla pyydämme teiltä suostumusta ottaa vastaan tietoisuustoimikunnan vetovastuu vuonna 2003, 2004 tai 2005. Pyydämme vastausta osallistumisestanne 15.8.2002 mennessä.

Johtaja

Mauno Rönkkömäki

Liitteet:

1-3 Tietoisuustoiminnan tavoitteet ja esitys tulevaksi organisaatioksi

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Telefaksi	Www-osoite
Isokatu 9, Oulu Kokkolan toimisto: Torikatu 40 B, Kokkola	PL 124, 90101 Oulu 67100 Kokkola	Vaihde (08) 3158 300 Vaihde (06) 3676 397	(08) 3158 305 (06) 3676 360	http://www.ymparisto.fi/ppo

J a k e l u :

Oulun lääninhallitus, maaherra Eino Siuruainen, lääninsivistysneuvos Pertti Kokkonen
lääninsosiaali- ja terveystieteiden neuvos Marja-Leena Kärkkäinen
Tuomiokapituli, piispa Samuel Salmi
Pohjois-Pohjanmaan liitto, maakuntajohtaja Pentti Lampinen
Pohjois-Pohjanmaan työvoima- ja elinkeinokeskus, johtaja Leila Helaakoski
Oulun yliopisto, rehtori Lauri Lajunen, koordinaattori Erkki Alasaarela, johtaja Kari Laine
Oulun kaupunki, kaupunginjohtaja Kari Nenonen, apulaiskaupunginjohtaja Matti Pennanen,
apulaiskaupunginjohtaja Silja Hiironniemi, ympäristöjohtaja Pekka Vuonnonvirta.
Metsähallitus, aluejohtaja Jussi Kumpula, ympäristöpäällikkö Juhani Karjalainen, aluejohtaja Pertti
Oikarinen, aluejohtaja Arto Ahokumpu
Tiehallinto, Oulun tiepiiri, johtaja Erkki Myllylä
Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskus, johtaja Niilo Piisilä
Oulun Maaseutukeskus, johtaja Vesa Nuolioja
Oulun kauppakamari, toimitusjohtaja Jaakko Okkonen
Oulun kaupunki / Oulun Energia, toimitusjohtaja Tapani Kurkela, johtaja Risto Kantola
Oulun kaupunki / Oulun Jätehuolto, johtaja Markku Illikainen
Oulun ev.-lut. seurakuntayhtymä, tuomiorovasti Heikki Karvosenoja
Oulun seudun ammattikorkeakoulu, rehtori Lauri Lantto
Oulun seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä, johtaja Matti Määttä
Pohjois-Pohjanmaan seutukuntien kehittämispäälliköt:
Tapani Turpeinen, Iin seutukunta
Leo Aho, Raahen seutukunta
Hannu Saarinen, Siikalatvan seutukunta
Jari Hentilä, Koillismaan kehittämiskeskus
Timo Kiema, Ylivieskan seutukunta
Esa Jussila, Nivala-Haapajärven seutukunta

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuus/ Koordinaatioryhmä:
Metsähallitus, Pohjanmaa, Pauli Määttä
Oulun lääninhallitus, Sivistysosasto, Esko Lämsä
Pohjois-Pohjanmaan liitto, Eija Salmi
Pohjois-Pohjanmaan liitto, Ismo Karhu
Oulun maaseutukeskus, Soila Hiltunen
Oulun maaseutukeskus, Marja Vehnämaa
Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskus, Eeva-Liisa Repo
MTK Pohjois-Pohjanmaa, Reijo Flink
Oulun yliopisto, KTK, Eila Jeronen
NorTech Oulu, Pirkko-Liina Elomaa
Oulun yliopisto, opiskelija Outi Virkkula
Rautaruukki Steel, Eila Paldanius
Haukiputaan kunta, ympäristösihteeri Jussi Muilu
Kuusamon kaupunki, Teemu Junttila
Limingan kunta, Eila Öljymäki
Merijärven kunta, Kaija Eskola

Oulun kaupunki, Ympäristövirasto, Marketta Karhu
 Oulun kaupunki, Ympäristövirasto, Heini Iinatti
 Oulunsalon kunta, ympäristösihteeri Maija Jokiharju
 Rantsilan kunta, Keijo Vähä
 Taivalkosken kunta, Hannu Kesti
 Oulun jätehuolto, Raija Hyvärinen
 Jätehuoltoyhdistys, Sisko Kvist
 Oulun 4H-piiri, Niilo Takkunen
 Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri ry, Merja Ylönen
 Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri ry, Esko Saari
 Suomen kalamiesten keskusliitto, Mikko Liukkonen
 Pohjois-Pohjanmaan yrittäjät ry, Sari Reinikainen-Laine
 Mannerheimin lastensuojeluliitto, Oulun yliopiston arkkitehtuurin osasto, Anja Allas
 Oulun läänin vihreät ry, Taina Pitkänen-Koli
 Pohjois-Pohjanmaan Marttaliitto, Tuija Biskop
 Suomen ympäristökeskus/ Vesivarat, Vesi- ja ekotekniikka, Raimo Ihme
 Pohjois-Pohjanmaan kalamiespiiri, Reijo Härkman
 Oulun Vesiensuojeluyhdistys, Seppo Huuskonen
 Perämeren kalastajien keskusliitto, Jukka Pirttijärvi
 OAMK/ Luonnonvarayksikkö, Kaija Karhunen
 Oulun kotitalousoppilaitos, Maija-Liisa Perälä
 PAO Liminka, Arja Haapasalo
 Pitkäkankaan ala-aste, Jukka Ojala
 Pohjois-Pohjanmaan ammattioppilaitos, Tarja Kyllönen
 Ruukin Kansalaisopisto, Anneli Salonen
 Tupoksen koulu, Maija-Liisa Juntila
 Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Eero Merilä
 Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Eero Kaakinen
 Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Juhani Kaakinen
 Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Tapio Tuuttila
 Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Anneli Ylitolonen
 Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Eija Rautava
 Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Heikki Nikkarikoski
 Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Liisa Kantola

**Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoi-
suustoiminnan laajassa järjestäytymis-
kokouksessa 26.11.2002 läsnä:**

Jätehuoltoyhdistys, Sisko Kvist
Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Mauno Rönkkömäki
Taivalkosken kunta, Hannu Kesti
Kuusamon kaupunki, Teemu Junttila
Oulun maaseutukeskus, Soila Hiltunen
Oulun maaseutukeskus, Marja Vehnämaa
Oulun lääninhallitus, Aila Halonen
Oulun jätehuolto, Ilona Suppanen
Kemira Chemicals Oy, Jyrki Kujala
Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Tapio Tuuttila
Oulun Palvelualan opisto, Birgitta Vuorio
Oulunsalon kunta, Eila Pulkkinen
Oulun ev.lut. seurakuntayhtymä, Ilpo Kähkönen
Nivala-Haapajärven seutukunta, Jaana Koski
Ylivieskan seutukunta, Tapio Kostinaho
Oulun lääninhallitus, Jukka-Pekka Kivioja
Oulun seudun ammattikorkeakoulun kuntayhtymä OAMK, Juhani Mankinen
OAMK, Luonnonvara-ala, Reijo Rossi
OAMK, Luonnonvara-ala, Kaija Karhunen
Pohjois-Pohjanmaan liitto, Eija Salmi
Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Britta Passoja
Oulun läänin vihreä piirijärjestö, Tarja Pasma
Suomen ympäristökeskus, Raimo Ihme
Kalajoen kaupunki, Riina Hulkkonen
Oulun hiippakunnan tuomiokapituli, Timo Helenius
Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Anneli Ylitolonen
Vapo Oy Energia, Päivi Peronius
Haapajärven kaupunki, Heikki Salonsaari
Rautaruukki Steel, Eila Paldanius
Oulun kaupunki, ympäristövirasto, Marketta Karhu
Stora Enso Oyj, Marjaana Luttinen
Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Paula Ala-aho
Metsähallitus, Pohjanmaan-Kainuun luontopalvelut, Pauli Määttä
Oulun tiepiiri, Erkki Myllylä
Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus, Leila Helaakoski

Studia generalia –luentosarja syksyllä 2004

“Yhteinen ympäristömme – arkiset arvomme”

Millä arvoilla ympäristöä muovataan?

FT Juhani Pietarinen

Keskiviikkona 29.9.2004 klo 18.00

Voiko ympäristöarvoja mitata rahassa? Ekologisia ja taloustieteellisiä näkökulmia

KTT Erkki Mäntymaa ja FT, yli-intendentti Mikko Mönkkönen, Oulun yliopisto

Keskiviikkona 6.10.2004 klo 18.00

Elämän puu - Suomalaisen luontosuhteen teologisia ulottuvuuksia

TL Pauliina Kainulainen, Joensuun yliopisto

Keskiviikkona 13.10.2004 klo 18.00

Mistä Suomi lämpenee?

Tutkimuspäällikkö Satu Helynen, VTT

Keskiviikkona 20.10.2004 klo 18.00

Eräkirja pohjoisen kuvana

FT Markku Varis, Oulun yliopisto

Keskiviikkona 27.10.2004 klo 18.00

Oulun yliopiston Koulutus- ja tutkimuspalveluiden Avoin yliopisto järjestää syksyn 2004 Studia generalia -luentosarjan otsikolla Yhteinen ympäristömme – arkiset arvomme yhteistyössä Oulun yliopiston eri laitosten, Oulun hiippakunnan, Tiedekeskus tietomaan, VTT:n, Sanomalehti Kalevan ja Kainuun Sanomien ja Radio Suomen Oulun ja Kainuun alueradioiden sekä yhteistyöoppilaitosten kanssa.

Viisiosainen luentosarja järjestetään Tiedekeskus Tietomaassa, Nahkatehtaankatu 6, keskiviikkoisin 29.9.-27.10.2004 klo 18.00 alkaen. Luentoja on mahdollista seurata myös Kajaanissa, Kemissä, Kuusamossa, Nivalassa, Oulaisissa, Pyhäsalmeella, Raa-hessa ja Rovaniemellä. Luento-tilaisuudet ovat maksuttomia ja kaikille avoimia.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristötieto- suustoiminnan vuositeemat:

- 1997 “Rakennettu ympäristö”
- 1998 “Tiedän paikan armahan”
- 1999 “kuluta ja käytä kestävästi”
- 2000 “Lähiluonto on tärkeä, miksi sotkea ja särkeä”
- 2001 “Hankinnat ja ympäristö”

- 2003 “Ympäristöjärjestelmät ja teollisuusympäristöjen visuaaliset seikat”
- 2004 “Oppia ympäristön hyväksi”
- 2005 “Pelloilta pöytään”
- 2006 “Maankäyttö ja tiemaisema”
- 2007 “Metsät”

Kyselylomake

Ympäristötietoisuustoiminta:

1. Organisaationne on mukana Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnassa. Oletteko itse osallistuneet organisaationne edustajana ko. toimintaan:

- varsinaisena jäsenenä ympäristötietoisuustoimikunnassa
- varajäsenenä ympäristötietoisuustoimikunnassa

- ympäristötietoisuustoiminnan laajan neuvottelukunnan toimintaan
- ympäristötietoisuustoiminnan työvaliokunnan toimintaan

2. Mitkä ovat Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan vahvuudet?

3. Mitkä ovat Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan heikkoudet?

4. Mitkä ovat Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan mahdollisuudet?

5. Mitkä ovat Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan uhat?

6. Millä tavoin organisaationne on osallistunut Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoimintaan?

7. Miten Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminta näkyy organisaatiossanne?

8. Mitä hyötyä organisaationne mielestänne saa osallistuessaan ympäristötietoisuustoimintaan?

9. Mitä ideoita esittäisitte Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan kehittämiseksi?

Ympäristöasenteet:

10. Mitä mieltä olette seuraavista väittämistä?

	täysin eri mieltä	melko eri mieltä	en osaa sanoa	melko samaa mieltä	täysin samaa mieltä
Ympäristöongelmien vähentäminen vaatii tinkimistä omasta elintasosta					
Polttoaineen hintaa tulee korottaa sen kulutuksen vähentämiseksi					
Energian kulutusta on vähennettävä merkittävästi lähitulevaisuudessa					
Jokainen voi vaikuttaa toiminnallaan ympäristön hyväksi					
Teknologian kehitys ratkaisee ympäristöongelmat tulevaisuudessa					
Suomi ei saa viedä ydinjätteitään loppusijoitettavaksi Suomen ulkopuolelle					
Säilyttääkseen luontoa, yhteiskunnalla on oltava oikeus puuttua yksityiseen maanomistukseen					
Yksityisen henkilön ei kannata toimia ympäristöystävällisesti elleivät muutkin toimi samoin					
Ympäristörikosten rangaistuksia tulee koventaa					
Poliittinen päätöksenteko reagoi ympäristöongelmiin liian hitaasti					
Ympäristönsuojelu otetaan päätöksenteossa riittävästi huomioon					
Selviytyäkseen ihmisen on elettävä sovussa luonnon kanssa					
Vapaiden rantojen rakentamista pitää rajoittaa					
Luonnon arvo perustuu siitä saataviin raaka-aineisiin					
Maatalous aiheuttaa vesistöille merkittäviä haittoja					
Maapallon väkiluku kasvaa niin suureksi, että kaikille ei ole elinmahdollisuutta					
Maapallon öljyvarat käytetään loppuun					
Ympäristönsuojelusta hyötyvät vain rikkaat					
Ihmiskunta ei osaa käyttää luonnonvaroja harkitusti					
Tavallinen ihminen ei voi tehdä paljoa ehkäistäkseen saastumista					
Olen valmis maksamaan enemmän luonnonmukaisesti viljellyistä tuotteista					
Susien rauhoitus Suomessa tulisi lopettaa					
Teollisuutta tulisi sakottaa saastuttamisesta					
Ympäristölle haitallisille tuotteille tulisi määrätä muita korkeampi vero					

11. Miten merkittäviä seuraavat seikat ovat ongelmina Pohjois-Pohjanmaalla?

	ei merkittävä	vähän merkittävä	en osaa sanoa	merkittävä ongelma	erittäin merkittävä ongelma
Ilman saastuminen					
Soiden kuivaaminen					
Kasvien ja eläinten uhanalaisuus					
Vesistöjen saastuminen					
Vesistöjen patoaminen					
Meluhaitat					
Avohakkuut ja tehometsänhoito					
Jättemäärän kasvu					
Ongelmajätteet					
Maaseutumaiseman katoaminen					
Saastumisen vaarat terveydelle					
Luonnonmaiseman tuhoutuminen					
Pohjavesien pilaantuminen					
Kulttuurimaiseman tuhoutuminen					
Öljyvahingot					
Hiilivoimalat					
Maaperän happamoituminen					
Lannoitteiden ja torjunta-aineiden liikakäyttö					
Vanhojen rakennusten purkaminen					
Otsonikato					
Muu, mikä?					

12. Harrastatteko seuraavia luontoon liittyviä toimintoja?

	En	Joskus	Usein
Luonnossa liikkuminen (retkeily, veneily, juoksu, hiihto tai kävely)			
Marjastus tai sienestys			
Kalastus tai metsästys			
Puutarhan tai viljelypalstan hoito			
Maa- tai metsätilan hoito			
Lintujen ja muun luonnon tarkkailu			
Perhosten, hyönteisten tai kasvien keräily			
Muu, mikä?			

13. Miten tavallisesti menette päivittäin työhönne?

1. Joukkoliikenteen kulkuneuvolla
2. Henkilöautolla
3. Jalan tai polkupyörällä
4. Jollain muulla kulkuneuvolla, millä? _____

14. Millä tavoin otatte huomioon seuraavat asiat arkielämässänne?

	Aina	Lähes aina	Joskus	Ei koskaan
Kiinnitän kaupassa asioidessani huomiota ostamieni tuotteiden pakkausmateriaalin määrään ja kierrätettävyyteen				
Kiinnitän huomiota ostamieni tuotteiden ympäristöystävällisyyteen (esim. joutsenmerkkituotteet)				
Pyrin suosimaan luomutuotteita				
Pyrin suosimaan kotimaisia tuotteita				
Pyrin säästämään energiaa kotona (esim. lämmityksessä, valaistuksessa ja veden kulutuksessa)				
Pyrin ympäristöystävällisyyttä välttämään henkilöautolla ajoa				

15. Millä tavoin huolehditte seuraavista kotonanne syntyvästä kierrätettävästä materiaalista?

	Aina	Lähes aina	Joskus	Ei koskaan	Ei mahdollista
Palautan tyhjät pullot kauppaan					
Vien lehdet ja mainokset paperinkeräykseen					
Vien ongelmajätteet keräilypisteisiin					
Lajittelen muut lasit ja vien ne keräilypisteisiin					
Kompostoin eloperäiset jätteet					
Vien vanhat vaatteet kirpputorille tai keräykseen					

T a u s t a t i e d o t :

16. Sukupuoli 1. mies
 2. nainen
17. Ikä 1. -29
 2. 30-39
 3. 40-49
 4. 50-59
 5. 60-
18. Asuinpaikka 1. kaupunki, keskustan alue
 2. kaupunki, keskustan ulkopuolella
 3. maaseudun asutustaajama
 4. maaseudun haja-asutusalue
19. Asumismuoto 1. omakotitalo
 2. kerrostalo
 3. pari-, rivi - tai luhtitalo
20. Työnantaja 1. valtio
 2. kunta
 3. yksityinen
 4. yhdistys
 5. muu, mikä? _____

Kiitos vastauksestanne!

Sisällys

Liitteet	61
Ympäristötietoisuusryhmän järjestäytymiskokous 11.9.1996	61
Ympäristöohjelman tietoisuusosion valmistelutyö:	62
Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuuspalkinnon säännöt:	63
Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminta	64
Tietoisuustoimikunta	65
Liite 5	67
Jakelu:	68
Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan laajassa järjestäytymiskokouksessa 26.11.2002 läsnä:	70
Studia generalia –luentosarja syksyllä 2004	71
Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminnan vuositeemat:	72
Kyselylomake	73